KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ – ADLAR (K-Z)

Ceren OĞUZ

T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir
2011

KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ – ADLAR (K-Z)

Ceren OĞUZ

T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir
2011

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ceren Oğuz tarafından hazırlanan Kâmûs-ı Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri – Adlar (K-Z) başlıklı bu çalışma 20.09.2011 tarihinde Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Selahittin TOLKUN

Üye: Prof. Dr. Erdoğan BOZ
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Can ÖZGÜR

Üye: Yard. Doç. Dr. Ferruh AĞCA

Üye: Yard. Doç. Dr Dilek ERENOĞLU

ONAY
.../ .../ 2011

ÖZET

KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ-ADLAR
(K-Z)

OĞUZ, Ceren
Yüksek Lisans-2011
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erdoğan BOZ

Bu çalışmanın amacı, Kâmûs-ı Türkî (1901) ve Türkçe Sözlük'teki (2010) sözlükbirimlerin anlamlarının karşılaştırılarak bu sözlükbirimlerde var olan değişmelerini ve bunlarının temelinde yer alan anlam olaylarını ortaya koymaktır.

Çalışmanın girişinde sözlük, sözlükçülük ve Türk sözlükçülük tarihi; anlam, anlam değişmeleri ve anlam olayları hakkında bilgi verilmiştir. Teorik olan giriş bölümünün ardından "Kâmûs-ı Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri" bölümünde ise sözlükbirimlerin üzerinde belirlenen yöntem uygulanarak anlam değişmeleri ve olayları tespit edilmiştir.

Değerlendirme bölümünde, elde edilen veriler tablolar halinde düzenlenmiş ve istatistikler verilmiştir.

Sonuç bölümünde KT'den TS'ye geçen yüzyıllık sürecin anlam eşleşmeleri ve değişmelerinin yorumu yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kâmûs-ı Türkî, Türkçe Sözlük, sözlükbilimi, anlambilimi, anlam değişmeleri, anlam olayları

ABSTRACT

KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ-ADLAR
(K-Z)

OĞUZ, Ceren
Yüksek Lisans-2011
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erdoğan BOZ

The aim of this research is to compare the meaning of the words which are take place in Kâmûs-ı Türkî (1901) and Turkish Dictionary (2010) and to reveal meaning changes and other meaning variations exist in these dictionaries.

In the entrance part of the research, some information is given about dictionary, the job of preparing dictionary and the history of creating Turkish dictionary and also about meaning, meaning variations.Following the therotical introduction part,in the part of "Meaning variations from Kâmûs-ı Türkî to Turkish dictionary" by applying the methods written on the dictionaries meaning changes and variations are determined.

In evaluation part, all the gathered datas are put in order as tables and statistics are given.

In conclusion part, comments are made about meaning matches and changes which happened in the period of a century continue from KT to TS.

Key Words: Kâmûs-ı Türkî, Turkish Dictionary, the science of dictionary, the science of meaning, meaning changes, meaning variations.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ……i
ABSTRACT ……...ii
TABLOLAR LİSTESİ ……..vi
KISALTMALAR LİSTESİ ……..vii
ÖNSÖZ……viii
GİRİŞ ……..…....1
ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI……...……1
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI……...…1
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ……...……...2

1.SÖZLÜK KAVRMI VE TÜRK SÖZLÜKÇÜLÜK TARİHİ……..3
1.1. SÖZLÜĞÜN TANIMI……..3
1.2. SÖZLÜKBİLİMİ VE SÖZLÜKÇÜLÜK……..5
1.3. SÖZLÜKLERİN HAZIRLANIŞI……..6
1.3.1. SÖZLÜKBİRİMLERİN BELİRLENMESİ……8
1.3.2. TANIMLARIN VERİLMESİ…….8
1.4. SÖZLÜKÇÜLÜK TARİHİ……9
1.4.1. TÜRK SÖZLÜKÇÜLÜK TARİHİ……...10
1.4.1.1. BAŞLANGIÇTAN KÂMÛS-I TÜRKÎ'YE KADAR……10
1.4.1.2. KÂMÛS-I TÜRKÎ……..13
1.4.1.3. KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN GÜNÜMÜZE KADAR……15
1.4.1.4. TÜRKÇE SÖZLÜK……...16

2. ANLAM DEĞİŞMELERİ VE ANLAM OLAYLARI……...……...18
2.1. ANLAMIN TANIMI……...18
2.2. ANLAM DEĞİŞMELERİ……...18
2.2.1. SÖZLÜKBİRİMLERDE ANLAM DEĞİŞMELERİ…… ...19
2.2.1.1. ANLAM GENİŞLEMESİ……..19
2.2.1.1.1. YAKIN ANLAMA GEÇİŞ……20

2.2.1.1.2. UZAK ANLAMA GEÇİŞ……...20
2.2.1.1.3. ZIT ANLAMA GEÇİŞ……....21
2.2.1.1.4. DİLBİLGİSEL ANLAMA GEÇİŞ……..21
2.2.1.1.5. BAŞKA ANLAMA GEÇİŞ…….21
2.2.1.2. ANLAM DARALMASI…….22
2.2.1.2.1. ANLAM BOŞALMASI……...22
2.2.1.3. ANLAM İYİLEŞMESİ……..23
2.2.1.4. ANLAM KÖTÜLEŞMESİ…….23
2.2.2. ANLAMBİRİMCİKLERDE ANLAM DEĞİŞMELERİ……..23
2.2.2.1. ANLAM GENİŞLEMESİ……..23
2.2.2.2. ANLAM DARALMASI…….23
2.3. ANLAM OLAYLARI……..24
2.3.1. SÖZLÜKBİRİMLERDE ANLAM OLAYLARI……..24
2.3.1.1. BENZETME……...24
2.3.1.2. DEYİM AKTARMASI……..24
2.3.1.2.1. DOĞADAN İNSANA…….25
2.3.1.2.2. DOĞADAN DOĞAYA……...25
2.3.1.2.3. DOĞADAKİ NESNELER ARASINDA….26
2.3.1.2.4. HAREKETTEN İNSANA……...26
2.3.1.2.5. HAREKETTEN DOĞAYA…….26
2.3.1.2.6. DUYULAR ARASI…….26
2.3.1.2.7. SOMUTLAŞTIRMA……...27
2.3.1.3. AD AKTARMASI……..27
2.3.1.3.1. PARÇA BÜTÜN İLİŞKİSİ…….28
2.3.1.3.2. BÜTÜN PARÇA İLİŞKİSİ…….28
2.3.1.3.2. NEDEN SONUÇ İLİŞKİSİ…….28
2.3.1.4. GENELLEŞME……..28
2.3.1.5. ÖZELLEŞME…….29
2.3.1.6. MECAZLAŞMA……29
2.3.1.7. SÖZ EKSİLTME……29
2.3.1.8. KIRPMA…….30
2.3.1.9. KAYBOLMA…….30

2.3.1.10. ÖRTMECE……...30
2.3.1.11. ARGOLAŞMA……31
2.3.1.12. TERİMLEŞME……31
2.3.1.13. SÖZCÜK TÜRÜ DEĞİŞMESİ……32
2.3.1.14. HALK AĞZINA GEÇİŞ……..32
2.3.1.15. GERİ DÜZENLEME……...32
2.3.1.16. ŞAKA YOLLU İFADE……33
2.3.1.17. UNVANLAŞMA…….……33
2.3.1.18. ANLAM BİRLEŞMESİ……...33
2.3.1.19. ANLAM AYRIŞMASI……34
2.3.2. ANLAMBİRİMCİKLERDE ANLAM OLAYLARI…….34
2.3.2.1. EKLENME……...34
2.3.2.2. EKSİLME……34
2.4. ANLAM EŞLEŞMELERİ……...34
2.4.1. SÖZLÜKBİRİM-SÖZLÜKBİRİM EŞLEŞMESİ……34
2.4.2. SÖZLÜKBİRİM-SÖZLÜKBİRİMCİK EŞLEŞMESİ……34

KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ
ADLAR (K-Z)……35
DEĞERLENDİRME…..……208
SONUÇ……...……217
TERİM SÖZLÜĞÜ……219
KAYNAKÇA……...224

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: KT1'in Eşleşmeleri……..…….208
Tablo 2: KT2'nin Eşleşmeleri…….....……....209
Tablo 3: KT'ün Eşleşmeleri..…….....209
Tablo 4: KT4'ün Eşleşmeleri…….....210
Tablo 5: KT5'in Eşleşmeleri…….…….....……...210
Tablo 6: KT6'nın Eşleşmeleri…….....……..211
Tablo 7: KT7'nin Eşleşmeleri…….....……..211
Tablo 8: KT10'un Eşleşmeleri……...…….....……..212
Tablo 9: KT12'nin Eşleşmeleri……..…….....……..212
Tablo 10: Anlam Eşleşmelerinde Eklenme ve Eksilme Oranları...…….212
Tablo 11: Anlam Eşleşmelerinde Eş Anlamlı Sözcük Oranları…….213
Tablo 12: Sözlükbirimlerde Anlam Eşleşmeleri/Eşleşmezlikleri...…….214
Tablo 13: Anlam Genişlemeleri/1……214
Tablo 14: Anlam Genişlemeleri/2……... ……214
Tablo 15: Anlam Genişlemeleri/3……215
Tablo 16: Anlam Genişlemeşeri/4…….....215
Tablo 17:Sözlükbirmlerde Anlam Değişmeleri/Değişmezlikleri……216
Tablo 18: Anlam Daralmaları…….....……216

KISALTMALAR

Anat.	: anatomi
Argo	: argo söz
Ask.	: askerlik
Astr.	: astronomi
Av.	: avam lisanı
Bk.	: bakınız
Bot.	: botanik
Dbl.	: dilbilgisi
Den.	: denizcilik
Ed.	: edebiyat
Esk.	: eskimiş
Ekon.	: ekonomi
Fel.	: felsefe
Fiz.	: fizik
Hkr.	: hakaret yollu
Huk.	: hukuk
Kaba	: kaba konuşmada
Kim.	: kimya
KT	: Kâmûs-ı Türkî
Mat.	: matematik
MBTS	: Misalli Büyük Türkçe Sözlük
Mc.	: (KT'de) mecaz
Mec.	: (TS'de) mecaz
Mim.	: mimarlık
MOL	: Mükemmel Osmanlı Lugatı
Müz.	: müzik
Neba.	: nebatat
Sp.	: spor
Şaka	: şaka yollu
Tar.	: tarih
Tıp.	: tıp
Tic.	: ticaret
Tiy.	: tiyatro
Tr.	: Türkçe
TS	: Türkçe Sözlük
Ünl.	: ünlem
YTL	: Yeni Türkçe Lugat
Zf.	: zarf

ÖN SÖZ

Doğadaki her şeyle birlikte dil de değişir. Bu değişim dilin hem ses ile ilgili ananlarında hem de anlam ile ilgili alanlarında olabilir. Bu çalışmada da Türk dilinin iki temel sözlüğünden yola çıkarak, Kâmûs-ı Türkî ve Türkçe Sözlük arasındaki yüz yıllık süreçte görülen anlam değişmeleri ele alınmıştır.

Çalışmanın amacı, kapsamı ve yönteminin ardında yer alan "Giriş" bölümünde sözlükçülük ve sözlükçülük tarihi; anlam değişmeleri ve anlam olayları ile ilgili bilgi verilmiştir.

"Kâmûs-ı Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri" başlıklı metin bölümünde belirlenen sözlükbirimler incelenmiş ve bu sözlükbirimlerdeki anlam değişmeleri ve anlam olayları gösterilmiştir.

Son olarak "Değerlendirme" ve "Sonuç" bölümlerinde incelenen sözlükbirimlerin sayısal verilerine ulaşılarak yorumaları yapılmıştır.

Çalışmam süresince bilgilerini ve desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Erdoğan BOZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Çalışmada birinci bölüm sözlüğün tanımı ile başlamaktadır. Sözlükçülük ve sözlükbilim hakkında da bilgi verdiğimiz bu bölümde sözlükçülük tarihi, başlangıçtan Kâmûs-ı Türkî'ye ve Kâmûs-ı Türkî'den bugünkü Türkçe Sözlük'e kadarki süreçleriyle ele alınmıştır. Aynı zamanda bu bölüm, dönemlere ait belli başlı sözlüklerle ilgili bilgi de içermektedir.

İkinci bölümün konusunu ise anlam teşkil etmektedir. Burada anlam ve ile ilgili kısa bir bilgi verildikten sonra, çalışmanın asıl amacı ve konusu olan anlam değişmelerine değinilmiştir. Anlam değişmeleri ve bu değişmelere sebep olan anlam olayları ayrı başlıklar altında ele alınmış, tanımları örneklerle desteklenmiştir.

Çalışmanın sonraki bölümü uygulamayı içermektedir. Bölüm, uygulamanın öncesinde çalışma hazırlanırken kullanılan yöntemle ilgili bilgi içermektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Bu çalışmanın amacı Şemsettin Sami'nin Osmanlı Türkçesinin söz varlığını ortaya koyan ve kendisinden sonra hazırlanan sözlüklere kaynaklık eden eseri Kâmûs-ı Türkî ile Türk Dil Kurumu'nun 1945'te ilk baskısını çıkardığı ve bugün kullandığımız dile ait söz varlığını ortaya koyan Türkçe Sözlük'ün onuncu baskısı arasındaki anlam değişmelerini, değişime sebep olan anlam olaylarını ortaya koymaktır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışmanın evrenini Kâmûs-ı Türkî ve Türkçe Sözlük oluşturmaktadır. Örneklemi ise sözlüklerdeki adlardır. Ancak çalışma konusu adların tespitinde K-Z arasındaki her sayfanın üçüncü adı dikkate alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada evren Kâmûs-ı Türkî ile Türkçe Sözlük'tür. Örneklem ise bu sözlüklerdeki adlar (K-Z) arasıdır. Sözlükbirimlerin belirlenmesinde KT'nin her sayfasından TS'de karşılığı bulunan 3. ad dikkate alınmış, KT'deki 3. ad TS'de bulunmuyorsa bir sonraki ada geçilmiştir. Bundan başka gönderme yapılan sözlükbirimler ise dikkate alınmamıştır.

1. SÖZLÜK KAVRAMI VE TÜRK SÖZLÜKÇÜLÜK TARİHİ

1.1. SÖZLÜĞÜN TANIMI

Sözlük için birçok tanım yapılmıştır. Biz bunlardan birkaçını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Sözlük bir dilin temel malzemesini yani söz varlığını toplayan ve koruyan bir hazinedir. (Parlatır, 1995: 3)

- Sözlük, bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış sözcük ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lûgattır. (TDK, 2010: 1806)

- Sözlük, bir dildeki sözlüksel birimlerin tümünü ya da bir bölümünü, genellikle abecesel düzene, kimi durumlarda da konu ya da kavramsal alanlara göre tanımları, tanıkları, söylenişleri, kökenleri, kullanımları, dilbilgisi ulamları, eş anlamlıları vb. ya da bir başka dildeki karşılıklarıyla sunan yapıttır. (Vardar, 2002: 183)

- Sözlük, bir dildeki kelimeleri esas alarak, onların temel anlamlarını, kazandıkları yan anlamlar ile başka kelimelerle kurdukları ifadelerdeki anlam inceliklerini, değişik kullanımlarını, deyimlerini gösteren ve o dilin bütün söz varlığını içine alan kitaptır. (Korkmaz, 2007: 199)

- Sözlük, bir dilin (ya da birden çok dilin) söz varlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimleri temel alarak bunların başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir söz varlığı kitabıdır. (Boz, 2006: 3)

- Sözlük, bir veya birden fazla dilin kelimelerinin bütününü veya bir bölümünü, genel amaçlı veya özel amaçlı olarak içeren, anlam, açıklama ve örnekleriyle ortaya koyan ve daha çok alfabetik olarak düzenlenmiş eserlerin genel adıdır. (İlhan, 2007: 15)

- Sözlük, bir dilin söz varlığını belirli bir düzene göre bir araya getiren eser. (Topaloğlu, 2010: 25)

Sözlük terimi 1225'te John Garland tarafından ilk kez kullanılmıştır. (Aksan, 2009: 70) 1930'lara gelinceye değin ülkemizde *sözlük* sözcüğü kullanılmaz. Genelde *lûgat* ya da *kâmûs* sözcükleri *sözlük* yerine kullanılır. 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti (=TDK) kurulduktan sonra "Lûgat Istılah kolu başı" Celâl Sahir [Erozan]'ın önerisiyle "sözlük"lere sözlük öneri olarak girer ve kullanılmaya başlar. (Ölmez, 1998: 109) "İnsan sınıflarının duygu ve düşüncelerini ifade ettikleri sesler yani dil" şeklinde terimsel bir anlam kazanmış olan *lûgat*, "büyük deniz, denizin en derin noktası" anlamındaki *kâmûs* dışında sözlük anlamında terimleşen en eski kavramlardan biri de "alfabetik dizim ve alfabe" anlamındaki *mu'cem* sözcüğüdür. (Durmuş, 2010: 334-336)

Hazırlanış amaçları ve taşıdıkları nitelikler bakımından çeşitlilik gösteren sözlükler değişik açılardan şu şekilde gruplandırılabilirler:[1]

1. Bir ya da birden çok dilin söz varlığını işleme bakımından:
    a. Tek dilli
    b. Çok dilli
2. Abece sırasının temel alınıp alınmamış olmasına göre:
    a. Abecesel sözlükler
    b. Kavram (ya da kavram alanı) sözlükleri
3. Ele alınan söz varlığının niteliğine göre:
    a. Genel sözlükler (ortak dil, yazı dili sözlükleri, ansiklopedik sözlükler)[2]
    b. Lehçebilim sözlükleri
    c. Eşanlamlı, eşadlı, tersanlamlı öğeler sözlükleri
    d. Tarihsel sözlükler

[1] Sözlüklerin sınıflandırılmasıyla ilgili geniş bilgi için bk. Aksan Doğan (2009), Her Yönüyle Dil ana Çizgileriyle Dilbilim, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 75.

[2] Çalışmamızın iki temel sözlüğü olan Kâmus-ı Türkî ve Türkçe Sözlük genel sözlüktürler. Genel sözlükler, belli bir dilime yönelmeden bir ortak dili (bir yazı dilini) bütün öğeleriyle ele alan sözlüklerdir. Bu yapıtlarda başka başka kesimlerden, lehçe ve ağızlardan gelme, eskimiş, seyrek kullanılan sözcüklere, ancak genelleşmiş olduğu ölçüde, ortak dilde tanındığı ölçüde yer verilir (Aksan, 1998: 117).

e. Kökenbilgisi sözlükleri

f. Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri)

g. Argo sözlükleri

h. Deyim ve atasözü sözlükleri

i. Anlatımbilim sözlükleri

j. Sanatçı ve metin sözlükleri

k. Yanlış yerleşmiş öğe sözlükleri

l. Tersine sözlükler ve başka sözlük türleri (Aksan, 2009: 75)

Bir dile ait sözlüklere ihtiyaç duyulmasının çeşitli sebepleri vardır. Dillerin söz varlıklarını ortaya koyan, onları muhafaza edip aktaran sözlüklerin hazırlanmasında etkili olan sebepleri İlhan (2007: 22), bir dilin sahip olduğu söz varlığını tespit etmek, dilin söz varlığını meydana getiren kelimelerin tarihi gelişimlerini tespit etmek, yabancı bir dil öğretimi gayesiyle, yabancı dildeki kelimelerin karşılıklarını dilde göstermek, bazı uzmanlık alanlarıyla ilgili terimleri açıklamak ve halk dilinde yaygın olarak kullanılan atasözleri ve deyimlerin anlamlarını göstermek vb. şeklinde sıralamıştır.

1.2. SÖZLÜKBİLİMİ VE SÖZLÜKÇÜLÜK

Leksikografi için dilimizde *sözlükbilim(i)* veya *sözlükçülük* terimleri kullanılmakta. Buna karşılık araştırmacılar arasında henüz belli bir tercih öne çıkmış değildir. (Boz, 2011: 9) Kimi kaynaklarda leksikografi, başlangıçta leksikoloji terimiyle birlikte anılmasına rağmen tanım daha çok bi iki terimin ayrı olan yanlarının belirtilmesiyle yapıır. (Boz, 2011: 10) Leksikografi, leksikolojinin araştırma sonuçlarından yararlanmaktadır. Diğer taraftan leksikoloji de leksikografiden yararlanmakta ve araştırmalarını bu yönde yapmaktadır. (Uzuntaş, 2010: 280) Birbirleriyle yakından ilgili olan *leksikoloji* ve *leksikografi* terimleri zaman zaman birbirine karıştırılır. Akalın (2009: 164), bir terim kargaşasına yol açmamak, kavramların doğru algılanmasını ve anlaşılmasını sağlamak için

leksikografi karşılığında *sözlükçülük* teriminin kullanılmasının daha uygun olacağını savunur.

Sözlük, sözlükbilimin çalışma alanına girer. Dilbilimin daha doğrusu uygulamalı dilbilimin alanına giren sözlük bilimi ya da sözlükçülük, "Bir dilin veya karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlığını sözlük biçiminde ortaya koyma yöntemlerini ve uygulama yollarını gösteren dil bilimi dalı"dır. (Aksan, 2009: 69) Benzer tanımları Vardar (2002: 184) "Bir dildeki sözlüksel birimleri, bir başka deyişle, anlambirimlerin sözlükbirim niteliği taşıyanlarıyla, dilbilgisel olmayan ve sözlükbirimler gibi işlem gören çeşitli birleşimleri (birleşkebirimler) dilbilim yöntemleriyle inceleyen, bu arada sözlük yapımının kuramsal sorunlarını ele alan dal" ve Kocaman (1998: 111) "Sözlük bilimi bir ya da daha çok dildeki söz varlığında ve sözcük birleşimindeki birimleri gözleme, derleme, seçme ve betimleme ile uğraşan uygulamalı dil bilimi adıdır" şeklinde yapmışlardır.

Sözlükçülük genel olarak iki ana bölümden oluşur:

a. Uygulamalı bölüm: Sözlük yazımı
b. Kuramsal bölüm: Sözlük ve sözlükçülüğün araştırılması (Zengin, 2010: 226)

Sözlükbilim, sözlükleri hazırlama ve türlerini belirleme, sözlüklere veri toplamadaki ölçütleri ve veri toplanacak metinlerin türlerini saptama gibi daha nice konuyu çalışma içine almaktadır. (Boz, 2006: 5-6) Sözlükbilimin asıl amacı, kelime hazine tasvirinin prensip ve yöntemlerin bilimsel olarak hazırlanması, ayrıca bir dilin yapısında yer alan kelimelerin incelenmesini değişik açılardan ele alarak sözlüğün oluşturulmasıdır. (Aliyeva Esen, 2009: 472) Sözlükbilim, bir anlamda iyi bir sözlük için temel ilkeleri ortaya koymaya çalışır. (Boz, 2006: 6)

1.3. SÖZLÜKLERİN HAZIRLANIŞI

Sözlük hazırlamada en önemli noktalardan biri, dil öğretiminde olduğu gibi, amacın belirlenmesidir; değişik amaçlara göre değişik nitelikte sözlükler hazırlamaktır. Eğer amaç, bir dilin bütün söz varlığını ortaya koymaksa buna uygun

bir çalışma yapılmakta, eğer belli bir düzeydeki öğrenciye seslenmekse, söz varlığının sınırını ona göre düzenlemekte, anadili sözlüklerinde olduğu gibi iki dilli sözlüklerde de temel söz varlığı ve sıklık dizgeleri göz önünde tutulmaktadır. (Aksan, 2009: 84)

İyi bir sözlüğün işlevsel olup olmadığı hususunda görüş belirtmek için hazırlanış gayesine bakmak gerekir. (Gülseren-Batur, 2009: 138) Sözlükler, bir ders kitabı olmamakla beraber yardımcı materyal olarak hedef kitlenin kültürel gelişimine katkıda bulunmayı amaçlarlar. (Boz, 2006: 25) Genelde diğer edebi eserler gibi bir başından alıp sonuna kadar okunmamaktadır. Sözlük, aranılan bir kelime için kullanılır. Aranan sözcüğün sözlükte bulunması, sözlüğün işlevselliğini arttırır. Sözlükler, fiziksel açıdan da kullanılabilir olmalıdır. Sağlam ciltlenmeli, yazı puntoları okunabilir nitelikte olmalıdır. (Gülseren-Batur, 2009: 138)

Bir sözlüğün hazırlanması genellikle şu aşamalarda gerçekleşir:

A. Planlama (gereksinmenin saptanması, kaynak sağlanması, sözlüğün boyutunun belirlenmesi, uzmanların örgütlenmesi vb.)

B. Uygulama

    a. Veri toplanması

    b. Seçme ve düzenleme

    c. İlk metnin yazılması

    d. Metnin gözden geçirilmesi, düzeltmelerin yapılması

    e. Sayfa düzeni

    f. Sayfanın birkaç kez denetlenmesi

    g. Basıma hazırlık

    h. Basma ve ciltleme (İlhan, 2007: 23)

1.3.1. SÖZLÜKBİRİMLERİN BELİRLENMESİ

Sözlük yazımında en önemli husus sözlüğü yazılacak dilin söz varlığının tespit edilebilmesi işidir. Ele alınan döneme göre dilde kullanılan veya eski metinlerde geçen bütün sözcük ve deyimler sözlüğe alınırken kullanılmayan veya kullanılıp kullanılmadığı belirlenemeyen sözcük ve deyimlerle bazı yazarların eserlerinde rastlanan, ancak dilde yaygınlık kazanmamış sözcük deyimlere yer verilmez (Topaloğlu, 2010: 26).

Sözlüklerde verilecek söz varlığını belirlemede en önemli etkense, sözlüğün hitap edeceği hedef kitlenin belirlenmesidir. Ancak bu belirlemeden sonra veri toplama aşamasına geçilebilecektir. Elektronik araçların kullanılmasıyla birlikte veri seçimleri nesnelleştirilmiş ve hedeflenen kitlenin ihtiyacını karşılayabilecek veriler tercih edilmeye başlanmıştır. (Kocaman, 1998:112)

Madde başı olacak öğeler, *ev, güneş, ben, süsengiller, ayol* gibi değişik nitelikteki bağımsız biçimbirimlerdir. Bunlar dilde kesinleşmiş yazım biçimlerine uygun olarak, vurgu özellikleri, sözcük türleri açısından dildeki yeri (ad, eylem, ünlem gibi) gösterilerek sözlükte yer alır. (Aksan, 2009: 84)

Sözlükbirimlerin belirlenmesinde genelde geçerli olan ”bilinirlik” ve “kullanım sıklığı” ölçütleri, sözlüklerin hazırlanmasında belirlenen “amaç” ve “hedef kitle”ye göre değişebilmektedir. Ancak elimizde “bilinirlik” ve “kullanım sıklığı”nı belirleyecek güvenilir bir kaynak bulunmamaktadır. (Boz, 2006: 26)

1.3.2. TANIMLARIN VERİLMESİ

Sözlüklerde sözlükbirimlerin tanımlanması konusunda anlambilimsel yöntem ve ölçütlerin kullanılması gerekliliği ortadadır. (Boz, 2009: 173)

Sözlük hazırlamada en önemli, en çok özen isteyen iş, tanımların verilmesidir. Kolayca yanlışlığa düşmeye ya da eksik anlatıma çok elverişli bu işlem ayrı bir uzmanlığı ve geniş bir kültürü gerektirir. Tanım sırasında öğelerin “temel anlam”ı başta verilecek, yan anlamları, bununla ilişkisine ve kullanım sıklığına göre

sıralanacaktır. Her bir açıklama içinde deyimlere ve öteki öğelere yer verilmeli, bunlar yazılı ürünlerden derlenen örneklerle tanıklanmalıdır. (Aksan, 2009: 85)

Madde başı sözcüklerin yanında gramerdeki türleri bir kısaltma ile gösterilirken anlamlara dikkat edilmelidir. Mevcut sözlüklerde Türkçe sözcükler için genellikle etimoloji yer almaz; sadece yabancı sözcüklerin asılları ve bazı sözlüklerde Arapça, Farsça sözcüklerin kökleri yazılmıştır. Çünkü etimoloji ayrı bir uzmanlık alanıdır. Anlamlar somuttan soyuta doğru sıralanır, daha sonra mecaz, teşmil (anlam genişlemesi) ve bir dereceye kadar halk ağzı, argo ve terim anlamları gibi özel anlamlar yazılır (Topaloğlu, 2010: 26).

Sözlükbirimlerin tanımlarında ortak kavram alanı oluşturan sözlükbirimlerin bir arada değerlendirilmesi gerekir. (Boz, 2009: 183)

Sözlükçülükte bir diğer önemli konu sözcüklere doğru, anlaşılabilir ve dilde kullanılan anlamların verilmesidir. Burada yapılan hatalardan biri de sözcüklerin deyim içinde kazandığı anlamların bağımsız anlam gibi gösterilmesidir. Eğer sözlük taramaya dayalı ise taranan eserden seçilen örnekler ait oldukları anlamdan sonra yazılır. Taramaya dayalı değilse yazar tarafından belli kalıplar halinde bazı örnekler verilebilir. (Topaloğlu, 2010: 27)

1.4. SÖZLÜKÇÜLÜK TARİHİ

Dünya tarihinde ilk sözlüğü kimin nerede yazdığı konusu açık değildir. Bu konuda asıl inanış, İskenderiye Müzesi Kütüphanecisi Aristophones'in (MÖ. 257-180) hazırladığı eserin ilk sözlük olduğudur. (Boz, 2006: 5)

İlk sözlükler, sözcüklerin değil resimyazıların (pictogram) karşılıklı açıklaması olarak yazılıyordu diyen Akalın (2010: 266), ilk Sümerce sözlüğün Sümerce-Akadca karşılıklar kılavuzu niteliğindeki *Urra Hubullu* olduğunu ifade etmiş ve sözcüklerin konularına göre düzenlendiği bu sözlüğün 24 tabletten oluştuğunu, yaklaşık olarak MÖ 2300 yılında Akad İmparatorluğu'nda ortaya konuşduğunu ve tabletleri Suriye'deki Ebla kalıntılarında bulunan sözlüğün bugün Fransa'da Louvre Müzesi'nde muhafaza edildiğini dile getirmiştir.

Doğu dünyasında, eski, köklü bir sözlükbilim geleneğinin yerleşmiş olduğuna tanık sayılan Fârâb'lı İsmail Cevheri'nin *Sihâh*'ı ve Firûzâbâdi'nin Mütercim Asım tarafından Türkçeye çevrilen *El- Kâmûsü'l Muhit (Okyanus Sözlüğü)*'ı gibi önemli sözlükler hazırlanmıştır. (Aksan, 2009: 70)

Batı sözlükçülüğünde ise önemli bir gelişme, Rus Çariçesi II. Katerina'nın buyruğuyla Alman gezgini P. S. Pallas'ın yaptığı dünya dillerinin tanınması ve karşılaştırılmasına yönelik çalışması ile sağlanmıştır. (Aksan, 2009: 70)

Sözlükçülükte en önemli aşama da Almanya'da sözlükbilim kurucusu sayılabilecek olan Jacob Grimm ve kardeşi Wilhelm Grimm'ın 1854'te ilk cildini hazırlamaya başladığı *Alman Sözlüğü* ile 19. yy.'de olmuştur. (Aksan, 2009: 71)

1.4.1. TÜRK SÖZLÜKÇÜLÜK TARİHİ

1.4.1.1. BAŞLANGIÇTAN KÂMÛS-I TÜRKÎ'YE KADAR

Türk sözlükçülüğü, 11. yy.'de yaşamış ünlü Türk bilgini Kâşgarlı Mahmud'un Divânu Lûgati't-Türk adlı eseriyle başlar. (Yavuzarslan, 2009: 4) Karahanlılarla başlayıp Osmanlılara kadar uzayan süreç Türk sözlükçülüğünün tarihsel dönemlerini oluşturur. Boz (2006: 6), bu sürecin, Karahanlı, Çağatay, Kıpçak ve Osmanlı olmak üzere genellikle dört dönemde ele alındığını ifade etmiştir.

Göktürk ve Uygur Dönemi Sözlükleri: Bu dönemden günümüze ulaşan orijinal sözlükler mevcut olmamakla birlikte, bu döneme ait ilk sözlüğün Kök Türkçe dönemine ait olduğu bilinmektedir. (İlhan, 2007: 71)

W. Radloff 1894'te *Die altturkischen İnschriften der Mongolei, Erste Lieferung: Die Denkmaler von Koscho-Zaidam* adlı kitapta Radloff Kül Tigin ve Bilge Kağan Yzıtlarının yazı çevirimlerini, Almanca çevirilerini, hemen sonra çıkan *Die altturkischen İnschriften der Mongolei, ZweiteLieferung: Die Denkmaler von Koscho-Zaidamm Glossar, Index und die chinesische Inschriften* adlı ikinci fasikülde ise anılan yazıtların sözlüğünü vermiştir. 1895'te çıkan 3. fasikülde ise yine sözlük bölümüne ilişkin düzeltiler, ekler ve açıklamalar yer alır. (Ölmez, 1998: 119) Eski Uygur Dönemi metinleriyle ilgili olaraksa Ölmez (1998: 122), Uygurcanın ilk

bütünlüklü sözlüğü adını verebileceğimiz çalışmanın W. Bang ve A. V. Gabain'in birlikte yayımladıkları *Türkische Turfantexte*'nin ilk beş cildindeki sözcükler dizini olduğunu söyler.

Gerard Clauson'un *An Etimological Dictionary of Pre-Thirteen Century Türkish* adlı eseri, Hüseyin Namık Orkun'un *Eski Türk Yazıtları* adlı eserinin 4. cildi ve Ahmet Caferoğlu'nun *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* de bu dönem sözlükleri[3] arasında yer alır. (İlhan, 2007: 72)

Karahanlı Dönemi Sözlükleri: Karahanlı döneminde yazılmış Divânu Lûgati't-Türk, Türk sözlükçülünün en kapsamlı ilk örneğidir. İlk Türk sözlükçüsü sayılan Kaşgarlı Mahmud'un bu eseri yalnızca Türk lehçelerinin bir sözlüğü olmakla kalmaz, aynı zamanda o dönemin dil ve folklor malzemesini de içerir. (Özer, 1998: 125) Bu sözlük, çeşitli Türk boylarından derlenmiş bir şiveler sözlüğüdür. (Yavuzarslan, 2009: 4) Eser Türk dilinin ilk sözlüğü olması ve Türk dilinin 11. yy dil özelliklerini ihtiva etmesi yanı sıra Türk tarihi, coğrafyası, mitolojisi, folkloru hakkında da çeşitli bilgiler sunan çok değerli bir kaynaktır. (Kültüral, 2009: 806)

Harezm Dönemi Sözlükleri: Harezm Türkçesi'nin söz varlığı açısından önemli bir kaynak niteliği taşıyan Mukaddimetü'l-Edeb adlı eserde her sözcüğün Türkçe karşılığı verilmeye çalışılmıştır[4]. (Kalsın, 1998: 133) Arapça kelimelerle kısa cümlelerden oluşan eser, isimler, fiiller, harfler, isim çekimi ve fiil çekimi olmak üzere beş bölümden oluşur. (Yavuzarslan, 2009: 7)

Zemahşerî'nin Arap sözlükçülüğünde kök harflere göre alfabetik sistemde düzenlediği *Esasü'l-Belaga* da bu dönem eserleri içinde yer alır. (Yavuzarslan, 2009: 6)

Çağatay Dönemi Sözlükleri: Bu sahada gelişen Türk sözlükçülüğü, hem Kaşgarlı'nın kurduğu ekolden hem de Harezm ve Kıpçak sahası sözlükçülüğünden ayrılmaktadır. Çağatay Türkçesi ile düzenlenen sözlükler başlangıçta büyük Türk

[3] Sınıflandırma dışında kalan dönemlere ait sözlük çalışmaları için bk. Erdağı (1998: 153-156), Çatıkkaş (1986: 207-251)

[4] Geniş bilgi için bk. Kalsın Şirvan (1998) "Harezm Türkçesi ve Sözlükleri", Kebikeç, S. 6, Ankara s. 131-135.

şairi Ali Şîr Nevaî'nin eserlerinde geçen söz varlığını açıklamak için kaleme alınmıştır. (Yavuzarslan, 2009: 11)

Ali Şîr Nevaî'nin ölümünden sonra yazılan *Abuşka*, Çağatayca-Farsça sözlük olan *Badaiu'l-Lûgat*, Ali Şîr Nevaî'nin eserlerinin anlaşılması için yazılmış olan *Senglah*, Şeyh Süleyman Efendi tarafından yazılan *Lûgat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî,* Abbas tarafından yazılan *Hulâsa-i Abbasi*, Pavet de Courteille'ye ait *Dictionarie Turk Oriental*, Hermann Vambery'e ait *Cagataische Sprachstudien* ve Muhammed Yakub Çingi tarafından yazılan *Kelür-name* bu döneme ait sözlüklerdir[5]. (Kargı-Ölmez, 1998: 139-143)

Kıpçak Dönemi Sözlükleri: Türk sözlükçülüğünün en verimli sahası şüphesiz tarihi Kıpçak Türkçesinin söz varlığını toplayan sözlüklerdir. Deşt-i Kıpçak'ta, Mısır ve Suriye civarında yaşayan Memlük Kıpçaklarının dil malzemesini inceleyen bu sözlükler iki veya çok dillidir. (Yavuzarslan, 2009: 9)

Türk dili ve kültür tarihi bakımından çok büyük önem taşıyan *Codex Cumanicus,* Mısır'da Konyalı Halil b. Muhammed b. Yusuf tarafından yazılmış olan *Kitâb-ı Mecmû'u Tercumân-ı Türkî ve 'Acemî ve Mugalî,* Ebu Hayyam tarafından Türkçeyi öğretmek amacıyla yazılmış bir sözlük ve gramer olan *Kitâbü'l-İdrak li-Lisâni'l-Etrâk,* ders kitabı olarak da kullanılan, gramer ve sözlük olarak iki bölümden oluşan *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lûgati't-Türkiyye,* Cemâlü'd-dîn Ebû Muhammed 'Abdullahi't-Türkî tarafından yazılmış olan *Kitâbü Bülgatü'l-Müştâk fi Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak* ve Türkçeyi öğretmek amacıyla yazılmış sözlüklerden biri olan *Ed-Dürretü'l-Muz'i'a fi'l-Lûgati't-Türkiyye* bu sahaya ait önemli eserlerdir[6]. (Demirci, 1998: 145-148)

Osmanlı Dönemi Sözlükleri: Osmanlı Devleti dönemindeki sözlükler dikkate alındığında çoğunun Arapça ve Farsça'dan Türkçe'ye hazırlandığı görülür. (Koraş, 2009: 763)

18 yüzyıl'a kadar Türkçe söz dağarcığını temel olarak alan bir sözlüğe pek rastlanmamaktadır. Bu yüzyıl'da Esat Mehmet Efendi'nin, *Lehçet-ül Lûgat* (1732)

[5] Geniş bilgi için bk. Kargı Ölmez Zuhal (1998) "Çağatayca Sözlükler", Kebikeç, S. 6, Ankara s. 137-144.
[6] Geniş bilgi için bk. Demirci Jale (1998) "Kıpçak Sözlükleri", Kebikeç, S. 6, Ankara s. 145-151.

adlı sözlüğünde Türkçe sözcükleri temel almış ve bu sözcüklerin Arapça ve Farsça karşılıklarını vermiştir. (Bingöl, 2006: 6)

Türkçe kelimelerin de madde başı olarak alınıp Türkçe açıklandığı ilk sözlük ise Ahmed Vefik Paşa'nın *Lehçe-i Osmanî*'sidir. (Koraş, 2009: 763) Bu sözlük Osmanlı sözlükçülüğünde bir çığır açmış ve yeni bir sistemle düzenlenmiştir. (Yavuzarslan, 2009: 119)

İlk ciddi karşılaştırmalı Türk lehçeleri sözlüğü olma özelliği taşıyan *Türk Lûgati* Hüseyin Kazım Kadri'ye aittir. (Koraş, 2009: 763) Kapakta, sözlüğün adının altına "Türk dillerinin İştikak-i ve edebi Lûgatleri" kaydı düşülen eser, tarihi ve çağdaş Türk lehçelerinin kaynak eserlerinden, söz varlıklarından, imla ve ses özelliklerinden ayrıntılı biçimde bahsetmiştir. (Öbek, 2009: 849)

Şinasi'nin 11 cildi tamamlanan *Lûgat-ı Şinasi/Kâmûs-ı Osmanî*'si, J. W. Redhouse tarafından düzenlenen *Müntahabât-ı Türkiyye*, Es-seyyid Şevket tarafından düzenlenen ve Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeleri içeren Eser-i Şevket, Mehmet Rif'at tarafından düzenlenen *Mir'atü'l-Lûgat*, Hüseyin Remzi tarafından düzenlenen *Lûgat-i Remzi*, Muallim Naci'nin ölümünden sonra *Çocuklar İçin Lûgat Kitabı*'ndan genişletilerek yayımlanan *Lûgat-ı Naci*, Mehmet Salahi tarafından düzenlenen *Kâmûs-ı Osmânî,* Osmanlı sahasına ait önemli sözlüklerden bir kısmıdır. (Yavuzarslan, 2009: 15-272)

Bunlara Afyonkarahisari Mustafa Ahteri'nin hazırladığı *Ahteri Kebir,* Vankulu Mehmet Efendi kendi adıyla anılan *Kitab-ı Lûgat-ı Vankulu* sözlüğü, Sünbülzade Vehbi'nin *Tuhfe-i Vehbi* adlı Farsça'dan Türkçe'ye manzum sözlüğü, Mütercim Asım'ın *Tıbyan-ı Nafi der Tercüme-i Burhan-ı Katı* adıyla Türkçe'ye çevirdiği, Tebrizli Hüseyin Bin Hakefi'in *Burhan-ı Katı* adlı sözlüğü, Ali Seydi'nin hazırladığı resimli *Kâmûs-ı Osmani* ve daha bir çok eser de eklenebilir. (Bingöl, 2006: 6-7)

1.4.1.2. KÂMÛS-I TÜRKÎ

Şemsettin Sami tarafından hazırlanan bu sözlük Osmanlı sözlükçülüğü için bir dönüm noktasıdır. Şemsettin Sami'den önce başta Ahmed Vefik Paşa, Ebuzziya

Tevfik gibi Osmanlı sözlükçülerinin düzenlediği sözlüklerin en mükemmeli Kâmûs-ı Türkî'dir. Şemsettin Sami sadece sözlüğe aldığı söz varlığıyla değil, uyguladığı yöntemle de Türk sözlükçülük tarihinde bir ilktir. Sadece Türk sözlükçülüğüne getirdiği modern sözlükçülük ilkeleriyle değil Osmanlı Türkçesi konusundaki görüşleriyle de dönemindeki aydınlardan ayrılan Ş. Sami, Kâmûs-ı Türkî'nin ilk sayfalarında yer alan "İfade-i Meram" adlı bölümde Türk dili hakkındaki görüşlerini ve Türk sözlükçülüğünün nasıl olması gerektiği konusundaki ilkeleri sıralamıştır. (Yavuzarslan, 2009: 223)

Yazar bu eserini hazırlarken bir sözlüğün içerisinde ne kadar yabancı asıllı sözcük bulunursa bulunsun, bu sözcüklerin Türkçe olduklarını, yani yaşayan sözcüklerin asıllarına bakılmadan Türkçenin malı sayılması gerektiği düşüncesinden hareketle Türkçede yer etmiş Arapça ve Farsça asıllı sözcüklerin dilimizde kullanılmaları gerektiği fikrini savunmaktadır. Bazı şartlar ve zorunluluklar dahilinde dillerin birbirinden sözcük almaları normal karşılanması gerektiği ifade edilmektedir. Bu düşünceye dayalı olarak Ş. Sâmî farklı dillerden gelen ve o dönemde Türkçede kullanılmakta olan sözcükleri sözlüğüne almıştır. Türkçenin bu noktadaki tasarrufu aynı gerekçelerle farklı frekanslarda hâlen devam etmektedir. (Çiçek, 2009: 187)

Bu eser gelişmiş bir sözlükte bulunması gereken hemen her şeyi içinde bulundurmaktadır. 29.085 madde başından oluşan Kâmûs-i Türkî bugün de ihtiyaç duyulan sözcüklerin büyük bir kısmının karşılığını doğru bir biçimde vermekte ve ilmî çalışmalara olan katkısını da hâlen sürdürmektedir. (Çiçek, 2009: 191)

Kâmûs-ı Türkî'nin Türk sözlükçülüğündeki önemini Yavuzarslan'ın (2004: 200) "Türk dilinin bütün söz varlığını Batı sözlükçülük normlarında işleyen en gelişmiş sözlük şüphesiz Ş. Sâmî'nin *Kâmûs-ı Türkî*'sidir. *Kâmûs-ı Türkî,* Türk sözlükçülüğüne yeni bir boyut kazandırmış ve bugünkü Türkçe sözlüklerin esasını oluşturduğu gibi varlıklarına da sebep olmuştur." ifadesiyle özetlemek mümkündür.

1.4.1.3. KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN GÜNÜMÜZE KADAR

Kâmûs-ı Türkî'nin bir devrim niteliği taşıdığı Türk sözlükçülüğünde, Türk Dil Kurumu'nun çalışmaları başta olmak üzere, sözlükçülük çalışmaları devam etmiştir.

Bu çalışmaları kısaca şöyle sıralayabiliriz:

1934 yılında yayımlanan *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi,* 1943-1957 yılları arasında Osmanlıca uzmanlarının taramalarıyla hazırlanarak yayımlanan *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü,* 1935 yılında *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu* ve ikinci cildi olan *Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu,* 1939, 1941, 1942 ve 1949 yıllarında yayımlanan *Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi,* Ömer Asım Aksoy ve Dehri Dilçin tarafından hazırlanan *13. Asırdan Günümüze Kadar Kitaplardan Toplanmış Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü* bu dönemin önemli sözlük çalışmalarındandır. (Aksu, 2010: 429)

On iki ciltlik *Meydan-Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi'*sinin (1969-1973) sözlük bölümü, (Bingöl, 2006: 8), Dehri Dilçin tarafından 1945 yılında yayımlanan *Edebiyatımızda Atasözleri I*, 1963 yılında Yılmaz Çolpan tarafından yayımlanan *Ataç'ın Sözcükleri,* Ömer Asım Aksoy tarafından 1965 yılından yayımlanan *Atasözleri ve Deyimler Kitabı*, Türk Dil Kurumu Derleme-Tarama kolu tarafından 1969 yılında yayımlanan *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler,* 1972 yılında Kemal Demiray tarafından yayımlanan *Batı Dilleri Sözcüklerine Karşılıklar Kılavuzu*, dilin yabancı öğelerden temizlenmesi için yapılan çalışmaların sonucu olarak 1978 yılında yayımlanan *Özleştirme Kılavuzu*, Samim Sinanoğlu, Tahsin Saraç ve Emin Özdemir tarafından 1972 yılında yayımlanan *Batı Kaynaklı Sözcüklere Karşılık Bulma Denemesi I* ve 1978 yılında yayımlanan *Batı Kaynaklı Sözcüklere Karşılık Bulma Denemesi* II de Türk sözlükçülüğünün önemli eserleri arasında yer alır. (Aksu, 2010: 433)

Kâmûs-ı Türkî'nin ardından sözlük çalışmaları[7] Ali Nazımâ ve Reşad tarafından düzenlenen *Mükemmel Osmalı Lûgati*, Cumhuriyet'ten hemen sonra yayımlanmaya başlayan *Büyük Türk Lûgatı* Mehmed Bahaeddin tarafından

[7] Geniş bilgi için bk. Yavuzarslan (2007: 186-194), Yavuzarslan (2009:15-222).

düzenlenen *Yeni Osmanlı Lûgati* ve Cumhuriyet'ten hemen sonra yayımlanmaya başlayan *Büyük Türk Lûgatı*'nı (Yavuzarslan, 2007: 190), Pars Tuğlacı' nın altı ciltten oluşan *Okyanus* adlı sözlüğü, Ali Püsküllüoğlu'nun dil devrimiyle Türkçe'nin söz varlığına katılmış olan sözcükleri topladığı *ÖzTürkçe Sözlük'*ü, Kemal Demiray'ın *Büyük Türkçe Sözlük*'ünü (1982) ve on ciltten oluşan *Resimli ansiklopedik Büyük Sözlük*'ü ve harf devriminden sonra yayımlanan ilk sözlük, İbrahim Alaettin'in başkanlığında; Ali Sedat, S. Tevfik, Kerim Sadi tarafından, 1930 yılında hazırlanan *Yeni Türk Lûgatı, Lehçetü'l-Lûgat, Lûgat-ı Cudi'*yi de bu eserlere ekleyebiliriz. (Bingöl, 2006: 7-8)

Argo sözlükleri alanında da Ferit Devellioğlu'nun *Türk Argosu* isimli sözlüğünden ve 2010 yılında Hulki Aktunç tarafından yayımlanan Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla) isimli çalışmadan bahsedebilirz.

Bu eserler dışında Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük* dışında derleme, tarama, terim, öteki Türk lehçeleri, eski lehçeler vb. konusunda da sözllük çalışmaları olmuştur. (Bingöl, 2006: 8)

1.4.1.4. TÜRKÇE SÖZLÜK

Türkçe Sözlük'ün amacı, birinci baskının önsözünde: "Türkçe Sözlük bugün hiçbir yabancı tesir veya özentiye düşmemek şartıyla yazılan yazılarda ve söylenen sözlerde geçen yabancı sözcüklerle birlikte dilimizde kullanılmakta olan veya kullanılacağı umulan Türkçe sözcükler için başvurulacak bir kaynak olmak" şeklinde belirtilmiştir. (Aksu, 2010: 434)

1945 yılında ilk baskısı yapılan Türkçe Sözlük'ün 1955, 1959, 1966, 1969, 1974, 1983, 1988 yıllarında olmak üzere çeşitli aralıklarla yeni baskıları hazırlanmıştır. Söz varlığı sayıları, her baskıda değişiklik göstermiş ve genellikle artmiştir. İlk baskının içerdiği sözcük sayısı 15.000 iken 1988 yılında hazırlanan baskıda sözcük sayısı 75.000 civarındadır.(Aksu, 2010: 434-435) Bu baskıların ardından 1998 yılında sözlüğün 9. baskısı hazırlanmıştır. (TDK, 2010: X)

Onuncu baskısı 2010 yılında çıkan Türkçe Sözlük'ün söz varlığı Güncel Türkçe Sözlük veri tabanına dayanmaktadır. (TDK, 2010: XI) Her yeni baskıda

olduğu bu baskıya da dilde yaşanan gelişmeler yansıtılmaya çalışılmıştır. Söz, terim, deyim, ek, ve anlamdan oluşan Türkçe Sözlük 104.481 söz varlığına sahiptir. 63.818 madde başı, 13.589 da madde içi olmak üzere toplam 77.405 söz bulunmaktadır. Bu sözlerin 45.005'i isim, 11.305'i sıfat, 2.644'ü zarf, 87'si zamir, 33'ü edat, 289'u ünlem, 53'ü bağlaç, 6.441'i ise fiildir. Türk edebiyatından seçilmiş 29.040 örnek cümleyle sözler tanıtılmıştır. (TDK; 2010: XII)

En çok söz varlığına sahip olan onuncu baskıda sözlük bölümünden önce Sunuş, Türkçe Sözlük'ün Kullanılmasıyla İlgili Açıklamalar, Kısaltmalar, Sözlükte Kullanılan İşaretler ve Çeviri Yazı Alfabesi verilmiştir. Sunuş bölümünde sözlüğün daha önceki baskıları ve sayısal verileriyle ilgili bilgi verilmiştir. Türkçe Sözlük'ün Kullanılmasıyla İlgili Açıklamalar'da ise madde düzeni ile yazım ve söyleyiş hakkında açıklamalar yer almaktadır. Ayrıca bu bölümün ardından gelen "Sözlük Nasıl Kullanılmalı?" başlığının altında ise bir de sözlüğün kullanılışı örnek madde başları üzerinden açıklanmıştır. Sözlük tek cilt halinde hazırlanmıştır.

2. ANLAM DEĞİŞMELERİ VE ANLAM OLAYLARI

2.1. ANLAMIN TANIMI

Anlam, tanımlanması oldukça zor, her zaman belirsiz bir özellik gösteren, soyut, somut bir dizgeye indirgenemeyen bir olgudur. (Kılıç, 2009: 14)

Anlam, şu ifadelerle tanımlanabilir:

- Sözcüğün tek başına veya söz içindeki öteki öğeler ile bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biridir. (Korkmaz, 2007: 19)
- Dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram, tasarım, düşünce ve içeriktir. (Vardar, 2002: 18)

Anlam yalnızca, sözcükleri, tümceleri ilgilendiren bir öğe değildir; dilin çeşitli birimlerinde ve her iletişim durumunda değişik yönleriyle gündeme gelir. (Aksan, 2004: 310) Yani bir sözcüğe yüklenen anlam, ait olduğu bağlama göre farklılık gösterebilir.

2.2. ANLAM DEĞİŞMELERİ

Doğadaki her şey gibi dil de değişir. Bu değşiklikler dilin ses sisteminde olabileceği gibi anlam alanında da olabilir. (Arslan Erol, 2008: 61)

Anlam değişmeleri, bir sözcüğünün gösterdiği anlamdan az veya çok uzaklaşarak yeni bir anlam kazanması olayıdır. Olay, geniş kapsamlı olarak anlam genişlemesi, anlam daralması, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi gibi değişme olaylarını da içine alabilirse de, asıl bir anlamdan başka bir anlama geçişle ilgili anlam değişmelerini içine almaktadır. (Korkmaz, 2007: 19)

Vardar (2002: 20) bu kavramı, "Anlamlı dil birimlerinin içerik düzlemlerinde ortaya çıkan değişiklik" şeklinde tanımlamıştır.

Değişik bilginlerce nasıl değerlendirilmiş olursa olsun, anlam değişmesi dendiği zaman göndergeyle sözcük, daha doğrusu, gösterilenle gösteren arasında kurulan ilişkinin az çok değişmesi söz konusudur. (Aksan, 2009:212)

Dillerin hem ses hem de anlam yapılarının bir tek düzelik içinde değil de sürekli bir hareketlilik, dolayısıyla değişiklik içinde olmasına sebep olan çeşitli faktörler vardır. (Arslan Erol, 2008: 63)

Pek çok semantik değişiklikte rol oynayan faktör, kullanım sıklığındaki düşmedir. Buna karşılık bir şeklin yeni anlamlar kazanması, sıklığındaki artıştan kaynaklanan özel bir durumdur, çünkü doğrusunu söylemek gerekirse, bir şeklin hemen hemen her ifadesi yeni bir durumla ortaya çıkar ve bu yeniliğin derecesi belirli ölçülere dayalı değildir. (Arslan Erol 2008: 63)

Ullmann ise, anlam değişmelerini kolaylaştıran faktörler olarak nesiller arasında devamlılığın yok olması, anlamdaki belirsizlik, kullanım sıklığının azalması, çok anlamlılık, bağlamdaki belirsizlik ve sözcük yapısını verir. (Arslan Erol, 2008: 63)

Anlam değişmelerine yol açan nedenlerin çokluğu ve karmaşıklığı bir sınıflandırmayı sorunlu kılar. Bu alanda pek çok sınıflandırmaya rastlanır. Bunların en yaygın ve tutarlı olanı Meillet'nin, Nyrop tarafından düzenlenmiş sınıflandırmasıdır.

a. Tarihsel nedenler

b. Dilsel nedenler ya da seslere, biçimlere, sözdizimine ilişkin nedenlerden doğan değişimler

c. Toplumsal nedenler

d. Ruhsal nedenler (Guiraud, 1999: 82)

2.2.1. SÖZLÜKBİRİMLERDE ANLAM DEĞİŞMELERİ

2.2.1.1. ANLAM GENİŞLEMESİ

Dilbilim sözlükleri anlam genişlemesini, "anlamlı bir birimin daha geniş bir kapsam içermeye başlaması; dar bir anlamdan genel bir anlama geçiş", diye tanımlamaktadırlar. Bu dil olayında, bir varlığın bir türünü ya da bir bölümünü anlatan, kullanım alanları dar olan kavramları gösteren sözcükler; zamanla o varlığın bütününü, bütün türlerini anlatır duruma gelir. (Sav, 2003: 157)

Korkmaz (2007: 20) Gramer Terimleri Sözlüğü'nde bu kavramı "Anlam kapsamı dar olan bir sözcüğünün zamanla ilgili bulunduğu kavram alanı içinde yayılarak daha geniş daha genel bir anlam kazanması olayı." şeklinde tanımlar.

Bir diğer tanım ise "Anlamlı bir birimin daha geniş bir kapsam içermeye başlaması; dar bir anlamdan geniş bir anlama geçiş sonucu gerçekleşen değişim" (Vardar, 2002: 21) şeklindedir.

2.2.1.1.1. YAKIN ANLAMA GEÇİŞ

Yakın anlamlılık, bir anlam ayırtısıyla yakın kavramları anlatan sözcüklerin durumudur. (Bilgin, 2006: 50)

Yakın anlama geçiş, bir sözcüğün herhangi bir anlam olayıyla temel anlamdan ayrılarak aynı kavram alanı içinde, ortak anlam ölçütleri sayıca çok olan başka bir anlama geçmesidir.

Ocaklık "mutfağın ateş yanan yeri, mutfak ocağı": TS'deki 4. anlamın "mutfak" *ad aktarmasıyla (parça-bütün) yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.2.1.1.2. UZAK ANLAMA GEÇİŞ

Uzak anlamlılık, küçük bir anlam ilişkisiyle uzak kavramları anlatan sözcüklerin durumudur.

Uzak anlama geçiş, bir sözcüğün herhangi bir anlam olayıyla, temel anlamdan ayrılarak aynı kavram alanı içinde; ancak anlam ölçütleri en az olan başka bir anlama geçmesidir.

Taife→Tayfa "bölük, takım, güruh, cemaat, bir sınıf-ı mahsus teşkil eden adamlar": TS'deki 3. anlam "zeytin toplayan işçi" *biçimsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.2.1.1.3. ZIT ANLAMA GEÇİŞ

Sözcüğün anlamının zamanla ifade ettiği anlamın karşıt anlamlısı haline gelmesidir. Burada şunu da belirtmek gerekir; her zıt anlama geçiş anlam iyileşmesi ya da anlam kötüleşmesi değildir.

Yavuz: kötü→iyi gibi.

2.2.1.1.4. DİLBİLGİSEL ANLAMA GEÇİŞ

Sözcüğün dilbilgisel anlama geçmesi sözcük türünün değişmesiyle oluşur. Sözcük türleri ise çeşitli dilbilgisel konumlarda değişebilir. Örneğin ad olan bir sözcük, bir adı nitelediğinde sözcük türü değişerek sıfat olabilmektedir.

Rahat "dinlenmek, işsizlik, asudelik, istirahat": TS'deki 2. anlamın "*sf.* üzüntü, sıkıntı ve tedirginliği olmayan" (ad→sıfat), 3. anlamın "*sf.* sıkıntı veya yorgunluk, tedirginlik vermeyen" (ad→sıfat), 4. anlamın "*sf.* aldırmaz, gamsız" (ad→sıfat), 5. anlamın "*zf.* kolay bir biçimde, kolaylıkla" (ad→zarf) ve 6. anlamın "*ünl.* 'hazır ol!' durumunda bulunanlara, oldukları yerde serbest bir durum almaları için verilen komut" (ad→ünlem) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.2.1.1.5. BAŞKA ANLAMA GEÇİŞ

İki anlamın ölçülemez, karşılaştırılamaz duruma gelmesi olarak tanımlayabileceğimiz başka anlama geçiş olayı genellikle dilden dile aktarımlar sırasında ortaya çıkar. Anlam kayması[8] da dediğimiz bu dil olgusunda sözcükler eskiden yansıttığı kavramdan tümüyle ayrılarak yeni bir kavrama ad olur. (Sav, 2003: 161)

Bu türde göstergenin, eskisinden bambaşka, yeni bir kavram yansıtması söz konusudur. (Aksan, 1990: 214)

[8] Korkmaz (2007: 21) "Bu kavramı somut veya soyut nitelikteki kelimelerin benzetme yolu ile kullanılışları dolayısıyla, zamanla anlamlarında meydana gelen kayma veya kayma yoluyla kalıplaşma" şeklinde tanımlamış ve "Bu olayın anlam değişmesinden farkı, kelimelerin benzetildiği şey ile arasında anlam bağının tamamen kopmamış olmasıdır." demiştir. Vardar (2002: 21)'ın tanımı ise "Düz değişmece, eğretileme, kapsamlayış vb. yoluyla gerçekleşen anlam değişimi"dir.

Özdek "ağaç kütüğü, köklerine ve yere yakın olan kalın yeri": TS'deki 3. anlamın "*fel.* İnsanın çalışmasıyla bir amaç uğruna biçim verdiği veya yararlandığı doğal cisimler, nesneler" *başka anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.2.1.2. ANLAM DARALMASI

Bir göstergenin önceden anlattığı nesne ya da devinimin ancak bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesidir. (Aksan, 2009: 213)

Anlam daralmasının bir türü de eskiden çok anlamlı olan bir göstergenin kimi anlamlarını ya da bunlardan birini yitirmesidir. (Aksan, 2009: 213)

Anlam daralmasını, sözcüğün eskiden anlattığı nesnenin, kavramın ancak bir bölümünü anlatır duruma gelmesi şeklinde tanımlayabiliriz. (Sav, 2003: 154)

Korkmaz (2007: 20) Gramer Terimleri Sözlüğü'nde bu kavramı "Sözcüğünün kavram ve anlam kapsamı bakımından bir daralmaya uğrayarak, eskiden anlattığı şeyin, bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesi; bir sözcüğünün genel bir anlamdan özel bir anlama geçişi." şeklinde tanımlanır.

Bir diğer tanım ise "Anlamlı bir birimin daha sınırlı bir kapsam içermeye başlaması; genel bir anlamdan dar bir anlama geçerek değişmesi" (Vardar, 2002: 20) şeklindedir.[9]

Leylak: KT'deki 1. anlamın "salkım şeklinde ve mor ve beyaz renklerde maruf bir çiçek ve bunu veren ağaç" kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

2.2.1.2.1. ANLAM BOŞALMASI

Sözlükleri ilgilendirmeyen özel adlar dışında, bazı sözlerin edatlaşmaları ile bazı fiillerin kullanımları, bu yolla gerçekleşmiştir: tak-ı "takarak > dahi", (onun) kip-i "(onun) biçimi→gibi", bilmek "(yard. f.) yeterli olmak" gibi (Karaağaç, 2001: 126)

[9] Diğer tanımları için bk. Hatiboğlu (1982: 14), Karaağaç (1996: 30).

2.2.1.3. ANLAM İYİLEŞMESİ

Sözcüğün eskisine göre daha iyi bir anlam taşır duruma gelmesine anlam iyileşmesi, anlam güzelleşmesi, anlamın soylulaşması diyoruz[10]. (Sav, 2003: 163)

Yavuz: "kötü→iyi", yaman: "kötü→iyi, güçlü", emgek/emek: "sıkıntı, eziyet→emek, çaba" gibi (Karaağaç, 2001:125)

2.2.1.4. ANLAM KÖTÜLEŞMESİ

İyi anlamlı bir sözcüğünün kötü veya kötüye doğru giden bir anlam kazanması; bu yönde bir zayıflamaya uğraması olayıdır (Korkmaz, 2007: 21) şeklinde tanımlanan anlam kötüleşmesi için Aksan (2009:216) "Bir sözcüğün eskisine göre daha kötü bir anlam taşır duruma gelmesi" ve anlam iyileşmesinin tersi bir gelişme olduğunu ifade etmiştir.

Canavar: "canlı, mahluk→yırtıcı, vahşi hayvan", katun: "kağan eşi→hanımefendi→dişi cinsten insan", bayakı/bayağı: "önceki, daha önce zikredilen→adi, değersiz, aşağı, alçak" gibi. (Karaağaç, 2001:125)

2.2.2. ANLAMBİRİMCİKLERDE ANLAM DEĞİŞMELERİ

2.2.2.1. ANLAM GENİŞLEMESİ

Anlam eşleşmelerinde yeni anlambirimciklerin eklenmesiyle oluşan anlam değişmesidir.

2.2.2.2. ANLAM DARALMASI

Anlam eşleşmelerinde anlambirimciklerin eksilmesiyle oluşan anlam değişmesidir.

---

[10] Diğer tanımlar için bkz: Korkmaz, Zeynep (2007), Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara, s.215. ve Aksan, Doğan (2009), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

2.3. ANLAM OLAYLARI

2.3.1. SÖZLÜKBİRİMLERDE ANLAM OLAYLARI

2.3.1.1. BENZETME

Anlam genişlemesinin temelinde kavramlar arasında bir benzerlik, bitişiklik söz konusudur. (Sav, 2003: 159)

Tıpkı aktarmalar gibi, anlatımı güçlendirici yönleriyle söz sanatı sayılan anlam olaylarından olan benzetmeler her ulusun yazın ve özellikle şiir dilinde çok yer verilen bir anlatım yoludur. (Aksan, 2009: 61)

Bir nesnenin niteliğini, bir eylemin özelliğini daha iyi anlatabilmek, canlandırmak için başka bir nesne veya hareketten yararlanarak, onu anımsatmak yoluyla gerçekleşir. (Aksan, 2009: 61)

Benzetme, bir dilin kavram zenginliğini gösteren anlam olaylarından biridir. Benzetmeler açısından diller arasında zaman zaman paralellikler görülse de genellikle diller benzetmelerde birbirlerinden ayrılırlar; çünkü bu sorun, dilin iç yapısıyla, anlatım yolu sorunu ile ilgilidir. (Arslan Erol, 2008: 49)

Benzetmelerin *eylemsel* ve *biçimsel* olmak üzere iki ayrı şeklinden bahsedilebilir.

Kümbet "kubbe, müdevver sakaf veya tavan": TS'deki 2. anlam "koni, piramit biçiminde damı olan, yuvarlak veya köşeli yapı" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.2. DEYİM AKTARMASI

Düz değişmeceye karşıt olarak, dizgisel bağlantılar düzleminde, ortak anlambirimcikler kapsadıklarından aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birini öbürü yerine ve karşılaştırma yapılmasını sözcükleri (örn. gibi) kaldırarak kullanma sonucu oluşan değişmecedir. (Vardar, 2002: 90)

Deyim aktarmalarının yedi türü vardır:

2.3.1.2.1. İnsandan doğaya

Organların ve vücut bölümlerinin adlarının doğadaki nesnelere aktarılması yoluyla yeni anlamlar kazanması olayıdır. (Arslan Erol, 2008: 50) Bunun yanı sıra Aksan (2009: 114) insanların kullandıkları giysilerin bazı bölümlerinin de doğadaki nesneleri anlatmak için doğaya aktarıldığına dikkat çekmiştir.

Bu tür aktarmalarda insanın fizikî ve ruhî özelliklerinin doğadaki varlıklara aktarılması söz konusu olduğu için doğadaki varlıkların bir bakıma kişiselleştirilmesi olayı vardır. Ancak bu aktarmalar yazar ve şairlerin kullanımlarında kaldığı için genellikler kalıplaşarak dile yerleşmez. (Arslan Erol, 2008: 50)

Arazi için: göz (kaynak), boğaz (dağda), bel (dağda), topuk (tepedeki tümsek); kuş için: baykuş, kuruali, malkadın, kelaynak; bitki için: hanımeli, beyböbreği, kadıntuzluğu; balık için: karagöz; nesne için: çekçek (elle çekilen bir araba), kaykay (üzerine çıkılıp kayılan bir araç) gibi. (Savran, 2010: 496)

Manifaturacı "manifatura kabilinden mensucat vesair fabrika malumatı satan tacir": TS'deki 2. anlam "manifatura eşyasının satıldığı yer" *insandan doğaya deyim aktarması*yla *uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.2.2. Doğadan insana

Bu aktarmalar çoğunlukla doğadaki nesnelerin özelliklerini gösteren sıfatlar arasında yapılır. Bu tür aktarmalarda diller arasında benzerlikler bulunur. (Arslan Erol, 2008: 50)

Deyim aktarmalarının temelinde bir benzetme, bir varlığın niteliklerini belirtmek için benzer niteliklere sahip bir başkasından yararlanma ve ona yaklaşma yatar. (Aksan, 2009:116)

İnsanların saç için kullandıkları "at kuyruğu"nun doğaya ait bir kavramın biçimsel benzetme yoluyla insana ait bir kavrama ad olması gibi.

At kuyruğu, balık sırtı, çam yarması, çöpsüz üzüm, yandan çarklı, dağdan inme gibi. (Savran,2010: 497)

Yağır "ayın omuzaları arasındaki yağlı yeri": TS'deki 1. anlam "sırt, arka, iki kürek arası" (doğadan insana) *ad aktarması* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.2.3. Doğadaki nesneler arasında

Bu tür aktarmalarda hayvandan bitkiye, hayvandan hayvana aktarmalar söz konusudur. (Arslan Erol, 2008: 50)

Aksan (2009: 66) bu anlam olayını "Doğadan insana aktarmalar gibi, doğadaki varlıklar arasında da yine, benzerliklere dayanan ve benzetmenin ileri bir aşaması olan aktarmalar her dilde görülür. Bunlar arasında hayvandan bitkiye, hayvandan hayvana aktarmalara rastlanır." şeklinde açıklamıştır.

Kedi balığı, mercan balığı, aslanpençesi, kuşdili, devetabanı, dil balığı, kılkuruk gibi. (Savran, 2010: 497)

2.3.1.2.4. Hareketten insana

Bir hareket adının, aralarında bir ilgi kurulmak suretiyle insana ait bir nesneye ya da özelliğe ad olmasıdır.

Bu tür aktarımlar en az iki sözcükten oluşur ve sözcüklerden biri ya sıfat-fiil eki almış bir fiil ya da çekime girmiş bir fiildir. (Savran, 2010: 498)

Çöpçatan, fırdöndü, şıpsevdi, çıtkırıldım, vurdumduymaz, hacıyatmaz, yanardöner gibi. (Savran, 2010: 498)

2.3.1.2.5. Hareketten doğaya

Bir hareket adının, aralarında bir ilgi kurulmak suretiyle doğaya ait bir nesneye ya da özelliğe ad olmasıdır.

Yapıları genel olarak sıfat-fiil kuruluşundadır. Ancak az da olsa cümle isim kuruluşunda olanlar da vardır. (Savran, 2010: 498)

Kuyruksallayan, ağaçkakan, kardelen, komşugezen, günebakan gibi. (Savran, 2010: 498)

2.3.1.2.6. Duyular arası

Farklı duyu alanlarına ait kavramların bir araya getirilerek canlı bir anlam sağlamasıdır. (Arslan Erol, 2008: 51)

Aksan (2009: 68) ise "Farklı duyu alanlarına ait kavramların bir araya getirilerek canlı bir anlatım sağlanması söz konusudur" şeklinde açıklamıştır.

Savran (2010: 598) ise bu tür aktarmalar için "Varlıkları ya da çeşitli oluşumları anlatmada duyular arasında da aktarmalara başvurulur. Bunların bazısı kalıplaşmış bitki adı olmuştur. Pek çoğu ise duyuların ayrıntılarını anlatmada kullanılır" demiştir.

Bitki için: acıekşi, hamtatlı, karagevrek; acı sarı, çiğ renk, kara kış, ılık nefes, tatlı ses, sıcak dokunuş gibi. (Savran, 2010: 498)

2.3.1.2.7. Somutlaştırma

Dilde soyut kavramların aktarma yoluyla somut kavramları karşılayan kelimelerle anlatılması olayıdır. (Savran, 2010: 499)

Aksan (2006: 118) en yaygın türünün, belli bir durumu, davranışı, bir tutumu insan gözünde en somut şekliyle canlandırmaları nedeniyle deyimlerde ortaya çıktığını bunun dışında deyim aktarmaları ve soyut kavramların somut devinim ve işlemlerle dile getirildiği eylemlerde bulunduğunu belirtir.

Duygulu için: içli, korkusuz için: yürekli, utanmaz için: yüzsüz, korkak için: yüreksiz, akıllı için: kafalı gibi. (Savran, 2010: 499)

2.3.1.3. AD AKTARMASI

Anlatılmak istenen kavram, daha güçlü ve daha canlı bir anlatım amacıyla, onunla ilgili, daha çarpıcı bir kavramla anlatılmaya çalışılır. (Savran, 2010: 500)

Söz sanatlarından biri olarak görülen ad aktarması anlatımı kolaylaştıran ve ona güç kazandıran aktarmalardan biridir. (Aksan, 2009:69)

Her dilde görülen bu anlam olayı anlatılmak istenen kavram kullanılmadan, onunla ilgisi, ilişkisi bulunan bir başka kavramla dile getirilmesi yoluyla gerçekleşir. (Aksan, 2009:69)

Vardar (2002: 85) düz değiştirmece olarak adlandırdığı bu anlam olayını "Eğretilemeye karşıt olarak, tümcede dizimsel bir bağlantı kuran ya da belirten gerçeklik düzleminde yan yana bulunan öğeleri ilişkin olarak, benzetme yapılmaksızın sonucun neden, kapsayanın kapsanan, bütünün parça, genelin özel, somut adın soyut kavram yerine kullanılmasıyla oluşan değişmece türü" şeklinde tanımlamıştır.

Aksan (2009: 69) ad aktarmalarının parça-bütün ve bütün-parça olarak iki yolla oluştuğunu ifade etse de biz bu oluşum şekillerinin şu başlıklarla arttırılabileceğini düşünüyoruz:

2.3.1.3.1. Parça-Bütün İlişkisi

Bir kavrama ait bir parçayı söyleyerek, kavramın tamamını ifade etmektir.

Ocaklık "mutfağın ateş yanan yeri, mutfak ocağı": TS'deki 4. anlamın "mutfak" *ad aktarmasıyla (parça-bütün) halk ağzına geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.3.2. Bütün-Parça İlişkisi

Bir kavramın bütününü söyleyerek o kavrama ait bir parçayı ifade etmektir.

Öd→Öd[II] "yanarken güzel bir rahiya neşreden maruf bir ağaç ki Hint'ten gelir, öd ağacı": TS'deki 2. anlam "bu ağacın kıyılmış parçalarından yapılmış tütsü" *ad aktarması*yla *(bütün-parça) uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.3.3. Neden-Sonuç İlişkisi

Bir kavramın nedenini söyleyerek sonucunu ifade etmektir.

Terbiye "besleyip yetiştirme, büyütme": TS'deki 2. anlamın "görgü" *neden sonuç ad aktarmasıyla yakın anlama geçmes*iyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.4. GENELLEŞME

Anlam genişlemesinin bir türü olan genelleşme yoluyla kişi, bölge adları tür adına dönüştürülebilir. Özel isim bölgede üretilen ürüne, kişinin gerçekleştirdiği buluşa ad olabilir.(Sav, 2003: 166)

Charles Boykot→boykot, Dumdum→dumdum, Galatzi→kalas gibi. (Karaağaç, 2001: 126)

2.3.1.5. ÖZELLEŞME

Anlam daralmasının bir dalı olarak ele alınabilecek olan özelleşme, anlamlı bir birimin içeriğinin daha dar bir kapsama geçmesidir. (Vardar, 2002: 157)

2.3.1.6. MECAZLAŞMA

Bir sözcüğün gerçek anlamından bütünüyle uzaklaşarak mecaz anlam kazanmasıdır. Mecazlaşma bir dilin zenginliğini gösteren anlam olayıdır.

Koyun: verilen buyruklara uyan, kendi kişiliğini gösteremeyen kişi; bağ: ilgi, ilişki, rabıta; gömlek: basamak, kat derece gibi. (Karaağaç, 2001: 126)

Laf "lakırdı, söz" TS'deki 6. anlamın "*mec.* dedikodu" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.7. SÖZ EKSİLTME

Birleşik bir deyimin öğelerinden birinin atılması şeklinde tanımlanır. (Guıraud, 1999: 58)

Düdüklü tencere→düdüklü, yazma eser→yazma, dişli çark→dişli, cep telefonu→cep, sayısal loto→sayısal, bedelli askerlik→bedelli, vb. (Karağaç, 2001: 126)

Memleket "bir hükümdarın tahıt- tabi'yyetinde bulunan yer, ülke": TS'deki 4. anlamın "bir ilkede yaşayan bireylerin bütünü" **memleket halkı**ndan *söz eksiltmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.8. KIRPMA

Anlamında ve sözcük türünde değişiklik olmadan sözcüğün belli bir parçasının atılması sürecidir. (Uzun, 2006: 45)

Karaağaç (2001: 122) "birleşik sözü oluşturan birleşenlerin her birinden bir va-eya daha fazla hecenin atılarak, yeni bir yapı oluşturan" sözcüklere (geri zekalı > gerzek) de *kırpma söz* diyerek bu olayı, birleşik kelimenin bir türü olarak da değerlendirebileceğimizi ifade etmiştir.

Gerizekalı→gerzek, meyve suyu→meysu gibi. (Karaağaç, 2001: 122)

2.3.1.9. KAYBOLMA

Sözcüğün taşıdığı anlamlardan bir ya da birkaçının zamanla ortadan kalması ve sözcüğün taşıdığı anlamların sayıca azalması durumudur.

Külçe "yekpare dövülmüş maden": KT'deki 2. anlamın "daha eritilip tasfiye olunmamış maden" *kaybolma*sıyla *anlam daralması* olmuştur.

2.3.1.10. ÖRTMECE

Bazen bir nesnenin ya da olgunun adını doğrudan söylemek, kaba veya ayıp olabileceği için, yumuşak ve nazik sözlerle değiştirilerek söylenir. Bu durum örtmece diye adlandırılır. Ancak örtmeceler tabu[11] gibi batıl inançtan dolayı değil, kaba ve ayıp kabul edilen sözleri nazik ve saygılı sözlere dönüştürme düşüncesinden doğmuştur. (Arslan Erol, 2008: 81)

[11] Kelimelerin leksik anlamlarının dışında bir de inançlardan kaynaklanan etnografik anlamaları söz konusudur. (Ahmetov, 1995: 3-5, Ahanov: 1993: 135). Tabu, bu çerçevedeki söylenmesi yasak kelimeleri ifade eder. Bunun yanında yapılmaması gereken hareketleri, belli adamları, yenmemesi gereken şeyleri, kullanılmaması gereken eşyaları da kapsar. . (Ahmetov, 1995: 3-5, Ahanov: 1993: 135). Tabu örtmeceyi doğurur. Etnolinguistik tabu, anlamdaki yasağı değil, anlamın dile dökülmüş şekli olan ad, yani kelimedeki yasağı ifade eder. Örtmece, şekli değişmiş tabu veya dosdoğru söylenmesi yasak olan anlamın görüntüsüdür. . (Arslan Erol, 2008: 76) Tabu olan kelimeleri doğuran sebepler dilin kendinden değil, o dille iteşimi sağlayan toplulukta, yani insanlardadır. (Arslan Erol, 2008:76)

Tabiat "yaradılıştaki hal ve keyfiyyet, hilkatin hal ve hassesi, mülkiyet-i ka'inat, dehr": TS'deki 4. anlam "insanın büyük abdest bozma kolaylığı ve zorluğu" *örtmece* yoluyla *uzak anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.11. ARGOLAŞMA

Bir kelimenin zaman içinde temel anlamının yanında argo bir anlam kazanmasıdır. Argo dışında sözcüklerin anlamı, anlam boşalması, abartma, meslek dili ve vurgu gibi yollarla da değişebilir. Ancak bunları da yazılı kaynaklardan tespit etmek oldukça güç bir iştir. Bu açıdan, yalnızca bunları da bir anlam değişmesi türü olarak gördüğümüzü belirtmekle yetinmek istiyoruz. (Arslan Erol, 2008: 82)

Gazla- "gazlandırmak→gaz vermek, gaz pedalına basmak→hız vermek→çekip gitmek"; çak-: "vurmak→anlamak, sınıfta kalmak"; okut-: "okutmak→satmak"; yelkenleri indir-: "yelken indirmek→ısrardan vazgeçmek" gibi. (Karaağaç, 2001: 126)

Maden "toprağın içinden çıkan ve eritilip dökülmekle ya ısıtılıp dövülmekle muhtelif eşkale girip alat-u edevat-ı muhtelife imaline yarayan escam-ı mutenevvi'anın beheri1": TS'deki 5. anlamın "*argo,* uyuşturucu, esrar, eroin" *argolaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.12. TERİMLEŞME

Sözcüğün genele ait bir anlam taşırken, sadece bir mesleğe, bilim dalına vb. ait hale gelmesi durumudur.

Makas "kağıt ve bez ve saç gibi yumuşak şeyleri kesmeye mahsus, ortadan merbut iki parçadan ibaret maruf alet, sındı": TS'deki 11. anlamın "*spor* Su topunda iki ayağın teker teker yarım daire biçiminde çevrilmesiyle yapılan bir hareket" terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.13. SÖZCÜK TÜRÜ DEĞİŞMESİ

Sözcüklerin yüklendiği yeni görevler dolayısıyla farklı bir sözcük türüne geçmesi olayıdır.

Rahat "dinlenmek, işsizlik, asudelik, istirahat": TS'deki 2. anlamın "*sf.* üzüntü, sıkıntı ve tedirginliği olmayan" (ad→sıfat), 3. anlamın "*sf.* sıkıntı veya yorgunluk, tedirginlik vermeyen" (ad→sıfat), 4. anlamın "*sf.* aldırmaz, gamsız" (ad→sıfat), 5. anlamın "*zf.* kolay bir biçimde, kolaylıkla" (ad→zarf) ve 6. anlamın "*ünl.* 'hazır ol!' durumunda bulunanlara, oldukları yerde serbest bir durum almaları için verilen komut" (ad→ünlem) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.14. HALK AĞZINA GEÇİŞ

Sözcüğün "aynı lehçe içinde daha küçük ayrılıklar gösteren ve belli yerleşim bölgelerine özgü olan konuşma dili[12] olarak tanımlanan halk ağzında farklı bir anlam kazanarak dile yerleşmesi olayıdır.

Litografya "taş basması, mahsus mürekkeple yazılmış bir yazı ve resim vesairenin yine buna mahsus kılsî bir taşa geçirilmesiyle taşın üzerine mürekkepli bir merdane geçirildikte yalnız yazıların üzerine mürekkep bırakması ve üstüne kağıt konup makinenin altında sıkışltırılmasıyla tap ve temsilin hasıl olmasından ibaret tabaat usulü": TS'deki 2. anlamın "bu yöntemle basılmış (yazı, resim)" *sözcük türü değişerek* (ad→sıfat) *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.15. GERİ DÜZENLEME

Bir sözcükten belli bir parçayı atarak başka bir sözcük ortaya çıkması işidir ve açıkçası, başka bir sözcük oluşturma amacı taşımak dışında, kırpma[13] sürecine çok benzer. (Uzun, 2006: 45)

[12] Türkçe Sözlük (TDK, 2010: 836)

Arak "ter" TS'deki 3. anlamın "çalma", "arakla-" eyleminden *geri düzenleme* yoluyla türetilmesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.16. ŞAKA YOLLU İFADE

Bir sözlükbirimin bağlam gereği şaka yollu kullanılması olayıdır.

Ufaklık "küçüklük, sıgar": TS'deki 5. anlam "bit" *şaka yollu ifade* edilerek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.17. UNVANLAŞMA

Sözlükbirimin bir unvan öbeği içinde yeni bir görev yüklenmesi olayıdır.

Usta "bir sanatta mezun ve mahir adam, çıraklıktan çıkıp kendi başına çalışan sanatkar": TS'deki 3. anlam "zanaatkarlar için unvan", *unvanlaşma*sıyla *dilbilgisel anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.1.18. ANLAM BİRLEŞMESİ

Birden çok sözlükbirimin tanımında geçen anlambirimciklerin birleşerek bir sözlükbirimde yer alması olayıdır.

Mahıv: KT'deki 2. anlamın "batırma, harab ve muzmahil olma" *kaybolma*sıyla a*nlam daralması*; KT'deki 1. "yok etme, ortadan kaldırma, izale, nâ-bûd etme" ve 3. anlamın "yok olma, ortadan kaldırma, zaîl ve nâ-bûd olma" TS'deki anlam "yok etme, yok olma" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

---

[13] Anlamında ve sözcük türünde değişiklik olmadan sözcüğün belli bir parçasının atılması sürecidir. (Uzun: 2006, 45)

2.3.1.19 ANLAM AYRIŞMASI

Sözlükbirimin tanımında geçen anlambirimlerin ayrışarak iki ya da daha fazla sözlükbirimde yer alması olayıdır.

Mahmurluk: KT'deki anlamın "sarhoşluk veya uyku sersemliği, humar", TS'de 1. "içki içmiş bir kimsenin duyduğu baş ağrısı ve sersemlik" ve 2. anlam "uykudan sonra duyulan ağırlık ve sersemlik" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrışmış*, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.2. ANLAMBİRİMCİKLERDE ANLAM OLAYLARI

2.3.2.1. EKLENME

Sözlükbirimlerin tanımlarındaki anlambirimciklerin eklenmesi olayıdır.

Küheylan: (1→1) TS'ye "arap" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

2.3.2.2. EKSİLME

Sözlükbirim tanımlarına yeni anlambirimciklerin eksilmesi olayıdır.

Kürk: (2→3) KT2'deki "vaktiyle üniforma gibi paye ve mesnede göre giyilirdi" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

2.4. ANLAM EŞLEŞMELERİ

2.4.1. SÖZLÜKBİRİM-SÖZLÜKBİRİM EŞLEŞMESİ

Karşılaştırılan sözlükbirimlerin tanımlarındaki anlamların eşleşmesi durumudur.

2.4.2. SÖZLÜKBİRİM-SÖZLÜKBİRİMCİK EŞLEŞMESİ

Bir sözlükteki sözlükbirimin diğer sözlükte sözlükbirimcik olmasıdır.

KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ
ADLAR (K-Z)

Çalışmada evren Kâmûs-ı Türkî ile Türkçe Sözlük'tür. Örneklem ise bu sözlüklerdeki adlar (K-Z) arasıdır. Sözlükbirimlerin belirlenmesinde KT'nin her sayfasından TS'de karşılığı bulunan 3. ad dikkate alınmış, KT'deki 3. ad TS'de bulunmuyorsa bir sonraki ada geçilmiştir. Bundan başka gönderme yapılan sözlükbirimler ise dikkate alınmamıştır.

Belirlenen sözlükbirimin KT'de ve TS'de kaçar anlam taşıdığı, bu anlamların eşleşme durumları ve eşleşmeyen anlamlardaki anlam değişiklikleriyle anlam olayları üzerinde geniş olarak durulmuştur.

Anlam eşleşmelerinde anlambirimciklerin eklenme ve eksilmeleri de değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda yer yer kontrol sözlüklerimiz olan Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Yeni Türkçe Lûgat ve Mükemmel Osmanlı Lûgati'ne başvurulmuştur.

Bu aşamaları örneklerle şöyle açıklayabiliriz:

Anlam eşleşmeleri, *resim* örneği:

Resim

KT'de 12, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 5→1, 6→2, 7→3, 10→5, 12→4 şeklindedir.

5→1: KT5'teki "tasvir", "timsal" eş anlamlı sözcüklerdir.

6→2: TS2'ye "bunu yapmak için gerekli yöntemleri öğreten" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

7→3: KT7'deki "fotoğrafla alınan" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

10→5: KT10'daki "alay", "de'b" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "yazma, çizme" 2. anlamın "eser, nişan, alamet", 3. anlamın "şekil, suret, heyet", 4. anlamın "tertip, plan, taslak", 8. anlamın "tarz, tertip, usul, nesak", 9. anlamın "adet, tavır" ve 11. anlamın "devletçe ve devlet namına edilen hakaret ve söylenilen söz" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri ve anlam olayları ise eşleşme dışında kalan (anlam ayrışması ve anlam birleşmesi olayları dışında) anlamlarda aranmıştır.

Anlam değişmeleri, *yan* örneği:

Yan

KT'de 5, TS'de 14 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 2→3 5→6 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kenar", "cenah" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "kurb, civar, yakınlık", 4. anlamın "ind, nezd, kat" *kaybolm*asıyla *anlam daralması*, KT'deki 2. anlamın "taraf, cihet, semt", TS'deki 2. "sağ ve solun ortak adı, yön,taraf, cihet" ve 3. anlam "yer" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrışmış,* TS'deki 4. anlam "üst" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek, 7. anlamın "*sf.* üstte, altta, arkada veya önde olmayan" (ad→sıfat), 8. anlamın "*sf.* ikinci derece olan" (ad→sıfat), 9. anlamın "*sf.* tali" (ad→sıfat) ve 10. anlamın "*zf.* bir yana yönelerek" (ad→zarf) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle, 11. anlamın "istekleri karşıt olan iki kişiden ya da topluluktan biri" *mecazlaşma*sıyla, 12. anlamın "*ask.* savaş düzenindeki ordunun iki kanadından her biri", 13. anlamın "*mat.* bir denklemde "=" işaretiyle ayrılmış olan iki anlatımdan her biri" ve 14. anlamın "*sp.* taç" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Küheylan:

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "arap" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Külçe:

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "daha eritilip tasfiye olunmamış maden" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*sf.* eritilerek kalıba dökülmüş olan" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle ve 3. anlam "yığın durumundaki nesnelerin oluşturduğu küme" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Kümbet:

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "kubbe-i semâ" ve 3. anlamın " *mc.* büyük ve müdevver kavuk" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlam "koni, piramit biçiminde damı olan, yuvarlak veya köşeli yapı " ve 3. anlam "kubbe biçiminde toparlak kabartı" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Küpeşte:

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeler 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: TS'ye "ıskarmoz bağlarına tutturulan dikmelerin dış yüzlerine kaplanan kaplamaların oluşturduğu", "borda kaplamalarının en üstü" ve "güverteden yukarı kalan bölümler" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki "korkuluk, parapet" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→2: TS2'ye "çimento ve mozaik karışımı ile yapılan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Kürk:

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→3 şeklindedir.

1→1: KT'deki "tüyleri yumuşak ve güzel bazı hayvanların ve alelhusus tilki, sansar ve gelincik gibileriyle aktâr-ı şimaliyye", "sıcak tutmak için elbisenin içine veya süs için dışına kaplanır" ve "hayvanın cinsine ve yerine göre envaı kesiresi vardır" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

2→3: KT2'deki "vaktiyle üniforma gibi paye ve mesnede göre giyilirdi" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*sf.* bu posttan yapılmış olan" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Küsü:

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Lacivert

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "bu taşın rengi" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "koyu mavi renkte bir kıymetli taş" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "bu renkte olan" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Laf

KT'de 5, TS'de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→3, 3→4, 4→2 şeklindedir.

3→4: TS4'teki "konu", "mevzu" anlambirimcikleri eş anlamlı sözcüklerdir.

4→2: KT4'teki "saçma söz" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 5. anlamın "atıp tutma, tefahür" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 5. anlamın "*sf.* öyle şey olamaz, bu sözün hiçbir değeri yok anlamlarında hafifseme yollu kullanılan bir söz" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesi ve TS'deki 6. anlamın "dedikodu" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Lahana

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "etle pişer" ve "dolması ve turşu ve salatası yapılır" anlambirimciklerinin *eksilmesi*yle *anlam daralması*; TS'ye "turpgillerden", "güz ve kış sebzesi" ve "birçok türü olan" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki "kapuska" eş anlamlı sözcüktür.

Lakerda

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Lamba

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "radyo ve televizyonlarda kullanılan, havası boşaltılmış veya içine düşük basınçlı bir gaz doldurulmuş cam, seramik veya çelikten ampul" ve 3. anlamın "kapı, pencere kenarlarına açılan, genellikle dik açılı girinti" *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'de terimleşme olduğu belirtilmemiştir.

Lapacılık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "korkaklık" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Latife

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "güldürecek tuhaf ve güzel söz ve hikaye" ve "mizah" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Laza

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Leb

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "kenar" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Leğen

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "taşt" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*anat.* bütün üstü yapılı omurgalılarda, gövdenin arka veya alt ucunda bulunan, bir yandan omurganın bel bölümüyle, öte yandan bacaklarla eklemlenen kemik çatı, havsala" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Lemis

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "havass-ı hamse-i esasiyyeden temasla derk olunanı, kuvve-i lamise" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Lerze

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "titreme" eş anlamlı sözcüktür.

Leylak

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→1: TS'ye "zeytingillerden" ve "yaprakları karşılıklı duran" anlambirimciklerinin *eklenmesi*yle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

1→2: TS2'ye "eflatun" ve "güzel kokulu" anlambirimciklerinin *eklenmesi*yle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "salkım şeklinde ve mor ve beyaz renklerde maruf bir çiçek ve bunu veren ağaç", TS'deki 1. anlam "zeytingillerden, yaprakları karşılıklı bir ağaççık" ve 2. anlam "bu ağacın koni durumunda toplanmış, beyaz, eflatun veya pembe renkte, güzel kokulu çiçekleri" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Libre

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "Fransa evzan-ı atikasından yakriben yüz elli dirhem" ve "ritl" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Likorinoz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "sivri burunlu ve bodur kefalden yani balaterina ve kanbut balıklarından" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Litografya

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "mahsus mürekkeple yazılmış bir yazı ve resim vesairenin yine buna mahsus kılsî bir taşa geçirilmesiyle taşın üzerine mürekkepli bir merdane geçirildikte yalnız yazıların üzerine mürekkep bırakması ve üstüne kağıt konup makinenin altında sıkıştırılmasıyla tap ve temsilin hasıl olunmasından ibaret tabaat usulü" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "litografya matbaası taş basmahane" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "bu yöntemle basılmış (yazı, resim)" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Lodos

KT'de 4, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "güneybatıdan esen" ve "bazen de yağış getiren yerel rüzgar" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki "boz yel" ve "kaba yel" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "cenup ciheti", 3. anlamın "cenup rüzgarı, havası, lodos estiği gün" ve 4. anlamın "lodos rüzgarı fırtınası"

*kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlam "bu rüzgarın estiği gün veya zaman" *eksiltmeyle* ve 3. anlamın "güney yönü" *doğadan doğaya deyim aktarması* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Lorta

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Lûgat

KT'de 4, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 4→2 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "bir lisanı terkip eden kelimelerin beheri" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'deki "sözcük" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "lisan, bir kavim ve ümmetin söylediği lisan" ve 3. anlamın "bir lisanın kelimeleriyle manaları ve asıl iştirakı ilmi" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Maada

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Maaş

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 3→1 şeklindedir.

3→1: KT3'deki "memuriyet ve hizmete mukabil mah-be-mah alınan ücret" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "yaşayış, dirlik, hayat, zindegani" ve 2. anlamın "geçinecek şey, medâr-ı hayat, medâr-ı ta'ayyüş" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Macera

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "serüven", "sergüzeşt", avantür" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*mec.* hiç olmayacak gibi görünen iş" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Maden

KT'de 7, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→3, 7→4 şeklindedir.

1→1: KT'deki "eritilip dökülmekle ya ısıtılıp dövülmekle muhtelif eşgale girip" ve "alat u edevat-ı muhtelife imaline yarayan" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "çeşitli iç ve dış doğla etkenlerle oluşan" ve "ekonomik yönden değer taşıyan" anlambirimciklerinin *eklenmesi*yle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "neşvüneması olmayan cisim, cevher", 4. anlamın "Altın ve gümüşün gayrı olan maden basit veya mürekkep", 5. anlamın "maden yahut eski maden" ve 6. anlamın "bir haslet ve faziletin memba ve mastarı hükmünde olan zat, o haslet ve faziletle muttasıf adam, kan" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*sf.* bu mineralden yapılmış" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geç*mesiyle, 5. anlamın "*argo.* uyuşturucu, esrar, eroin" *argolaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Madun

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: KT2'deki "mafevk mukabili" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Magnezyum

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "atom numarası 12", "atom ağırığı 24,30", "yoğunluğu 1,7 olan", "gümüş renginde", "parlak bir alevle yanan" ve "çok hafif" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mahal

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mahbes

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mahıv

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "ortadan kaldırma", "izale", "nâ-bud etme" eş anlamlı sözcüklerdir.

3→1: KT3'teki "ortadan kalkma", "zail" ve "nâ-bud olma" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "batırma, harab ve muzmahil olma" *kaybolma*sıyla a*nlam daralması*; KT'deki 1. "yok etme, ortadan kaldırma, izale, nâ-bûd etme" ve 3. anlamın "yok olma, ortadan kaldırma, zaîl ve nâ-bûd olma" TS'deki anlam "yok etme, yok olma" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mahmurluk

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→1: TS'ye "içki içmiş bir kimsenin duyduğu baş ağrısı" anlambirimciğinin *eklenmesi*yle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "humar" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki anlamın "sarhoşluk veya uyku sersemliği, humar", TS'deki 1. anlam "içki içmiş bir kimsenin duyduğu baş ağrısı ve sersemlik" ve 2. anlam "uykudan sonra duyulan ağırlık ve sersemlik" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrışmış*, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mahrumiyet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mahunya

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bahçe ağacı" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "iki çeneklilerden", "kokulu ve salkım durumunda olan" ve "köklerinden sarı boya çıkarılan" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mahzen

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT'deki "bodrum" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "emval ve eşya vazına mahsus kapalı mahal, kiler, ambar" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Makale

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "bilim, fen konularıyla siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı ve yorumlayıcıniteliği olan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "nutuk", "bent", "bahis", "mebhas" eş anlamlı sözcüklerdir.

Makas

KT'de 5, TS'de 11 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 4→4 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "ikiye bölünen şey, çatal, çatallanma" ve 5. anlamın "gemi direği gibi ağır şeyleri kaldırmaya mahsus müteharrik iki büyük seren ki istenilen yere rekz olunur" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 7. anlamın "*mec.* çalma, kırpma" *mecalaşma*sı, 2. anlamın "birbirine komşu iki demir yolu hattını hemen bunların uzantısındaki üçüncü hatta bağlamaya yarayan alet", 3. anlamın "birbirini kesen demiryolu kavşağı", 5. anlamın

“çatı ve köprülerde genellikle çelikten yapılan, ağırlığı karşılıklı iki ayağa veya duvara aktaran kiriş sistemi”, 6. anlamın “mobilyalarda yukarıdan aşağıya doğru açılan kapakları yatay konumda tutmak amacıyla yapılmış mafsallı, kollu kapak aracı”, 8. anlamın “*mimarlık* dirsek”, 9. anlamın “*denizcilik* üst uçları birbirine bağlı, alt uçları açık olan iki direkten kurulmuş, ağırlık kaldırma düzeni “, 10. anlamın “*hayvan bilimi* bazı eklem bacaklı hayvanların ön ayaklarında bulunan, savunma ve saldırmada kullanılan kıskaç” ve 11. anlamın “*spor* su topunda iki ayağın teker teker yarım daire biçiminde çevrilmesiyle yapılan bir hareket” *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS’de 2., 3., 5., ve 6. anlamlardaki terimleşme belirtilmemiştir.

Maksat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mala

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Malikane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşlemesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT’deki anlamın “bir memur ve zabit ve emektara mülk gibi tasarruf etmek üzere verilen arazi ve çiftlik vesair irat” *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS’deki anlamın “geniş bir alana kurulmuş, büyük ve gösterişli ev, yurtluk” *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mamaliga

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "amele yemeği" ve "asıl Romanya'da kullanılır" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Mandalina

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

1→2: KT'deki "esasen Çin cihetinden gelme", "maruf bir cins küçük" ve "kabuğu ayrı durup kolay soyulur" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS2'ye "turunçgillerden", "turuncu renkli", "tatlı" ve "lezzetli" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "turunçgillerden, ılıman iklimlerde yetişen ve portakala çok benzeyen bir ağaç" **mandalina ağacı**ndan *söz eksiltmeyle* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Manifaturacı

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "bezzaz" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "manifatura eşyasının satıldığı yer" *insandan doğaya deyim aktarması*yla *uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mantı

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

1→2: KT'deki "kıymalı" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "içine küçük kıymalar konularak küçük bohçalar biçiminde dürülen hamur parçaları" KT'deki anlamın *ad aktarması*yla *(parça bütün) yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Marifet

KT'de 4, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→3, 2→2, 4→2, 5→4 şeklindedir.

1→3: KT'deki "daniş" eş anlamlı sözcüktür.

2→2: KT2'deki "üstadlık", "sanat" ve TS2'deki "uzmanlık" eş anlamlı sözcüklerdir.

5→4: KT5'teki "tavassut" ve TS4'teki "ikinci el" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlamın "*Tr. av.* Hüner ve sanatla yapılmış bir usul ve tertip" *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Marsık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mas

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "soğurma" eş anlamlı sözcüktür.

Maslahat

KT'de 4, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→1 şeklindedir.

2→1: KT'deki "husus", "madde" ve "keyfiyet" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "sulh ve asayiş ve müsâlemet yolu, iyilik tariki" *kaybolma*sıyla, KT'deki 2. anlamın "iş, husus, madde, keyfitet" ve 3. anlamın "ehemmiyetli iş, mesele", TS'deki 1. anlam "iş, önemli iş, mesele" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "kaba. erkeklik organı" *argolaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mastı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "küçük" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması*; TS'ye "kulakları uzun ve düşük, bacakları kısa, bodur" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Matara

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "yolculukta ve askerlikte kullanılan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "uzun boğazlı kimyager şişesi" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Matrak

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "değnek" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "talimci şişi" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*sf. argo* eğlenceli, gülünç, hoş" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesi ve *argolaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Maya

KT'de 1, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "ferment" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*kim.* içerdikleri enzimlerin, katalizör niteliği etkisiyle şekerleri karbondioksit ve alkole dönüştüren bir hücreli bitki organizmaları" *terimleşme*siyle, 3. anlamın "*mec.* yaradılış, öz nitelik" *mecazlaşma*sıyla ve 4. anlamın "*argo.* arsız, utanmaz kimse" *argolaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mayna

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "fora zıddı" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bırakma, terk, tatil" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*, TS'deki 2. anlamın "*ünl.* indir anlamındaki seslenme sözü" (ad→ünlem) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geçmesi*yle ve 3. anlamın

"*argo.* bırakılma, son verilme" *argolaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mazi

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→1 şeklindedir.

1→2: KT'deki "zamân-ı sâbık" ve "zamân-ı sâlif" eş anlamlı sözcüklerdir.

Meal

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "mana" ve TS'deki "anlam", "kavram" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "ortaya çıkan şey, netice, sonuç" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mecal

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "vüs'", iktidar" ve TS'deki "güç", "derman", "takat" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "imkan, fırsat" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mecelle

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "mecmua" ve "risale" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→2: TS2'ye "Tanzimat'tan sonra hazırlanmış olan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mecus

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "eski İranîlerin" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Meddahlık

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "övücülük" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Medrese

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri 2→1, 1→2 şeklindedir.

Mefruşat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mehabet

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "büyüklük, ululuk, yücelik" KT'nin çağdaşı olan MOL'da bulunduğu için yeni bir anlam değildir.

Mehle

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "pastırmalık", "yumuşak" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mekan

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "mahal" ve "cây" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlamın "*astr.* uzay" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mektep

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mektupçu

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

2→1: KT'deki "mektubî" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "Osmanlılar'da bir resmi dairenin yazı işlerini yönetmekle yükümlü yüksek görevli kişi" *terimleşmes*iyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki terimleşme belirtilmemiştir.

Melce

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "iltica olunan mahal", "penâh", "melâz" ve TS'deki "barınak" eş anlamlı sözcüklerdir.

Melike

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki anlamın "kadın hükümdar veya hükümdar zevcesi, kraliçe", TS'deki 1. anlam "kadın hükümdar" ve 2. anlam "padişah karısı" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Memleket

Her iki sözlükte de dörder anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→2, 4→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "*Tr.* şehir, kasaba, belde" ve 4. anlamın "*Tr.* bir adamın doğup büyüdüğü mahal ve diyar", TS'deki "bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, şehir, yurt" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralmıştır.*; TS'deki 3. anlam "iklim ve üretim bakımından ele alınan bölge" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* ve 4. anlamın "bir ilkede yaşayan bireylerin bütünü" **memleket halkı**ndan *söz eksiltilmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mendil

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: KT2'deki "bohça gibi" ve "astarsız boyalı" anlambirimciklerinin *eksilmesiyle* eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. TS2'deki "yağlık" eş anlamlı sözcüktür.

Mengene

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→1 şeklindedir.

1→2: KT'deki "basacak" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS2'ye "onarma, işleme, düzeltme vb. işlemlerin uygulanacağı nesneyi" ve "istenildiği gibi tutmaya yarayacak" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

2→1: KT2'deki "zemberekli veya çarklı" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "yağını veya suyunu çıkarmak için ürünleri sıkmaya yarayan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Menteşe

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "reze" eş anlamlı sözcüktür.

Merak

KT'de 6, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→3, 4→4 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "kara sevda, dalgınlık ve düşünmekle zühur eden hafif cinnet", 5. anlamın "bir şeye dikkat edip ehemmiyet vererek en iyisini aramak ve her türlüsünü beğenmemek hali" ve 6. anlamın "geçmiş bir acıyı derhatır etmeden hasıl olan keder ve yeis ve fütur, hüzün" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlam "bir şeyi edinme, yapma, bir şeyle uğraşma isteği" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Merbutiyet

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 3→1 şeklindedir.

3→1: KT'deki "mülhak olmak" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "bitişiklik, ittisal, irtabat" ve 2. anlamın "aidiyet, mensubiyet" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Merhaba

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam olayları, TS'deki 2. anlam "*ünl.* geniş ve mamur yere geldiniz, rahat ediniz, günaydın, hoş geldiniz anlamlarında bir esenleşme, selamlaşma sözü*"* (ad→ünlem) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Merkat

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "yatacak yer, yatak" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mermer

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "bileşiminde %75'ten çok kalsiyum karbonat bulunan", "cilalanabilinen" ve "billurlaşmış" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "ruhâm, hârâ" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "beyaz ve ince bir cins bez" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*sf.* bu taştan yapılmış" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Merzenguş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mesane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mesh

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Mesnet

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

1→2: TS2'deki "mevki" eş anlamlı sözcüktür.

TS'deki 1. anlam KT'nin çağdaşı olan MOL'da bulunduğu için yeni bir anlam değildir.

Mesuliyet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Meşihat

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "Şeyhülislamın makamı, şeyhülislamlık" **meşihat-i İslamiyye**'den *söz eksiltme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Meşveret

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "danışma, söyleme", TS'deki 1. "bir konu hakkında birinin düşüncesini sorma, danışma" ve 2. anlam "iki veya daha fazla kişinin birbiriyle fikir alışverişinde bulunması" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrışarak* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur

Metrepolit→Metropolit

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mevcudat

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

TS'deki 2. anlam KT'nın çağdaşı olan MOL'da bulunduğu için yeni bir anlam değildir.

Mevla

KT'de 4, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "velinimet" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "azatlı, azat olmuş köle", 3. anlamın "hak celle ve ala hazretleri" ve 4. anlamın "veli, bir işe karışaya hakkı olan adam" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mevt

Her iki sözlükte de birer anlam vardır

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "vefat" ve "merg" eş anlamlı sözcüklerdir.

Meydan

KT'de 7, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→2, 5→4, 6→3, 7→5 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "açıklık" ve "kır" eş anlamlı sözcüklerdir.

3→2: KT3'deki "bir işin vuku bulduğu" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS2'ye "yarışma, eğlence veya karşılaşma" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

5→4: KT5'deki "ara"; TS4'teki "imkan" eş anlamlı sözcüklerdir.

6→3: KT6'daki "bulunulan yer ve çevresi" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "şehir ve kasaba dahilinde ebniyeden hali açık ve geniş düz yer" ve 4. anlamın "zahir, aşikare" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Meyusiyet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "yeis" eş anlamlı sözcüktür.

Mezbele

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişemeleri, TS'deki 2. anlamın "*mec.* aşağılık ve kötü durum" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mığra→Mıgri

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mırıltı

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "hoşnutsuzlukla kendi kendine söylenme, homurdanma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mızıka

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri TS'deki 2. anlamın "armonika" *ad aktarmasıyla (bütün-parça) yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Miğfer

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "itfaiyecilerin başlarına giydikleri" anlambirimciğinin *eklenmesi*yle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mihr (Mehr)

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "iki nevi olup <<mehr-i mu'accel>> peşin verilen ağırlıktan ve <<mehr-i mü'eccel>> müfârakat veya vefat vukuunda verilmesi iktiza edilen meblağdan ibarettir" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. KT'deki "nikahlık, kalın, kabin" eş anlamlı sözcüklerdir.

Milat

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "bir zatın doğduğu zaman veya gün, mevlit" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*mec.* herhangi bir olayın başlangıcı" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Minakop

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Minnet

KT'de 4, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 3→2, 4→1 şeklindedir.

3→2: TS2'ye "bir iyiliğe karşı" ve "memnuniyet duyma" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

4→1: TS4'deki "gönül borcu" ve "müdana" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "ihsan, inam, lütuf ve kerem" ve 2. anlamın "edilen bir iyiliği başa kakma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mirliva

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Miskal

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mizaç

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→2 şeklindedir.

2→1: TS'deki "yaratılış" ve "karakter" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "beden-i insanda ihtilatın bir nispet üzere karışmasından mütevellit zannolunan hal ve isti'dad-ı tabi'i" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mola

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "istirahat" ve "nefes alma" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→2: KT2'deki "bırakma" ve "gevşetme" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlamın "*sp.* voleybol ve basketbolda takımların oyun içinde taktik alışverişi yapmak için aldıkları dinlenme" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Muadele

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→3 şeklindedir.

1→1: KT'deki "iki şey arasında" ve "hacim ve miktar ve kıymetçe" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. KT'deki "müsavat, müvazene" ve TS'deki "eşitlik" ve "denklik" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*mec.* anlaşılmaz" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Muallim

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "bir şey öğreten, talim eden, talimci" ve 2. anlamın "ders veren, ilim okutan, müderris, hoca", TS'deki anlam "öğretmen" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Muaşaka

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "sevişme" ve "aşıklık" eş anlamlı sözcüklerdir.

Muavenet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "yardım etme" ve "yardımcılık" eş anlamlı sözcüklerdir.

Mucid→Mucit

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "elinden geldiği mertebede çalışan" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*sf.* yaratıcı, yaratan" (ad→sıfat) sözcük türü değişerek *dilbilgisel anlama geç*miş ve sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mudarebe

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "dövüşme, vuruşma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Muhabbet

KT'de 4, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 4→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "sevme" ve "sevişme" eş anlamlı sözcüklerdir.

4→2: TS2'deki "yarenlik" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "dostluk, hulus, sıdk" ve 3. anlamın "aşk, alaka" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Muhafaza

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kayırma", "vikaye", "sıyanet" ve TS'deki "korunum" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "meri tutma, terk etmeme" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Muhabere

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın " bir defada olunan cenk, sürekli müsademe" *kaybolması*yla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*mec.* güçlü tartışma" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Muhasara

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bir kale veya diğer mevki'-i harbin" ve "düşman tarafından", "askerle" anlambirimciklerinin *eksilmesiyle* eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Muhasiplik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Muhtaçlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "ihtiyaç" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Muhtıra

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "hatıra gelen bir şeyi unutmamak için yazılan pusula" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; KT'deki 1. anlamın "bir işi hatıra getirmek maksadıyla ve ihtâr-ı keyfiyyet niyetiyle takdim olunan müzekkere", TS'deki 1. anlam "herhangi bir şeyi hatırlatmak, uyarmak amacıyla yazılan yazı" ve 3. anlam "andıç" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrışmış*, TS'deki 2. anlamın "bir devletin başka bir devlete politik sorunlarla ilgili olarak yolladığı uyarı yazısı" *terimleşme*si ve 4. anlam "günlük" *eylemsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mukadderat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mukarenet

KT'de 1 TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "bitişiklik, ulaşma, bir yere gelme, telafi", TS'deki 1. anlamın "yaklaşma, kavuşma, bitişme" ve 2. anlam "yakınlık" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mukavemet

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*fiz.* direnç" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mum

KT'de 1, TS'de 4 anlam vardır

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir. KT'deki **bal mumu** sözlükbirimciği TS2 ile eşleşmektedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "bir fitilin üzerine erimiş bal mumu, içyağı, strerik asit veya parafin dökülüp genellikle silindir biçiminde dondurulan, ince uzun aydınlatma aracı" **mum ışığı**ndan *söz eksiltmesi*yle, 3. anlamın "*fiz.* Işık şiddet birimi, kandela" ve 4. anlamın "*kim.* Bazı böcekler ve bitkiler tarafından salgılanan, böceklerin deri ve tüylerini, bitkilerin yüzeyini kaplayarak koruyucu görev yapan, içinde serbest yağ asitleri, alkoller ve doymuş hidrokarbonlar bulunan esterler" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Murabahacı

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "fahiş faizle akçe ikraz edip halkı soyan insafsız sarraf", TS'deki 1. anlam "bir malı çok fazla kârla satan kimse" ve 2. anlam "tefeci" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Murahhaslık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Musahabe

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "iki veya ziyade kişi beyninde" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Musalla

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Musikar

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT2'deki "bir sıra düdüklerden mürekkep çalgı" anlambirimciğinin *eksilmesi*yle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Muşmula

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

1→2: KT'deki "sert çekirdekleri olup", "sonbaharda olur" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS2'ye "olgunlaşıp yumuşadıktan sonra yenilebilen", "yuvarlak", "mayhoş", buruk ve beş çekirdekli" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "gülgillerden, 2-3 m yükseklikte dikenli küçük bir ağaç", **muşmula ağacı**ndan *söz eksiltme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mutasarraflık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Mutfak

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "aşçılık" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "yiyecekleri hazırlama sanatı" **mutfak sanatı**ndan *söz eksiltmesiy*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Muvaffakiyet

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "mazhariyet" ve "dest-res olma" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "tevfîkât-ı subhaniyyeye mazhariyet, mintarafillah muvaffak olma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Muvazaa

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "iki kişinin bir maksat tahtında aslı olmayarak bir tasarrufu bilahare izhar etmeyi aralarında lisanen kararlaştırdıktan sonra o tasarrufu alenen izhar etmeleri" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Muziplik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "eğlenmek için eziyet veren" ve "eziyet vererek" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "yaramazlık" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mübahase

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "tarafeynden beheri diğerinin sözünü çürütmeye ve kendi fikrini ispata çalışarak olunan" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "dava ve mahelefet suretiyle olmayarak bir madde hakkında sözleşme, herkes fikrini ve bildiğini beyan etmek üzere vaki olan mükamele ve musahabe" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mübaşir

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: TS'ye "mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağıran", "kağıtları getirip götüren görevli" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede anlam genişleşmesi olmuştur. TS2'deki "çağırıcı" eş anlamlı sözcüktür.

Mücadele

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1,1→2 şeklindedir.

1→1: TS'ye "birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için" ve "iki taraf arasında" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

1→2: TS'ye "herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete karşı koyabilmek için" anlambirimciğinin *eklenmesi*yle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için iki taraf arasında yapılan zorlu çalışma, savaş" ve 2. anlamın "herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete karşı koyabilmek için bir kişi veya topluluğun güçlü, sürekli çabası, savaşım" KT'deki 1. anlam "atışma, tutuşma, münazaa, cidal, niza, kavga" ifade edilmesiyle *anlam ayrışmış*, TS'deki 3. anlamın "*sp.* hasmını yere

sermek için göğüs göğüse yapılan çarpışma" *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mücevherat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Müdara

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kin ve husumeti gizleyip" ve "zahirde" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. TS'deki "yüze gülücülük" ve "dost gibi görünme" eş anlamlı sözcüklerdir.

Müdde'a→Müddea

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "haksız ve aslı olmaksızın dermayen olunan keyfiyet ve salahiyet" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "dava olunan şey, sebeb-i dava olan madde müdde'inin matlubu" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Müdüriyet

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "müdür sıfat ve vazifesi" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir müdürün taht-ı idare ve nezaretinde bulunan daire veya memleket" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Müessese

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*huk.* kurum" *terimleşme*si ve 3. anlamın "*mec.* bir toplumda bazı sorunların çözümlenebilmesi için uygulanan yöntem" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Müfettiş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Müfreze

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "türlü askeri görev ve hizmetlerin yapılması için", "küçük birliklerden" ve "geçici olarak" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mühendis

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Mühür

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "hatem" ve TS'deki "damga" ve "kaşe" eş anlamlı sözcüklerdir.

Mükaleme

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "söyleşme" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir lisan tahsili için iki lisan üzere tertip olunmuş makaleme suretinde tabirler" ve 3. anlamın "akd-i müsalaaha ve müahede için iki devlet murahhasları beyninde olunan müzakere" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mülahaza

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "iyice", "sarf-ı zihn ederek" ve "her ciheti" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "dikkatle bakma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mülayemet

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "yavaşlık" ve "hilm" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT2deki 1. anlamın "uygunluk, muvafakat" ve 3. anlamın "inkibaz fıkdanı, tabiatın linetine mail olmaması" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "bağırsakta yumuşaklık" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki anlamda terimleşme belirtilmemiştir.

Mülkiyet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "sırf mülk olan yani vakıf ve miri olmayan arazi ve akarın hal ve sıfatı" *kaybolması*yla *anlam daralması*; TS'deki 1. anlamın "iyelik, sahiplik" *biçimsel benzerşlik yolule yakın anlama geçmesi*yle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

Mümanaat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "muhalefet", "adem-i muvâfakat", "razı olmama" eş anlamlı sözcüklerdir.

Münacat

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: TS2'ye "divan edebiyatında" anlambirimciğinin *eklenmesi*yle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Münafıklık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Münazaa

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "niza", "muhalefet" ve TS'deki "çekişme", "münakaşa" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "iki taraf arasındaki kavga, düşmanlık" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama ge*çerek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Müneccim

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki " yıldız falcısı" ve "astrolog" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "nücumun mevaki' ve ahvalinden ahkam çıkarmak zu'm-ı batılında bulunan remmal" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Müntehabat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "eserler ve fıkralar" ve "bir müellifin veya bir hususta muhtelif mü'eliifin asarından seçilmiş fasıllar veya fıkralar mecmuu" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Mürahilik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "gösteriş için bir amel-i sâlihte bulunan adamın hali" ve "riya" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Mürebbi

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bir veya birkaç çocuğun talim ve terbiyesi uhdesine ihale edilmiş olan", "kadın", "terbiyeci" ve "muallime" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Mürur

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "güzer" eş anlamlı sözcüktür.

2→2: KT2'deki "münkazî olma" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlam "sona erme" *eylemsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Mürver

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "hanımeligilllerden", "yaprakları karşılıklı" ve "meyvesi zeytine benzer" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Müsamere

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "okullarda öğrencilerin sunduğu, programında koşuk, oyun vb. gösterilerinin yer aldığı eğlence" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Müsellim

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Müsriflik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "tutumsuzluk" ve "savurganlık" eş anlamlı sözcüktür.

Müşahebet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Müşakeret

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→2 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "bir şirket ve kumpanya vesaire azasından bulunma" anlambirimciğinin *eksilmesi*yle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1.anlamın "bir işte başkalarıyla birlikte bulunma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Mütalaa

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→3, 2→2, 3→1 şeklindedir.

1→3: KT'deki "bir işi" ve "iyi ve etrafıyla" anlambirimcikerinin *eksilmesi*yle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

2→2: TS2'deki "irdeleme" ve "müzakere" eş anlamlı sözcüklerdir.

3→1: KT1'deki "anlamak şartıyla" anlambirimciğinin *eksilmesi*yle eşleşmede *anlam daralma*sı olmuştur.

Müzahrefat

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "mundarlık" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "parlak ve sahte boyalar, süsler" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlam "yalanlar, saptırmalar" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Müzekkere

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "küçük takrir", "tezkere" ve "küçük layiha" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*huk.* yargılama makamının, bir kararın yerine getirilmesi konusunda belli bir makama yazdığı yazı" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Nabız

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT'deki anlamın "atan ve vuran damar ve alelhusus bilek damarı" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 1. anlamın "*tıp.* Kalp atışını sağladığı kan basıncından dolayı atardamarlara ve özellikle bilekteki atardamara parmakla basıldığında duyulan kımıldama" ve 2. anlamın "*mec.* eğilim, düşünce, niyet" *mecazlaşmasıyla* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Nadirat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "durum" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Nahif

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "arık", "lagar" ve TS'deki "cılız", "çelimsiz" eş anlamlı sözcüklerdir.

Nakarat

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "kavuştak" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*mec.* çok sık tekrarlanan, bundan dolayı bıkkınlık vererek önemini yitiren söz" *mecazlaşma*sı; 3. anlam "*ed.* bir şiirin içinde iki veya daha çok kez tekrarlanan bölüm" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Nakisa

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "ayıp" eş anlamlı sözcüktür.

Nal

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: TS'ye "ayağın şekline uygun" anlambiriciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT2'deki "takav" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "ayakkabı" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Namazgah

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "üstü açık mescit" ve TS'deki "musalla" eş anlamlı sözcüklerdir.

Nan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "hubz" eş anlamlı sözcüktür.

Nardin

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "Sümbül-i Rumi denilen" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "maydonozgillerden", "çayırlarda yetişen ve hayvanlara yem olarak verilen", "başakçıkları tek çiçekli" ve "küçük" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Nasip

Her iki sözlükte de dörder anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 3→3 şeklindedir.

1→1: KT'deki "hisse" eş anlamlı sözcüktür.

2→2: KT2'deki "behre" eş anlamlı sözcüktür.

3→3: KT3'teki "takdir-i ilahi ile muayyen olan şey" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. KT3'teki "kader" ve TS3'teki "talih, baht" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 4. anlamın "müyesser" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 4. anlam "günlük kazanç" *eylemsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Natıka

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: KT2'deki "nutukluk" ve "talakat-ı lisan" eş anlamlı sözcüklerdir.

Naziklik

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→1, 3→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "incelik, rikkat, dikkat, narinlik", 2. anlamın "güzellik, letafet, zarafet, kabalık zıddı" ve 3. anlamın "lütuf ve mülayemetle muamele, zarafetle iltifat", TS'deki anlam "nazik olma durumu, veya nazikçe davranış, nezaket" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Nebi

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Nefer

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 3→1 şeklindedir.

1→2: KT'deki "bir tek adam", "kimesne", "şahıs", "fert" ve "kes" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "insanların tadadında esma'-i a'daddan sonra kullanılır, hayvanatta re's ve eşyada adet ve pare ve kıta olduğu gibi" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Nefsaniyet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Nem

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "gece yağıp ortalığa konan incecik damlalar, çiğ, neda, şebnem, jale" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 3. anlam "toprağın nemi, öl, höl" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Nemrutluk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Nesne

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi, maddesi olan her türlü cansız varlık" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir şey, hiçbir şey" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*dbl* geçişli fiili bütünleyen yalın veya belirtme durumunda bulunan tümleç" ve 3. anlamın "*fel.* öznenin dışında kalan her konu, obje" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Netice

Bu sözlükbirim TS'de tek anlam "sonuç" ile açıklanmıştır. Bu noktada "sonuç" sözlükbirimine gidilmiş ve karşılaştırma KT'deki "netice" ile TS'deki "sonuç" arasında yapılmıştır. Bu karşılaştırmada eşleşen üç anlam dikkate alınmıştır.

Her iki sözlükte de beşer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→3, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 4. anlamın "son, akıbet, nihayet" ve 5. anlamın "kıyasın iki kaziyesinden çıkan hülasa" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Nevazil

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Neyzen

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Nısfiye

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Nihan

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "saklı", "mahfî" ve "mestur" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "hazır ve mevcut olmayan, gaib" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Nimet

KT'de 3, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 3→3 şeklindedir.

1→1: KT'deki "atıyye" ve TS'deki "lütuf" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→2: KT2'deki "iyi" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. KT2'deki "servet" ve "refah" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 4. anlamın "*mec.* yararlanılan imkan" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Nisyan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "unutuş" ve "feramuş" eş anlamlı sözcüklerdir.

Niyaz

KT'de 4, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "rica", "istirham" ve TS'deki "yakarış" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "dua", 3. anlamın "bazı turuk-ı aliyye dervişanın tarikçe mafevklerine ettikleri resm-i inkıyad ve tahiyye" ve 4. anlam "ihtiyaç, muhtaçlık" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Nizamsızlık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Nöbetçi

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "hazır ve mevcut olmayan, gaib" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Nutuk

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→2 şeklindedir.

3→2: KT3'teki "hutbe" anlambirimciğinin *eksilmesi*yle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "söyleyiş, söylemek kuvvet ve hissesi" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Nükte

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→1 şeklindedir.

Oburluk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Ocaklık

KT'de 4, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→5, 3→3, 4→1 şeklindedir.

2→5: KT2'deki "duman çıkmak için çatıda açılmış" ve "büyük" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

3→3: KT3'teki "bir yapının temelini veya çatısını oluşturan" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

4→1: KT4'teki "vazife" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 4. anlamın "mutfak" *ad aktarmasıyla (parça-bütün) yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Oğuz

KT'de 4, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "tosun", 2. anlamın "safderun ve bön adam", 3. anlamın "köylü, sahrayi, kaba adam" ve 4. anlamın "iyi, hüsnühal sahibi" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 1. anlamın "XI. Yüzyılda Harezm bölgesinde toplu olarak yaşayan ve daha sonra batıya doğru göç ederek bugünkü Türkmen, Azeri, Gagavuz ve Türkiye Türklerinin aslını oluşturan büyük Türk boyu" **Oğuz boyu**ndan söz eksiltmesiyle anlam genişlemesi olmuştur.

Okşayış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "taltif", "nevaziş" eş anlamlı sözcüklerdir.

Oluk

KT'de 3, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 3→3 şeklindedir.

1→1: TS'ye "bir şeyin akmasına yarayan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

2→2: KT2'deki "navdan" ve "mizab" eş anlamlı sözcüklerdir.

3→3: KT3'teki "yiv" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 4. anlamın "*astr.* ay yüzeyinde görülen uzun yarıklarından her biri" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ondalık

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: TS'deki "komisyon" eş anlamlı sözcüktür.

2→2: TS2'deki "aşar" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlamın "*mat.* temel olarak on saysını alan, aşar, aşari" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Oran

Her iki sözlükte de dörder anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→2, 4→3 şeklindedir.

3→2: KT3'teki "biçim", "endam" ve "yakışık" eş anlamlı sözcüklerdir.

4→3: TS3'e "akıl yoluyla gerçeğe yakın olduğuna inanılarak verilen" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT4'teki "keşif" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "biçme biçim" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 4. anlamın "*mat.* iki büyüklük, iki nicelik arasındaki bağıntı" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ortak

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlamın "*sf.* birden çok nesne veya kimseyi ilgilendiren, onlara özgü olan, onların katılmasıyla oluşan, müşterek" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek ve *dilbilgisel anlama geçme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ot

KT'de 3, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→3 şeklindedir.

2→3: KT2'deki "deva" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "hayvan yemi, alef" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'de 4. anlamın "*sf.* otla yapılmış veya otla doldurulmuş" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçme*siyle ve 5. anlamın "esrar" *argolaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Otluk

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 2→3 şeklindedir.

1→1: KT'deki "çayır" ve "mera" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→2: KT2'deki "kuru" anlambiriciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

2→3: TS3'e "kış için kurutulmuş" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "kuru otun yığıldığı mahal, ot yığını", TS'deki 2. anlam "kış için kurutulmuş ot yığını" ve 3. anlam "ot konulan yer" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Oya

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kadın çamaşır ve esvabının", "iğne ile yapılan veya hazır alınıp dikilen" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "ipek ibrişim kullanarak" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Oymak

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "izcilikte küçük birlik" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki anlamda terimleşme olduğu belirtilmemiştir.

Oyulma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "çukurlanma" eş anlamlı sözcüklerdir.

Öd→[Öd (II)]

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "yanarken güzel bir rahiya neşreden" ve "Hint'ten gelir" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "bu ağacın kıyılmış parçalarından yapılmış tütsü" *ad aktarması*yla (*bütün-parça) uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Öğle

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→3, 3→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "nısf-i nehar", "zuhr" ve "nîm-ruz" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→3: KT2'deki "salât-ı zuhr" eş anlamlı sözcüktür.

Ökse

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir. KT'deki **ökse çubuğu** sözlükbirimciği TS2 ile eşleşmiştir.

1→1: KT'deki "macar üzümü denilen", "kuşların ayakları yapışıp tutulması için diknelere sürülür" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlamın "*mec.* erkekleri kendine bağlamasını bilen alımlı kadın" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ölçer

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "gelberi" eş anlamlı sözcüktür.

Ölüş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "ölme biçimi" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi olmuştur.*

Öpüş

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→2: KT'deki "buse" ve "kuble" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "öpmek fiili, öpme, buse, kuble", TS'deki 1 anlam "öpme işi veya biçimi" ve 2. anlam "öpücük" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Örgü

KT'de 2, TS'de 9 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→3, 2→2 şeklindedir.

1→3: KT'deki "safire" ve TS3'teki "belik" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→2: TS2'ye "tığ, şiş veya özel makineyle ilmiklerin yan yana getirilmesiyle" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "örülmüş saç bölüğü, belik" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek*, 4. anlamın "dokumacılıkta atkı ve çözgü ipliklerinin, dokumayı oluşturacak biçimde belli bir desene göre kesişmesi", 5. anlamın "iletişim, ulaşım vb.nin ülke yüzeyinde yayılmış biçimi, ağ", 6. anlamın "yapı", 8. anlamın "*anat* bazı sinir veya damarların birbirine geçip dolaşmasından ortaya çıkan oluşum" ve 9. anlamın "*tiy.* konunun ana çizgisi, oyunun işlenişi veya

çatısı" *terimleşme*siyle, 7. anlamın "örülerek yapılmış olan, örme" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 4, 5 ve 6. anlamlarda terimleşme belirtilmemiştir.

Örü

KT'de 4, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→3 şeklindedir.

3→3: TS3'e "tarlada" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "yapı, bina" ve 4. anlamın "etrafı duvar ve çit yahut iple çevrilerek ayrılmış yer" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*hlk.* yama olarak yapılan örgü" *halk ağzına geçme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ötme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Ötre

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Özdek

KT'de, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri KT'deki 1. anlamın "" *kaybolması*yla *anlam daralması*; TS'deki 1. anlamın "duyularla algılanabilen, bölünebilen, ağırlığı olan nesne, madde", 2. anlamın "iş yerlerinde eşya ve malzeme işleriyle ilgilenen bölüm, ayniyat" ve 3. anlamın "*fel.* İnsanın çalışmasıyla bir amaç uğruna biçim verdiği veya yararlandığı doğal cisimler, nesneler" *başka anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Paçacı

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "ütüleyip gezdirerek" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "paça yemeği pişirip mahsus dükkanında satan aşçı" *kaybolma*sıyla *anlam daralması;* TS'deki 2. anlam "paça, işkembe pişirilen dükkan" *ad aktarması*yla *(parça bütün) yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Pafta

Her iki sözlükte de dörder anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→3, 2→4, 3→1, 4→2 şeklindedir.

1→3: KT'deki "şemse" ve "kabara" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→4: KT2'deki "zemin renginin gayrı bir renkte" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. TS4'teki "leke" eş anlamlı sözcüktür.

4→1: KT4'teki "demircilerin kullandıkları" anlambiriciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* oluştur.

Palan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "kaşsız", "enli", "yayvan" ve "yumuşak" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Pancar

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "ıspanakgillerden, vitamince zengin bir bitki" **pancar bitkisi**nden *söz eksiltmesiyle* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Papatya

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "koyun gözü denilen" ve "haşlanarak suyu göğsü yumuşatmak için içilir" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'deki "birleşikgillerden", "20-50 cm yükseklikte", "baharda çiçek açan", "kömeçli", "bir yıllık" ve "otsu" anlambirimciklerinine *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "pabune", "babunec", "akhuvan" ve TS'deki "yoğurt çiçeği" eş anlamlı sözcüklerdir.

Paratoner

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Parlayış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Parsa

KT'de 2 TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın " iane ve bahşiş cemi için gezdirilip hazıruna takdim olunan tabak veya tepsi" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Patalya

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: TS'ye "her iki küreği bir kişi tarafından çekilen" ve "savaş gemisi" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri KT'deki 1. anlamın "kuşbazların kuşları celb için iple bağlayıp öttürdükleri çığırtgan" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Patrik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "Rumların: İstanbul'da, Kudüs'te, İskenderiye ve Antakya'da olarak dört olup, en büyükleri İstanbul patriğidir; Ermenilerin de: İstanbul'da, Eçmiyazin'de ve Sis'te olarak üç olup en büyükleri (قتوكيقوس) denilen

Eçmiyazin'inkidir. Ermeni Katoliklerinin baş piskoposlarına ve Protestanların reisine de patrik lakabı veriliyor" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Pazar

KT'de 1, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→4 şeklindedir.

1→4: KT'deki "pazar kurulmaya mahsus bulunmuş olduğu için bu için bu isimle şöhret bulmuştur" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer" **pazar yeri**nden *söz eksiltmesiy*le; 2. anlamın "belli bir şeyin satıldığı yer" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*mesiyle, 3. anlamın "alım satım, alışveriş" **pazar alışverişi**nden *söz eksiltmesiyle* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Pehlivan

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "küştîgir" eş anlamlı sözcüktür.

Pencere

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "tren, vapur vb. ulaşım araçlarını" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "revzen, tâka" eş anlamlı sözcüklerdir.

Perçem

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlam "kakül" *benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Perese

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "duvarcıların doğrultu bulmakta kullandıkları" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*mec.* durum, derece, kerte" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Perki

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "yırtıcı" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Pesek

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Peşkeş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "yaranmak amacıyla" ve "uygunsuz olarak" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Peyke

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kahvehanelerde" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması*; TS'ye "genellikle eski işyerlerinde ve evlerde" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki "kerevet" eş anlamlı sözcüktür.

Pırpı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kurtboğan ve emsaline de derler" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Pines

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "yumuşakçalardan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Piskoposhane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur..

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "piskopos dairesi konağı" *kaybolma*sıyla a*nlam daralması*; TS'deki 1. anlam "piskoposluk" *ad aktarmasıyla (parça-bütün) yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Pişti

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "topla oynanılan bir nevi oyun" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 1. anlam "bir çeşit iskambil oyunu, pastra" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki argolaşma belirtilmemiştir.

Polat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Postane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "posta idarehanesi" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Prova

KT'de 1 TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "bir şeyin amacına uygun istenilen düzeyde olup olmadığını anlamak için yapılan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemsi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "bir giysiye son biçimini vermeden önce giysiyi giyecek kişinin üzerinde yapılan düzeltme" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek*, 3. anlamın "yazar veya düzeltmen tarafından üstünde düzeltmeler yapılan basılı metin" *terimleşme*iyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki anlamda terimleşme olduğu belirtilmemiştir.

Pupa

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "gemiye arkadan gelen rüzgar" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Pürüz

KT'de 5, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 4→2 şeklindedir.

4→2: KT4'teki "mani", "müşkülat", "avâ'ik" ve TS2'deki "güçlük" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "yırtılan veya kırılan şeyin yırtıldığı veya kırıldığı yerde kalan tiftiklenme, gayr-ı müstevi kenar", 2. anlamın "yazı yazar veya bir şey boyarken etrafa sıçrayan damlalar", 3. anlamın "kadehte kalan şarap vesaire bakiyesi" ve 5. anlamın "noksan, kusur" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*;

TS'deki 1. anlam "bir şeyin düzgünlüğünü bozacak çıkıntı, gedik veya kusur" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Rab

KT'de 2 TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "efendi, malik, sahip, mutasarrıf, ehil" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Radde

KT'de 2 TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "rütme" ve "mertebe" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "takrib, takribi, miktar veya zaman" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Rahat

KT'de 2, TS'de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "dinlenme, işsizlik, asudelik, istirahat" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*sf.* üzüntü, sıkıntı ve tedirginliği olmayan" (ad→sıfat), 3. anlamın "*sf.* sıkıntı veya yorgunluk, tedirginlik vermeyen" (ad→sıfat), 4. anlamın "*sf.* aldırmaz, gamsız" (ad→sıfat), 5. anlamın "*zf.* kolay bir biçimde, kolaylıkla" (ad→zarf) ve 6. anlamın "*ünl.* 'hazır ol!' durumunda bulunanlara, oldukları yerde serbest bir durum almaları için verilen komut"

(ad→ünlem) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Rahip

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Rakam

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "adetleri kayıt ve tahrire mahsus işârâtın beheri" ve 3anlamın. "hesap ilmi ve kavaidi" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "bu işaretlerle yazılmış sayı" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle, 3. anlamın "nicelik, miktar" **rakam değeri**nden *söz eksiltmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ramazan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "üç ayların sonuncusu" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Rast

KT'de 2 TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 1→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "muvaffakiyet, tevfik" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 1. anlamın "doğru, düzgün" (ad→sıfat) sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesiyle, KT'deki 1. anlamın "tesadüf, isabet", TS'deki 2. anlam "tesadüf" ve 3. anlam "atılan şey hedefi vurma" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrışmış* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. Ancak TS'deki **rast gelmek** sözlükbirimciğiyle aynı anlamda olan TS3'ün bulunması bir problemdir.

Rayiç

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

KT'deki **rayiç-i akçe** sözlükbirimciği TS1 ile eşleşmiştir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "revacı olan, geçen, sürülen, sürümlü" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Refakat

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "şerikliki maiyet" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın " yol arkadaşlığı, yoldaşlık" *kaybolma*sıyla *anlam daralması;* TS'deki 2. anlamın "*müz.* eşlik etme" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Rehavet

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "sölpüklük" eş anlamlı sözcüktür.

2→1: KT2'deki "tekasül", "adem-i takayyüd" ve "ihtimamsızlık", "ihmal", "tesâmüh" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. "gevşeklik, sölpüklük" ve 2. anlamın "tembellik, tekâsül, adem-i takayyüd, ihtimamsızlık, ihmal, tesâmüh" TS'deki anlam "vücutta görülen gevşeklik, ağırlık, tembellik" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Remel

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "her mısraı dört <<fâ'ilâtün>>den mürekkep" anlambirimciğinin *eksilmesi*yle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "kumda birtakım işaretler etmekle gaipten haber vermek iddiası, remmallık" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*, TS'deki 2. anlamın "*müz.* klasik Türk müziğinde bir usul" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Resim

KT'de 12, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 5→1, 6→2, 7→3, 10→5, 12→4 şeklindedir.

5→1: KT5'teki "tasvir" ve "timsal" eş anlamlı sözcüklerdir.

6→2: TS2'ye "bunu yapmak için gerekli yöntemleri öğreten" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

7→3: KT7'deki "fotoğrafla alınan" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

10→5: KT10'daki "alay" ve "de'b" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "yazma, çizme" 2. anlamın "eser, nişan, alamet", 3. anlamın "şekil, suret, heyet", 4. anlamın "tertip, plan, taslak", 8. anlamın "tarz, tertip, usul, nesak", 9. anlamın "adet, tavır" ve 11. anlamın "devletçe ve devlet namına edilen hakaret ve söylenilen söz" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Ressam

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "musavvir" eş anlamlı sözcüktür.

Revaç

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "iyi sürüen şeyin hali" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede a*nlam daralması* olmuştur. KT'deki "itibar" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "tedavülde bulunan kıymet ve baha" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Reyhan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "güzel kokulu" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Riayetsizlik

KT'de 1 TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "hürmetsizlik, itibarsizlık, hürmet ve tazim etmeyiş, saygısızlık", TS'deki 1. anlam "saygısızlık" ve 2. anlam "uymazlık, dinlemezlik" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Rikkat

KT'de 2 TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "yufkalık" ve TS'deki "naziklik" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlam "*mc.* Acıma, şefkkat, teessür, müessir olma, rahm" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Riyakarlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "yalandan gösteriş" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Romanyalı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "Romen" eş anlamlı sözcüktür.

Ruh

KT'de 4, TS'de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 4→3 şeklindedir. KT'deki 3. anlam TS'deki **ruh vermek** sözlükbirimciğiyle eşleşmektedir.

1→1: KT'deki "can", TS'deki "tin" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "en önemli nokta, öz" ve 4. anlam "hayalet, görünmeyecek kadar zayıf kimse" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek, 5. anlamın "*mec.* canlılık, duygu" *mecazlaşma*sıyla, 6. anlamın "*fel.* bedeni etkin kılan canlılık ilkesi, bedenin hayat gücü" terimleşmesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki 2. anlamın " hareket, faaliyet, kuvvet" karşılığı TS'de bulunmasa da çağdaşı olan MBTS4'te var olması anlamın kaybolmadığını gösterir.

Rus

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "*sf.* Rusya ve Ruslarla ilgili olan" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*miş sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ruznamçe

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "Osmanlı Devletinde" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "küçük yevmiye" eş anlamlı sözcüktür.

Rüsum

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Saadet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bahtiyarlık", "mes'ûdiyet", "mübareklik" ve TS'deki "ongunluk", "mut", "kut" eş anlamlı sözcüklerdir.

Saatçilik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sabıka

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Sabuh

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "mahmurluk bozan" eş anlamlı sözcüktür.

Saçıntı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "zerâre" eş anlamlı sözcüktür.

Sadakat

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "efendi ve velinimete şükür ve minnettar olup hakk-ı ni'meti unutmama" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Sadme

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "ansızın başına gelen afet, insanın hal-i maddi ya manevisini sarsan vukuat" ve 3. anlamın "*kim.* patlama" *kaybolması*yla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*psikol.* sarsıntı" *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Safer

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "sefer ayı" eş anlamlı sözcüktür.

Sagar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kadeh", "ke's", "piyade" eş anlamlı sözcüklerdir.

Sağma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sahavet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "akılık" ve "seleklik" eş anlamlı sözcüktür.

Sahleb→Salep

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2, 1→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "dağlarda biten bir nebatın kökünden çıkan un halinde bir madde ki kaynatılıp sıcak içilen yine bu isismle maruf meşrub hasıl olur", TS'deki 1. "*bot.* salepgillerin tek köklü, yumrulu, salkımlı veya başak çiçekli örnek bitkisi *(Orchis)*, 2. "bu bitkinin yumru durumundaki köklerinden dövülerek hazırlanan beyaz toz" ve 3. anlam "bu tozun, şekerli süt veya su ile kaynatılmasıyla yapılan sıcak içecek" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sahrniç→Sarnıç

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Sak→Sak(II)

KT'de 3 TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "ağacın vesair nebatın yerden dalların teşa'übe başladıkları mahalle kadar olan düz yer" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "diz ile topuk arasındaki kısım, baldır, incik" ve 3. anlamın "*r.* re's-i müselle muttasıl olan dıl' ki kaide denilen dıl'ın gayrıdır" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Sakamet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "sakatlık" eş anlamlı sözcüktür.

Saklama

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "saklayış" eş anlamlı sözcüktür.

Saksağan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "testere ile tahta yarar gibi sürekli garip bir ötmesi ve sıçrayarak yürümesi vardır" anlambirimciğinin *eksilme*syle *anlam daralması*; TS'ye "uzun kuyruklu" anlam birimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Salahiyet

KT'de 2 TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir davanın müddea aleyhin ikamet ettiği mahalin mahkemesinde bakılması" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Salepçi

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Salip

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "çeliha" eş anlamlı sözcüktür.

Sallama

Her iki sözlükte de birer anlam vardır

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki anlam, TS'in gönderme yaptığı **sallamak** sözlükbiriminin 1. anlamı ile eşleşmektedir.

Salon

KT'de 2 TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "baş oda", "divan" ve "arz odası" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlam "toplantıların, kutlamaların, gösterilerin yapıldığı geniş yer" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Samanlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "çiftlikte" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Samur

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "zülf-i siyahtan kinaye olur" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Sandal → Sandal (II)

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "filika" eş anlamlı sözcüktür.

Sandıklı

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: TS2'ye "süs olarak kullanılan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Santur

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Saraç

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: KT2'deki "sırma ve ipekle" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri TS'deki 3. anlam "deri, muşamba vb.nden bavul, çanta yapan kimse" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sarfiyat

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir hesap ve defterin masarife müteallik kısmı" ve 3. anlamın "vücutça ifrazatla vaki olan ziyan, zayiat" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Sarım

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "sarma işi" ve 2. anlam "bir şeyi bir kez saracak miktar" *hareketten doğaya deyim aktarması*yla *yakın anlama geçerek*; 3. anlam "*fiz.* elektromıknatıslarda makara biçiminde sarılan iletken telin her bir halkası" *terimleşme*yle *uzak anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki 1. anlam "yara ve kırık çıkık bağlamaya mahsus bağ, sargı lifafe" TS'de yoktur. Ancak çağdaşı olan MBTS'de bulunmasından dolayı anlam kaybolması; TS'deki 1. anlam "sarma işi" KT'deki **sarma** sözlükbirimi ile eşleştiğinden anlam genişlemesi olmamıştır.

Sarkma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sarsılış

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "sallanma", "tezelzül", "raşe" ve "lerze" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "muvazeneyi kaybetme, bozulma, düşme" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Satılma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sava

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "beşaret" ve TS'deki "muştu" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sayfa

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "sahife" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "gazete, dergi vb. yayınlarda özel bir alan için ayrılmış bölüm" *terimleşme*si ve 3. anlamın "*mec.* konu" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 2. anlamda terimleşme belirtilmemiştir.

Saykal

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 1→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "maden, ayna vb. nesneleri parlatmak için kullanılan cila" *benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek,* KT'deki 1. anlamın "madenlere ve ayna vesaireye cila veren adam ve cila vermeye mahsus alet", TS'deki 2. anlam "cilalamakta kullanılan araç" ve 3. anlam "bu cilayı yapan kimse" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sebat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sebze

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: TS'deki "göveri", "göverti" ve "sebzevat" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "yeşillik, çimen, çayır" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Seccadeci

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bir büyük zatın" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Sedef

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "fil dişi gibi sanayide kullanılır" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "mezkur hayvanın kabuğu" *kaybolma*sıyla a*nlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*sf.* bu sözlükbirimden yapılmış veya bu madde ile süslenmiş" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesi ve 3. anlamın "*tıp* sedef hastalığı" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sefer

KT'de 5, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→2, 5→3 şeklindedir.

1→1: KT'deki "seyahat" eş anlamlı sözcüktür.

3→2: KT3'teki "muharebe", "harp" ve TS2'deki "savaş" eş anlamlı sözcüklerdir.

5→3: KT5'teki "kere", "nöbet" ve TS3'teki "kez", "yol" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "harp ve gazaya azimet, muharebeye gidiş" ve 4. anlamın "askerin harp halinde ve muharebeye müheyya bulunması" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Segah

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bu perdedeki makam" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Sehpa

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "üç ayaklı" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. TS'deki "çatkı" eş anlamlı sözcüktür.

2→2: KT2'deki "üç ayaklı" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlam "darağacı" ve 4. anlam "ressamın üzerinde çalıştığı tablosunu yerleştirdiği genellikle tahtadan yapılmış destek" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sekte

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 3→3 şeklindedir.

Sele (I)→Sele

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "işportanın bir nevi" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması*; TS'ye "yayvan" ve "genişçe" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sema→Sema (II)

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Semizotu

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "semizotugillerden" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* omuştur.

Sendika

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sepek

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Serasker

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "asker ve ordu kumandanı, ka'id" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Serdar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "başlıca harp zamanında muharebeye sevk olunan umum askerin başkumandanlığına nasbolunur ve <<devletlü re'fetlü>> unvanını haiz olur" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Sergüzeşt

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Serkeşlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Serpinti

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→1 şeklindedir.

1→2: TS2'deki "çilenti" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "bir şeyin kalan cüz'i miktari, bakiyye-i cüz'iyye" *kaybomasıyla* sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 3. anlamın "*mec.* bir durumun etkisinin azalmış olduğu bölüm" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Serum

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "mikroplu bir hastalığa veya zehirli bir maddeye karşı aşılanmış bir hayvanın özellikle atın kanından elde edilen sıvı madde" ve 3. anlam "hücre yenilenmesini hızlandıran, deriyi besleyen, su kaybını, cildin solunumunu ve doğal savunmasını kuvvetlendiren sıvı" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Setir

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Seviniş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Seyir

Her iki sözlükte de altışar anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→4, 4→5, 6→6 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "gezme, gezinme, teferrüç", 5. anlamın "uzaktan bakıp karışmama" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 2. anlam "kara taşıtlarının belli bir güzergahta ilerlemesi" *eylemsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geçerek*, 3. anlamın "*den.* özellikle gemilerin belli bir rotayı takip ederek yolculuk etmesi" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Seyyah

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sıçan

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→1: TS'ye "farelerden iri", "zararlı birçok türü bulunan" ve "memeli" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "ecnas-ı kesiresi olan maruf kemirici haycancık, fare, muş", TS'deki 1. "sıçangillerden, farelerden iri, zararlı birçok türü bulunan, kemirgen memeli hayvan" ve 2. anlam "fare" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sığın

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sıhriyet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sıklet

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "girânlık" ve TS'deki "yük" eş anlamlı sözcüklerdir.

Sındı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "büyük" ve "terzi makası" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Sır

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Sırça

KT'de 5, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "gelinlere takılan camdan tel, renkli camdan boncuk enva'ı", 3. anlamın "elmas taslağı, ham elmas", 4. anlamın "camdan tel gibi parlak kıl" ve 5. anlamın "mozaik denilen usulde yapılan münakkaş billur" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*sf.* camdan yapılmış" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sırtar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "omuzları kalın derili" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Sıyga

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sicil

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir. KT'deki **sicill-i ahvâl** TS2 ile eşleşmiştir.

Sigortacı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "belirli bir prim karşılığında", "sigortalıya veya bir tazminattan yararlanacağı belirtilmiş olan bir kişiye" ve "bir zarara uğraması durumunda" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Silahlık

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "kışlada erlerin silahlıklarını yerleştirip bıraktıkları yer" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 2. anlamda terimleşme belirtilmemiştir.

Silme

KT'de 1, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*mim.* duvar, tavan vb. yerlerde yapılan kabartma kenar" *terimleşme*siyle ve 3. anlamın "*zf.* ağzına kadar dolu, sıvama, lebaleb" ve 4. anlamın "*zf.* baştan aşağı, tam olarak, tamamen" (ad→zarf) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geçmesiyle* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Simsarlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "meyancılık" ve "tellallık" eş anlamlı sözcüklerdir.

Sini

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bir sehpa veya iskemle üzerine konularak" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Siper

Her iki sözlükte de beşer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→2, 4→3, 5→4 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "kalkan, türs" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 5. anlamın "*sf.* kuytu, korunabilen" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek* dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sis

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "atmosferin alt tabakalarındaki küçük su taneleri veya buhardan oluşan" anlambiriciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "pus" eş anlamlı sözcüktür.

Sivrilik

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "İnce ve uzun boyluluk" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Siyer

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sof

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: TS'deki "ham ipekten yapılmış", "astarlık" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "bir çeşit sertçe, ince yünlü kumaş" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlam "yünden mamul mensucat cinsi" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Soğukluk

KT'de 4, TS'de 7 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→5, 3→2, 4→3 şeklindedir.

1→1: KT'deki "serdî" eş anlamlı sözcüktür.

2→5: TS5'teki "antipati" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 4. anlamın "*mec.* soğuk, sevimsiz, ilgisiz davranış, ilgisizlik", 6. anlamın "*mec.* kırgınlığa, dargınlığa yol açabilen sevgi azalması" ve 7. anlamın "*mec.* cinsel istek duymama durumu" *mecazlaşma*sı ile sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sokur

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*sf.* içeriye batmış" (ad→sıfat) ve 3. anlamın "*sf.* bir gözü kör" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Somun

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "şişkin" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "yumru şey, deve ayağı gibi şiş ve yumuşak şey" ve 3. anlamın "ucuna geçirilmeye mahsus vidalı murabba'u'ş-şekl demir pul" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Sorgun

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Söğe→Söve

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sönüklük

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "parlamayan, parlak olmayan şeyin hali" ve 3. anlamın "şanssızlık, şöhretsizlik" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Sözleşme:

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "ittifak, bi'i-ittifak karar verme" ve 2. anlamın "muraza, mücadele" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "huk. hukuki sonuç doğurmak amacıyla iki veya daha çok kişinin, kuruluşun karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla gerçekleşen işlem, bağıt, akit, mukavele, kontrat" *terimleşmesi*yle, 3. anlam "bu işlemi gösteren belge, mukavelename" **sözleşme mukavelesi**nden *söz eksiltmesi*yle *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 1. anlamın hem KT'de hem de çağdaşı sözlüklerde bulunmamış olması anlam genişlemesi olarak görülmemelidir.

Subaşı

KT'de 3, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→4 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "suyun kıt bulunduğu yerlerde iska'-i hayvanat ve irva-yı arazi için suyun sureti taksimine nezaretle münaza'atınönünü alan adam" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "acemi ocaklarında küçük aşamalı subay" ve 3. anlamın "Osmanlılarda kapıkulu süvarilerinin arasından, savaş zamanı güvenlik işlerina bakmak, barış zamanı da vergi toplamak işeri için ayrılan kimse" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 2. ve 3. anlamlarda terimleşme belirtilmemiştir.

Suhulet

KT'de 5, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→3, 3→2, 4→3, 5→3 şeklidedir.

1→1: KT'deki "âsânlık" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "yavaşlık, usul, mülayemet, nazikane tarz ve muamele" *kaybolma*sıyla; KT'deki 2. anlamın "kolaylığı mucip olan vesait", 4. anlamın "elveriş, ele doğru ve kolay gelme" ve 5. anlamın "akçece kolaylık, vakit ve halin müsaadesi", TS'deki 3. anlam "uygun ortam" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Sulh

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "rahatlık, asayiş, harp ve fitne ve fesadın aksi" ve 3. anlamın "uyuşma, uzlaşma, bi't-terazi ref'-i niza'" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Supap

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*fiz.* bir devreye yerleştirildiğinde belirli şartlar altında, akımın yalnız bir yönde geçmesini sağlayan ve böylece dalgalı akımları doğrultmaya yarayan sistem" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Susam

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir. KT'deki **susam çiçeği** sözlükbirimciği TS3 ile eşleşmektedir.

1→2: KT'deki "simsim denilen" anlambirimciğinin *eksilmesi*yle *anlam daralması*; TS2'ye "yağ çıkarılan", "öğütülerek tahin elde edilen" ve "simit vb.nin üzerine serpilen" "küçük" "sarımtrak" anlambirimciklerinin *eklenmesi*yle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "susamgillerden, sıcak bölgelerde yetişen küçük bir bitki" **susam bitkisi**nden *söz eksiltmesi*yle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

Sübek

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Süheyl

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "Yemen'den daha iyi göründüğü için Süheyl-i Yemânî dahi derler" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Süline

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "dar ve uzun kavkılı" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki "denizçakırı" eş anlamlı sözcüktür.

Sümük

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "sümük doku hücrelerinin ve üzerinde bulunan bezlerin, doku yüzünde nemli, akıcı, kaygan bir tabaka oluşturan salgısı" terimleşmesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 2. anlamda terimleşme olduğu belirtlimemiştir.

Süprüntücü

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "*mec.* her şeyin en kötüsünü alan veya satan kimse" *mecazlaşması*yla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Sürgü

KT'de 4, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→1, 4→3 şeklindedir.

1→2: TS2'deki "çapan" eş anlamlı sözcüktür.

2→1: TS'deki "sürgü" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "şoseyi veya çimentoyu ve horasan döşeli yerleri bastırmak için gezdirilen taş veya demir ağır üstüvane, loğ" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 4. anlamın "hastanın büyük ve küçük abdestini yapabilmesi için altına sürülen kap" ve 5. anlamın "çoğu kez bölümlere ayrılmış bir çubuk üzerinde veya bir cetvelin, bir kumpasın ortasına açılmış bir oluk içinde kayabilen sivri uç veya küçük lama" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 4. ve 5. anlamlarda terimleşme belirtilmemiştir.

Sürre

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "akçe kesesi, para çıkını" *kaybolmasıy*la sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Sürünceme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Sütçülük

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "sütten kaymak, tereyağı, yoğurt, peynir vb. ürünler elde etmek işi" *eylemsel benzerlik* yoluyla *uzak anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Süzeni

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "ince" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "kasnağa geçirilmiş kumaşa iğne veya tığla yapılan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şaban

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "üç ayların ikincisi" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şah

KT'de 4, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→3, 4→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "hükümdar, melik" *kaybolma*sıyla eşleşmede *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "satranç oyununda her yöne tek hane gidebilen en önemli taş" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 2. anlamda terimleşme belirtilmemiştir.

Şahım

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "etler arasında bulunan" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Şahsiyat:

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şakırtı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şalgam

KT'de 1 TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

1→2: KT'deki "şeklen soğana benzer" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "turpgillerden yumru köklü bir bitki" **şalgam bitkisin**den *söz eksiltmesiyle* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şampanya

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "Fransa'nın bu isimle müsemma eyaletinden çıkan", "gazlı", "bir nevi kıymetli" ve "Frenkler yemeğin nihayetinde meyve ile içerler" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması*; TS'ye "açık renkli" ve "köpüklü" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şarabî

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "şarapçı" *kaybolma*sıyla *anlam daralması,*. TS'deki 2. anlamın "bu renkte olan" (ad→sıfat) sözcük türü değişerek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 1. anlam ise –î ekinin benzerlik anlamı katmasıyla ortaya çıkmış ve bu suretle renk adı olmuştur. KT'de ve çağdaşı sözlüklerde –î eki **maî** kelimesine "su rengi" anlamında renk adı kazandırdığı halde aynı ek **şarabî** kelimesinde renk adı oluşturmamış, bu anlam daha sonraki dönemlerde ortaya çıkmış olmalıdır.

Şartname

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "satın alma, satma, yaptırma, kiralama vb. işleri gerçekleştirmek isteyen tarafın düzenlediği" ve "her iki tarafında uymayı üstlendikleri şartların tespit edildiği" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şatafat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "birini yüzüne karşı methetme, müdâhene, dalkavukluk, koltuk verme" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur. TS'deki 1. anlamın "görkem" KT'nin çağdaşı sözlüklerden YTL'de bulunmasından dolayı anlam genişlemesi olmamıştır..

Şebek

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kıçı kırmızı" ve "tüysüz" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması*; TS'ye "genellikle Afrika'nın dağlık bölgelerinde yaşayan", "uzun ve kısa kuyruklu türleri olan" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*sf. mec.* çirkin ve arsız (kimse)" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geçmesi*yle ve mecazlaşmasıyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şeffaflık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şehir

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "nüfusun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan" ve "genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şehvet

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "nefis" ve TS'deki kösnü" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişemeleri TS'deki 2. anlamın "*mec.* aşırı istek" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şekva

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şemsiyecilik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şerait

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir mukavelenin terefaynce mer'î tutulması, iktiza eden bentleri, mevadd-ı muttefikun aleyha" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Şerh

Her iki sözlükte de dörder anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 3→3, 4→4 şeklindedir.

Şerit

KT'de 1, TS'de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "dar, uzun kıyı parçası" ve 3. anlam "herhangi bir maddenin dar, düz, ince ve uzun parçası" *biçimsel benztetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek ve 4. anlamın "bir kara yolunda trafik çizgileri ile ayrılmış bölümlerden her biri", 5. anlamın "*astr.* tayfta birbirine yakın iki dalga boyu arasında kalan parça" ve 6. anlamın "*zool.* şeritgillerden, vücudu yassı, birbirine kenetlenmiş boğumları bulunan ve bazısı metrelerce boyda olan bir bağırsak salağı, tenya, sığır tenyası, sığır şeridi, abdestbozan" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 4. anlamda terimleşme belirtilmemiştir.

Şevket

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şeyhülislam

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şia

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "Târâfdaran ve etba' ve avene cemmati, taraf, fıkra" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "Şiilik" **Şia mezhebi**'nden *söz eksiltmesiyle* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şii

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şile

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şiraze

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "Avrupalılılar bugün taklidini yapıştırıyorlar" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*sp.* pehlivan kispetinin parçası" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Şiryan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şişmanlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "semen" eş anlamlı sözcüktür.

Şua

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "pertev" eş anlamlı sözcüktür.

Şura

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Şükür:

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Taaccüb

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "tahayyür" ve "istiğrâb" eş anlamlı sözcüklerdir.

Taahhüt

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "deruhte etme" ve icrasına söz verme" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir müfreze-i askeriyye veya da'ire-i resmiyyenin erzak ve levazımını tedarik ve ita etmeyi deruhte etme" ve 3. anlamın "postaya verilen mekatip vesairenin mahalline isali temin olunma ki iki kat ücret mukabilinde olur" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Taaşşuk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tabakhane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tabiat

Her iki sözlükte de beşer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 4→5, 5→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "insanın ve hayvan vesairenin tabiat ve hilkat muktezasından olan hâl ve hassesi, yaradılış, hilkat, cibillet, cevher" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 4. anlam "insanın büyük abdest bozma kolaylığı ve zorluğu" *örtmece* yoluyla *uzak anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tabip

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tabya

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tafra

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT'deki "bala-pervazlık" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "yukarıya sıçrama atlama" ve 3. anlam "tarik-i ilmiyyede paye alma, terfi" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Taahaffuz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "taarruz mukabili olarak kullanılır, ki başkasına tecavüz ve taarruz niyetinde olmaksızın mücerret kendini ta'arruzat-ı muhtemeleye karşı muhafaza ve müdafaa için tedbirli davranmaktan ibarettir" anlambirimciğinin *eksilmesi*yle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. KT'deki "sakınma", "kendini muhafaza etme" ve TS'deki "barınma" eş anlamlı sözcüklerdir.

Tahassun

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kale ve hisara kapanma" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Tahkik:

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir şeyin sahih ve hakiki olduğunu meydana çıkarma, edille-i mukni'a ile ispat etme" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tahmis→Tahmis(I)

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: TS'deki "beşleme" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "bir şeyi beş kat veya beş köşeli etme" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tahsil

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "hasıl etme, husule getirme, ele geçirme, kazanma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tahtırevan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kibar ricalin ve kadınların ve alelhusus hastaların nakline mahsus", "sedye gibi" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması*; TS'ye "üstü örtülü" ve "insan taşınan" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Taife→Tayfa:

KT'de 3 TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 3→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "kavim, kabile" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 3. anlam "zeytin toplayan işçi" *biçimsel benzetme* yoluyla uzak anlama geçerek ve 4. anlamın "*hkr.* bir adamın yanında bulunan yardakçılar, koşuntu" *argolaşması*yla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Takat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Takılış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Takim

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Takrip

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "yanaştırma" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir miktari tamamiyle tayin edemeyip aşağı yukarı tahmin etme" ve 3. anlamın "münasebet, vesile, bahane" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Takti

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Talak

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "erkeğin karısını boşaması" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Talik

KT'de 4, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 3→3, 4→4 şeklindedir.

1→1: TS'deki "yukarı kaldırma" eş anlamlı sözcüktür.

4→4: KT4'teki "birkaç nevi vardır" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 5. anlamın "*sf.* bu tür yazı ile yazılmış" (ad→sıfat) *sözcük türü değişer*ek *dilbilgisel anlama geç*emesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tamah

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "doymazlık", "çok arzu etme" ve "hırs" eş anlamlı sözcüklerdir.

Tamir

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "yapılan bir yanlışı, kusuru düzeltmeye çalışma" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tanrılık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "Tanrıya özgü olan varlık, nitelik" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Tapınış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tarafgir

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "taraftar" ve "gayretkeş" eş anlamlı sözcüklerdir.

Tarator

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "salatalara ilave olur" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* omuştur.

Tarih

KT'de 4 TS'de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 4→2 şeklindedir. KT2, TS'deki **tarih atmak** ve KT3, TS'deki **tarih düşürmek** sözlükbirimcikleriyle eşleşmiştir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlam "evrensel tarihin herhangi bir bölümünü ele alan anlatı" *ad aktarması*yla *(bütün-parça) yakın anlama geçerek*, 4. anlamın *eylemsel benzetme* "bir konuyu geçmişi ve gelişimi içinde inceleyen anlatı", 5. anlamın "tarih kitabı" **tarih kitabı**ndan ve 6. anlamın "tarih dersi" **tarih dersi**nden *söz eksiltmeyle yakın anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tariz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "taşlama" eş anlamlı sözcüktür.

Tartura

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tasannu:

Her iki sözlükte de birer anlam vardır

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "tekellüfle kendine çekidüzen verme" *kaybolması*yla *anlam daralması*; TS'deki 1. anlamın "bir şeyi olduğundan daha değerli gösterme, yapmacık" *eylemsel benzetme yoluyla yakın anlama geçmesi*yle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

Tasfiye

KT'de 1, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "arıtma" ve "ayıklama" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*db.* özleştirme" ve 3. anlamın *"tic.* bir ticaret kuruluşunuın batması, kapanması vb. sebepler üzerine hesapların kesilmesi, alacaklılara, ortada kalan mal ve paradan paylarına düşen miktarların verilmesi, likidasyon" *terimleşme*siyle ve 4. anlamın "*mec.* türlü sebeplerle birçok

kimsenin görevine son verme" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tasrih

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "belirtme" eş anlamlı sözcüktür.

Taşım

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bir kere" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede anlma daralması olmuştur.

Taşma

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "akarsu yatağından çıkarak çevresini kaplama" *eylemsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tatil

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "işsiz bırakma, muattal etme, işlemez hale koyma" ve 3. anlamın "durdurma, kesme" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*

TS'deki 2. anlam "okul, meclik, adliye vb. kuruluşların çalışmasını durdurduğu veya kapalı bulunduğu dönem" ve 3. anlam "eğlenmek, dinlenmek amacıyla çalışmadan geçirilen süre" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*miş sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tatma

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "deneme, tecribe" ve 3. anlam "çekme, duçar ve müptela olma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tavassut

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tavsiye

KT'de 4, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→2, 4→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "vasiyet bırakma, ölmezden evvel ba'de'l-mevt icra olunacak işleri tayin" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur. KT'deki 3. "bir adamı yine tavsiye veya tavsiyename denilen bir mektupla veya şifahen birine takdim edip hakkında muavenetini takep ve iltimas etme" ve 4. anlamın "birini takdim ve iltimas için yazılan mektup, tavsiyename" TS'deki 2. anlam "bir şeyin, bir kimsenin iyi, işe yarar olduğunu ilgili kişiye söyleme, referans" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tavus

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tazallüm

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Taziye

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tebaa

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri 1→1 şeklindedir.

Teber

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "fe'r" eş anlamlı sözcüktür.

2→2: TS2'ye "küçük ve hafif" anlambiriciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlam "meşin kesmek için kullanılan araç" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tebşir

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "muştulama" eş anlamlı sözcüktür.

Tecerrüt

KT'de 4, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: TS'deki "sıyrılma" ve "soyutlanma" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlam "soyunma, çıplak ve ari olma", 3. anlam "kaffe-i ala'ik ve ma-sivadan geçip Cenab-ı Hakka intisab" ve 4. anlamın "evlenmeyip mücerret yaşama" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tedahül

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlam "yığılıp kalma, birikme" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tedhiş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "terör" eş anlamlı sözcüktür.

Teenni

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "ilerisini düşünerek" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "yavaşlık" ve "gecikme" eş anlamlı sözcüklerdir.

Teferrüç

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "inşirah" eş anlamlı sözcüktür.

2→2: KT2'deki "eğlenme için vaki olan" anlambiriciğinin *eksilmesi*yle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Tefrik

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlam "ayırma, ayrı koyma" ve 2. anlamın "ayrı tutma, seçme, temyiz" TS'deki anlam "ayırma, ayırt etme" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tegafül

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tehevvür

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "sonunu düşünmeden bir işe saldırma" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Tekapu

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1.anlamın "öteye beriye koşarak taharri ve cüst u cû etme, sa'y ve ta'ab" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tekemmül

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tekit

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "takviye ve tahkim etme" ve TS'deki "kuvvetleştirme, üsteleme" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2.anlamın "evvelce yazılıp icra olunmayan veya cevabı gelmeyen muherrerat-ıresmiyyeyi tekrar yazma, tekrar etme" ve 3. anlamın "Nahv-i Arabide bir kelimeyi sağlamlaştırmaya yarayan kelime ki irapça birincisine tabi olur: **te'kid-i lafzî**= Aynı lafzın tekerrüründen ibaret olan; **te'kid-i ma'nevî**=

Lafzı başka manası müşterek bir kelimeden ibaret bulunan” *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tekrir

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS’deki 2. anlamın “*ed.* bir yazıda, bir şiirdesözü veya kavramı anlatımı pekiştirmek amacıyla sık sık tekrar etme sanatı” *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Telaffuz

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’deki “bir harf veya kelimeyi mehâric-i mahsûsasından veya bir sûret-i mahsûsada” anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. TS’deki “sesletim” eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS’deki 2. anlamın “*db.* boğumlanma” *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Teleskop

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Telif

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "barıştırma" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "cem ve tertip olunmuş kitap, eser" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 3. anlamın "*huk.* telif hakkı" *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Teltik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Temeddüh

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Temerrüt

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "inat", "muannitlik" ve "serkeşlik" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*huk.* ve *ekon.* ek faiz ödememe durumu" ve 3. anlamın "*huk.* ve *ekon.* herhangi bir sebebe dayanmaksızın borcu ödememekte direnme, direnim" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Temkin

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "İlletin bir yerde yerleşmesi" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Temyiz

KT'de 4, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "iyiyi kötüden fark etmek hassa ve kuvveti, kuvve-i mümeyyize" ve 4. anlamın "Nahv-i arabide esma'-i a'dadın ve müphem bir mana ifade eden isimlerin medlulünü hasr ve tayin için mansub ve münker olarak irat olunan isim" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tenazur

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "iki zaviye vesairenin karşı karşıya bulunması" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Teneşir

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "miğsel" eş anlamlı sözcüktür.

Tennure

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "kolsuz", "yakasız", "yırtmaçlı", "beli kırmalı" ve "uzun" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tepeleme

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT'nin TS'deki karşılığı gönderdiği **tepelemek** sözlükbiriminde yer almaktadır.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "öldürme" TS'de yoktur. Ancak çağdaşı sözlüklerden MBTS'de **tepelemek** sözlükbiriminde bulunmasından dolayı bu anlam *kaybolma*mış dolayısıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmamıştır. TS'deki 2. anlamın "*sf.* iyice doldurulmuş, taşacak kadar dolu olan" (ad→sıfat) ve 3. anlamın " *zarf* Tepe biçimi verecek veya kenarlarından taşacak kadar" (ad→zarf) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Terakki

KT'de 4, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "artma, çoğalma, yukarı çıkma" ve 4. anlamın "ulûm ve fünûn ve hazariyyet ve medeniyette ileri gitme" *kaybolma*sıyle, KT'deki 1. anlamın "yukarı kalkma, yükselme" ve 3. anlamın "ilerleme, ileri gitme, câh ve mansıp ve refahiyyeti artma", TS'deki 1. anlam "ilerleme, yükselme, gelişme" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur. TS'deki 2. anlamın "*fel.* ilerleme" *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Terbiye

Her iki sözlükte de beşer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→5, 5→4 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "besleyip yetiştirme, büyütme" ve 4. anlamın "edep öğrenmesine medar olmak üzere hafif surette ceza verme, tedip" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "görgü" *neden sonuç ad aktarmasıyla yakın anlama geçmesi* ve 3. anlamın "bazı yemeklerin suyunu türlü yollarla koyulaştırma" *eylemsen benzetme* yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tere

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "az yakıcı", "dar ve uzun" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması*; TS'ye "turpgillerden" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "cırcır, kara" eş anlamlı sözcüklerdir.

Terhis

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "askerlik ödevini bitirenlerin" ve "ordudan" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede anlam genişelemesi olmuşrtur.

Termometre

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tertipsizlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tescil

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlam "bir davanın mahkeme defterine kaydı" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*huk.* bir taşınmazın üzerinde bir ayni hakkın kurulması için tapu kütüğüne yapılması gereken kayıt" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Teshir→Teshir (II)

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "*mec.* kendine bağlama, elde etme" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tespih

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: TS2'ye "elde oyalanmak için", "türlü maddelerden boncuk biçiminde yapılmış" ve "otuz üç veya doksan dokuz taneden oluşmuş" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Teşbih

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Teşhir

Her iki sözlükte de dörder anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→3, 2→4, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 4. anlamın "kınından silah çekme, sıyırma, silah kullanma, silaha davranma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 1. anlam "gösterme" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tetebbu

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tevazu

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kibirsizlik", "mahviyet" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "gösterişsizlik" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Teverrüm

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

TS'de "verem olma" anlamı taşıyan bu kelimeyle ilgili KT'de "sillü'r-ri'e illet-i mühlikesine duçar olma manasıyla lisân-ı avâmda kullanılıyorsa da, evvela Arabîde ve lisân-ı fende <<verem>> bu hastalığın ismi olmayıp, şiş demektir, saniyen <verem>> maddesi Arabîde asla tefa''ul babından gelmez. Bu hâlde lafzen ve manen galattır." açıklaması yapılmıştır. Dolayısıyla burada herhangi bir *anlam eşleşmesi* veya *anlam değişmesi* olmamıştır.

Tevrat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "lisân-ı İbranîde muharrer ve esfâr-ı hamseden mürekkeptir" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Teyze

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "*ünl.* anne yaşıtı kadınlara söylenen bir seslenme sözü" (ad→ünlem) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tezgahçı

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "bir tezgahta işleyen çulha vesaire" kabolmasıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "aldatmak,

kandırmak için yasal olmayan yollarla yan yollara başvuran kimse" *argolaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tezyin

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tıkaç

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bezden veya ağaçtan" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "vaktiyle işkence alatından olarak mücrimlerin ağızlarına tıkadıkları şey" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tımarhane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tıraş

KT'de 3, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→4, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "yüzün tıraş olunan yeri" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 1. anlamın "saç ve sakalı kesme işi, yülüme" (biçimsel) *benzetme* ile *yakın anlama geç*mesiyle, 2. anlamın

"erkek saçını belli bir biçim vererek kesme" TS1'den *biçimsel benzetme* ile *yakın anlama geç*mesiyle ve 5. anlamın "*argo* yalan, asılsız, bıktırıcı söz" *argolaşması*yla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tırpan

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "uzun bir sağın ucuna tutturulan", "hafifçe kıvrık" ve "uzun çelik" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "cerrah burgusu" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*sp.* Karşı güreşçinin ayak bileklerine ayaktayken hızla ayak vurma ve onu yere devirme" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ticaret

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2, 2→4 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "mahsulât-ı araziyye ve ma'lûmât-ı sınâ'iyye vesair emvâl-i muhtelifeyi bir yerden diğer bir yere nakil veya aynı yerde hıfzederek iki memleket veya iki mevsim ve zaman arasındaki fiyat farkından istifade etme, bezirganlık", TS'deki 1. anlam "ürün, mal vb. alım satımı" ve 2. anlam "kazanç amacıyla yürütülen alım satım etkinliği" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrışmış*, TS'deki 3. anlamın "bu etkinlikle ilgili bilim" *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 3. anlamda terimleşme olduğu belirtilmemiştir.

Timsal

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Titik→Tetik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Toka→Toka(II)

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "el sıkışma" *eylemsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tombala

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "hokkabaz yuvarlağı" *kaybolması*yla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "tombala kartında bütün numaraların doldurulmasıyla kazanılan en büyük ödül" **tombala ödülü**'nden *söz eksiltmesiyle* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. Bu anlam MBTS'deki 2. anlam ile de karşılanmakta ve MBTS'deki 3. anlamdan *söz eksiltmesiyle* ortaya çıktığı görülmektedir.

Topak

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "yufka açmak için avuç içinde yuvarlak bir biçim verilen hamur parçası." *biçimsel benzetme* ile *yakın anlama geçerek*, 4. anlam "*hlk.* şişe veya kadeh" *halk ağzına geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Topuz

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "top biçiminde toplanmmış saç" ve 3. anlam "bir şeyin elle tutulabilen çıkıntısı" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Torna

KT'de 4, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "çıkrıkçılık, harratlık", 3. anlamın "bakırcı ve dökmeci çarkı" ve 4. anlamın "bir dilli makara" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Toygar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "çayır kuşu" eş anlamlı sözcüktür.

Trakunya

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tuğ

KT'de 1 TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "bazı kuşların tepelerinde bulunan uzunca tüy, sorguç" *biçimsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tul

KT'de 4, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 4→1 şeklindedir.

1→2: KT'deki "boy" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "zaman çokluğu, uzun müddet" ve 3. anlamın "çokluk, kesret" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tumağı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "ingin", "nezle" eş anlamlı sözcüklerdir.

Turfandacı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tutamak

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "tutulan usul, meslek, mişvâr, sebat, hal ve tavırda ıttırat" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*mec.* tutunacak, dayanacak, güvenecek şey" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tutukluk

KT'de 5, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→1, 3→1, 4→1, 5→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "ağırlık ve 5. anlamın "tutulma, tıkanma, mesdudiyyet", TS'deki 2. anlam "düzgün işlememe durumu"ile ifade edilmesiyle; 2. anlamın "menzûliyyet, meflûciyyet", 3. anlamın "utangaçlık, mahcubiyyet" ve 4. anlamın "ses kısıklığı", TS'deki anlam "tutuk olma durumu" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Tutunma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tuzlama

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlam "*sf.* tuzlanarak hazırlanan" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geçme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Tükürük

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "ağızdan tükürülen şey, balgam veya adi ağız suyu" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Türbedar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Tütsü

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "dini törenlerde" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*argo.* içki" *argolaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ucube

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Uçkurluk

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→1, 3→3 şeklindedir.

1→1: KT'deki "eski tarzda şalvar ve donun yukarı ucunda" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

2→1: KT2'deki "kese ve torbanın ağzını yağlayacak kaytan ve bağın geçmesine mahsus" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. "eski tarzda şalvar ve donun yukarı ucunda uçkur geçirmeye mahsus oluk" ve 2. anlamın "kese ve torbanın ağzını yağlayacak kaytan ve bağın geçmesine mahsus oluk", TS'deki 1. anlam "uçkur geçirilen katlanmış kenar" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur. TS'deki 2. anlamın "bayrağın arka kenarında bulunan ve içinden ip geçirilip tutturulan beyaz bezden kenarlık" *biçimsel benzetme* yoluya *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Ufaklık

KT'de 2, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "küçük çocuk" *biçimsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geçerek*, 4. anlam "*ünl* çocuklar için kullanılan bir seslenme sözü" (ad→ünlem) *sözcük türü değiş*mesiyle *dilbilgisel anlama geç*erek ve 5. anlam "*şaka.* bit" *şaka yollu ifade* edilerek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Uğru

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "uğrayıp vuran", "harami", "sârık" ve "düzd" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın " uğranılan yer, yol, çizgi, hat, isr" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Uhuvvet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "biraderlik" eş anlamlı sözcüktür.

Ulufe

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'e "Osmanlılarda" ve "üç ayda bir verilen" anlambiriciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Umacı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Un

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "dâkik" eş anlamlı sözcüktür.

Urban

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Usta

KT'de 5, TS'de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→5, 4→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "bir yerin gedikli hizmetkarı, pişekar" ve 5. anlamın "yeniçerilerde yüzbaşı makamlarında orta zabiti" *kaybolma*yıyla *anlam daralması*; TS'deki 3. anlam "zanaatkarlar için unvan", *unvanlaşma*sıyla *dilbilgisel anlama geç*erek, 4. anlam "*sf.* eli uz, işinin eri, becerikli, mahir" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle ve 6. anlam "akıl veren veya öğreten" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Uşkun

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "keçikulağı dahi denilen" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "karabuğdaygillerden", "yaprakları yürek biçiminde", "kökü dıştan sincabi ve içten sarı renkte olan" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Uydurma

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*sf.* gerçek dışı, uydurulmuş olan, yalan, sahte, asılsız, düzme" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Uykusuzluk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "seher" ve "ark" eş anlamlı sözcüklerdir.

Uyuz

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "alt derinin altına girerek yaptığı" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "s*f.* bu hastalığa tutulmuş olan" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle; 3. anlamın "*mec.* hareketli canlı olmayan, uyuşuk, pısırık, miskin kimse" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Uzlaşma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "müvafakat" ve "müsâlaha" eş anlamlı sözcüklerdir.

Ücret

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "hak", "gündelik" ve "maaş" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "posta, telgraf, demiryol vesaireye verilen akçe" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Üfleme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Ümit

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Ün

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "avaz", "sayha" ve "yaygara" eş anlamlı sözcüklerdir.

3→2: TS2'ye "iyi bir nitelikte bilinip" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. TS2'deki "şan, nam, ad" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "yüksek sesle şarkı sözyleme, lahn" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Üs

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bünyad" eş anlamlı sözcüktür.

2→1: KT2'deki "mebna" ve TS'deki "kök", "temel" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "temel, bünyad" ve 2. anlamın "asıl, mebnâ" TS'deki anlam "*esk.* kök, asıl, temel, esas" ile ifade edilmesiyle *anlam birleşmiş* ve *anlam daralması;* TS'deki 2. anlam "bazı görevleri yürütebilmek

amacıyla kurulan, özel yapıları, donatımları, atölyeleri, onarım yerleri, servis alanları olan, sürekli veya geçici olarak konaklanılan yer" *eylemsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geçerek,* 3. anlamın "*ask.* harekatın yürütülebilmesi için gerekli birliklerin, her türlü gereçlerin tamamlandığı, teçhizatın toplandığı ağıtıldığı bölge" **üssü'l-harekat**tan *söz eksiltme*yle ve *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Üstüvane

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeler KT'deki 1. anlamın "direk, amut" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Üvendire

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "gönder" eş anlamlı sözcüktür.

Üzme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Vaat

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "bir işi yerine getirmek için" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "üste alma", "ait" ve "taahhüt" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "bir şey vereceğini peşinden söyleme" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Vaftiz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "Ortadokslarca suya girmekten ve Katoliklerce üzerine su serpmekten ibarettir" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "yeni doğan çocuğun ilk günahını silmek için" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Vahşet

KT'de 4, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→3, 4→2 şeklindedir.

2→3: KT2'deki "dehşet" eş anlamlı sözcüktür.

4→2: KT4'teki "tenhalık" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "tenha ve ıssız duyulan korku ve dehşet" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Vakıa

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "rüya, düş" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*zf.* gerçi, her ne kadar …. ise de" (ad→zarf) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Vali

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "ilbay" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*tar.* satrap" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Varaka

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "kağıt, mektup, name, pusula, tezkere" ve 3. anlamın "bir gazeteye derç olunmak üzere kari'lerinden birinin gönderdiği tezkere" *kaybolma*sıyla madddede *anlam daralması* olmuştur.

Varil

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "mustatil şeklinde" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "çoğunlukla sıvı maddeleri koymak için kullanılan", "metalden yapılmış", "silindir biçiminde" ve "üstü kapalı" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Vasi

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: TS'ye "bir yetimin veya akılca zayıf, hasta birinin" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Vaveyla

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Vebal

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Vedia

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "inam" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*huk.* kendine korunması, saklanması için eşya verilen kimsenin durumunu gösteren sözleşme" *terimleşmesi*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Vehim

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "şüphe" ve "tereddüt" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "esassız ve batıl fikir, yanlış zehap" ve 3. anlamın "na-me-mahal korkma" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Veladet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Veraset

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

KT'deki " varis olma, mirasçılık" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "kalıtım" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki anlamda *terimleşme* olduğu belirtilmemiştir.

Veronika

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Vesika

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "sağlam delil", "senet", "hüccet" eş anlamlı sözcüklerdir.

Vezneci

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "banka, büro vb. kuruluşlarda para alıp veren görevli, veznedar" *eylemsel benzetme* yoluyla *uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Vidala

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Vizite

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın " ziyarer, idayet" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Vuslat

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "firkat mukabili" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur. KT'deki "visal" ve "vasl" eş anlamlı sözcüktür.

Vücut

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: KT2'deki "cisim", "ceset" eş anlamlı sözcüklerdir.

Yaba

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kuru ot ve samanı toplayıp atmaya yarayan" anlambiriciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Yabancılık

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "garip", "ecnebi" ve "bigane" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri KT'deki 2. anlamın "ülfet ve ünsiyet fikdanı, tekellüf" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Yağır

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→3 şeklindedir.

1→2: KT'deki "yağlı" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

2→3: KT2'deki "cıdav" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlam "sırt, arka, iki kürek arası" *doğadan insana deyim aktarması* yoluyla *yakın anlama geç*erek, 4. anlam " kel" biçimsel *benzetme* yoluyla *uzak anlama geç*erek sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yağmurluk

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "libas", "kaput", "muşamba" ve TS'deki "trençkot" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "çadır bezinden yapılan ve yağmurdan korunmaya yarayan örtü" *eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek sözlükbirimde anlam genişmesi olmuştur.

Yakınlık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kurb" ve "kurbiyyet" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "sıkı karabet" *kaybolması*yla *anlam daralması*, TS'deki 2. anlam "*mec.* duygusal bağ veya akrabalık ilişkisi" mecazlaşmasıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştır.

Yakma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Yalavaç→Yalvaç

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "resul", "nebi" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "bir haber tebliğ etmek üzere gönderilmiş adam, savacı, haber-res" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Yalnızlık

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→1 şeklindedir.

1→2: KT'deki "vahdet", "uzlet" ve TS2'deki "ıssızlık" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→1: KT2'deki "teklik", "infırat" ve TS'deki "kimsesizlik" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "muinsizlik" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Yan

KT'de 5, TS'de 14 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 2→3 5→6 şeklindedir.

1→1: KT'deki "kenar", "cenah" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "kurb, civar, yakınlık", 4. anlamın "ind, nezd, kat" *kaybolm*asıyla *anlam daralması*, KT'deki 2. anlamın "taraf, cihet, semt", TS'deki 2. "sağ ve solun ortak adı, yön,taraf, cihet" ve 3. anlam "yer" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrışmış*, TS'deki 4. anlam "üst" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geç*erek, 7. anlamın "*sf.* üstte, altta, arkada veya önde olmayan" (ad→sıfat), 8. anlamın "*sf.* ikinci derece olan" (ad→sıfat), 9. anlamın "*sf.* tali" (ad→sıfat) ve 10. anlamın "*zf.* bir yana yönelerek" (ad→zarf) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle, 11. anlamın "istekleri karşıt olan iki kişiden ya da topluluktan biri" *mecazlaşma*sıyla, 12. anlamın "*ask.* savaş düzenindeki ordunun iki kanadından her biri", 13. anlamın "*mat.* bir denklemde "=" işaretiyle ayrılmış olan iki anlatımdan her

biri" ve 14. anlamın "*sp.* taç" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yandık

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: TS'ye "baklagillerden", "sıcak ve kurak bölgelerde yetişen" ve "sarımtırak küçük tohumlarından kudret helvasına benzer" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "beyazca diken, câverz" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Yapakçı→Yapağıcı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "yün ticareti" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Yapma

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

Yara

KT'de 4, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→2, 4→3 şeklindedir.

1→1: KT'deki "cerha", "ceriha" ve "rîş" eş anlamlı sözcüklerdir.

3→2: TS2'deki "oyuk", "gedik" ve "yarık" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "her ne suretle olursa bedende açılmış cerha" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Yararlık

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın " cesaret, yiğitlik" ve 3. anlam "ehliyet, kabiliyet, iktidar" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Yargıcı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Yasak

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 2→1 şeklindedir.

2→1: KT2'deki "men'", "neyh" ve "zecr" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "bir haber tebliğ etmek üzere gönderilmiş adam, savacı, haber-res" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*sf.* yapılmaması istenmiş olan, memnu" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yaşayış

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değiğşmeleri KT'deki 2. anlamın "geçinmek tarzı, üslub-ı ma'işet" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Yatım

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişmeleri, KT'deki anlamın "yatmış ve eğilmiş şeyin hali yere serilmiş olma" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki anlam "*den.* gemi direklerinin başa veya kıça doğru olan eğimi" *terimleşme*yle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yavaşa

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Yavuklu

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "nişanlı" ve "namzet" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "sevgili" *eylemsel benzetme* ile ortaya çıkmış ve sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yaylakiye

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Yazıhane

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→2 şeklindedir.

1→1: TS'deki "büro" eş anlamlı sözcüktür.

3→2: KT3'teki "arkası çekmeceli veya raflı olur" anlambirimciğinin *eksilmesiyle* eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "dava vekili gibi adamların umumun müracaatı için açtıkları daire veya oda" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Yedek

KT'de 4, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→3, 3→2, 4→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "akıntıya karşı sahilden kayık ve gemi çekmeye mahsus ip" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 4. anlamın " *ed.* redif" *terimleşme*si, 5. anlamın "*sf.* gereğinde kullanılmak için fazladan bulundurulan, ayrılmış olan" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yeis

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "umutsuzluktan doğan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "nevmîdi" ve "me'yusiyyet" eş anlamlı sözcüklerdir.

Yeldirme

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "iki veya daha çok uskumru ağının *eklenme*siyle yapılan uzun ağ" *biçimsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçmesiyle* ve 3. anlamın "*hlk.* yeldirme işi" *halk ağzına geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yelve

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Yemenici

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "az kenarlı kaba papuçları" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

Yengeç

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "yan yürür" anlambirimciğinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "eklem bacaklılardan", "kabuklu", "birinci ayak çifti iki kıskaç olarak gelişmiş" ve "eti için avlanan" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "çağanoz, pagurye, seretan" eş anlamlı sözcüklerdir.

Yeşim

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "yeşb dahi denilen" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede anlam daralaması; TS'ye "kolay işlenen" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur. KT'deki "yada" eş anlamlı sözcüktür.

Yezidi

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→1: TS'ye "Tanrı'nın iyiliği, şeytanın kötülüğü temsil ettiğine, Tanrı ile şeytan arasında sürekli bir tartışma olduğuna inanan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "Musul cihetinde münteşir bir mezheb-i batıl ve mahsus tabi adam ve bu mezhebe mensup ve müteallik", TS'deki 1. "Musul, Halep ve Bağday bölgelerinde yaygın bulunan, Tanrı'nın iyiliği, şeytanın kötülüğü temsil ettiğine, Tanrı ile şeytan arasında sürekli bir tartışma olduğuna inanan bir mezhep" ve 2. anlam "bu mezhepten olan kimse" ile ifade edilmesiyle *anlam ayrış*mış, sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yığıntı

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "toplanmış halk, kalabalık, izdiham" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Yılancık

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'deki "kızılyörük" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*hlk.* kemik veremi" *halk ağzına geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yırtmaç

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Yoğurtçu

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Yokluk

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "noksan" ve TS'deki "ademiyet", "gaybubet" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→2: KT2'deki "zaruret" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlamın "*fel.* hiçlik" *terimleşme*siyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yoldaş

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'deki "hem-rah" ve "refik" eş anlamlı sözcüklerdir.

2→2: KT2'deki "hempa" ve TS2'deki "dost" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, KT'deki 3. anlamın "vaktiyle yeniçeri ortasının azası" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 3. anlamın "*mec.* ortak bir görüşü benimseyenlerden her biri" *mecazlaşma*sı ile sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yoma

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "palamar" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "birçok ipin örülmesiyle oluşturulan, balıkçılıkta kullanılan halat" *biçimsel ve eylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek*sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yorma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "it'âb" eş anlamlı sözcüktür.

Yumak

Her iki sözlükte de iki anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 2→1 şeklindedir.

Yunan

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2.anlamın "Yunan halkına özgü olan" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yuva

KT'de 4, TS'de 8 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 3→5, 4→5 şeklindedir.

Anlam değişmeleri KT'deki 2. anlamın "*mec.* küçük ve fakirane mesken, münzeviyâne yaşanılan mahal" *kaybolma*sıyla, KT'deki 3. anlamın "bir makine ve aletin ve kapı ve pencere ve kilidi gibi şeylerin bir kısmının girip işlemesine veya birleşmesine mahsus delik ve çukuru" ve 4. anlamın "delik, çukur, göz", TS'deki 5. anlam "bir şeyin içinde yerleşmiş olduğu veya yerleştirildiği oyuk" ile ifade edilmesiyle *anlam birleş*miş, sözlükbirimde *anlam daralması*; TS'deki 2. anlam "genellikle ailenin oturduğu ev" *doğadan insana deyim aktarmasıyla yakın anlama geçerek*, 3. anlam "iki buçukla dört yaş arası çocukların bakıldığı, okul öncesi eğitim kurumu" ve 4. anlam "kimsesizlere veya yoksullara yardım etmek ve onları barındırmak amacıyla açılan yer" e*ylemsel benzetme* yoluyla *yakın anlama geçerek*, TS'deki 6. anlamın "*mec.* bazı kötü nitelikli kimselerin çok bulunduğu, toplandığı yer", 7. anlamın "*mec.* bir şeyin öğretildiği yer" ve 8. anlamın "*mec.* bir şeyin çok bulunduğu yer" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur. TS'deki 7. anlamda aynı zamanda **irfan yuvası**ndan *söz eksiltmesi* vardır.

Yüklük

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Yün

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "sof" ve "peşm" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*sf.* bu tüyden yapılmış olan" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yüsrü

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "bazı ince şeylerin yağımında kullanılan" anlambirimciğinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlamın "*sf.* bu kökten yapılmış olan" (ad→sıfat) *sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Yüzlük

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "yüz okka ağırlığında veya yüz arşın vesaire boyunda olan" ve 3. anlamın "yüz yaşında" *kaybolma*sıyla *anlam daralması*; TS'deki 2. anlamın "*mat.* on kuralına göre yazılmış bir tam sayıda sağdan sola doğru üçüncü basamak" *terimleşme*siyle ve 3. anlamın "*sf.* yüzü, yüz tanesi bir arada olan" *sözcük türü değiş*erek (ad→sıfat) *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Zaaf

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 2. anlam "irade zayıflığı" *eylemsel benzerlik* yoluyla *yakın anlama geçerek* sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Zadegan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Zahitlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "züht" eş anlamlı sözcüktür.

Zakkum

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "meyvesi acı" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması*; TS'ye "zakkumgillerden", "Akdeniz ülkelerinde yetişen", "çiçekleri pembe veya beyaz renkli" ve "kışın yapraklarını dökmeyen" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "cehennemde hasıl olup acı meyvesi ehl-i cehenneme yedirilecek ağaç" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Zambak

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "soğanlı", "güzel rahiyalı" ve "en maruf cinsi beyazdır" anlambirimciklerinin *eksilme*siyle *anlam daralması*; TS'ye "zambakgillerden", "güzel ve iri çiçekli" ve "çok yıllık" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Zapt

KT'de 8, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2, 4→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 2. anlamın "taht-ı idaresine alma, tasarruf etme, sahip ve malik olma", 3. anlamın "silah kuvvetiyle bir mülki taht-ı tasarrufuna alma, fetih", 5. anlamın "bir şeyin bütününü tutma, işgal", 6. anlamın "anlama, zihne aldırma, zihnen ihata etme", 7. anlamın "kaydetme, hülasasını tahrir etme" ve 8. anlamın "müsadere etmek" *kaybolması*yla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Zargana

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye "uskumrugillerden" ve "vücudu silindir biçiminde" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Zaviye

KT'de 3, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1, 2→2, 3→4 şeklindedir.

1→1: KT'deki "bucak" eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri, TS'deki 3. anlamın "*mec.* anlayış, görüş, bakış açısı" *mecazlaşma*sıyla sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Zebunluk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Zeka

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Zemheri

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Zenginlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Zerre

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri 1→1 şeklindedir.

Zevç

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 3→1 şeklindedir.

3→1: KT3'teki "halil", "halile" ve "çift" eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "çift, eş, iki şeyden mürekkep takım" ve 2. anlamın "bir çift teşkil eden iki ieyin beheri, eş" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Zeytin

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri, TS'deki 1. anlamın "zeytingillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, 10-20 m yüksekliğinde, dalları dikensiz, yaprakları karşılıklı, küçük ve gümüş renginde, uzun ömürlü bir ağaç" **zeytin ağacı**ndan söz *eksilme*siyle, 3. anlamın "bu ağaçtan yapılmış, bu ağaçla kaplamalı" (ad→sıfat) *sözcük türü değiş*erek *dilbilgisel anlama geç*mesiyle sözlükbirimde *anlam genişlemesi* olmuştur.

Zıngırtı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "şiddetle ve sesle titreyip" anlambirimciğinin *eksilme*siyle eşleşmede *anlam daralması* olmuştur.

ifaf

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Zil

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→2 şeklindedir.

1→2: TS'ye "yuvarlak", "metal" anlambirimciklerinin *eklenme*siyle eşleşmede *anlam genişlemesi* olmuştur.

Anlam değişmeleri, KT'deki 1. anlamın "işaret vermek, uyarmak, çağırmak için kullanılan ve bir çan ile bu çana vuran tokmaktan oluşan, elle veya başka düzenlerle işletilebilen araç" *kaybolma*sıyla sözlükbirimde *anlam daralması* olmuştur.

Zina

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Zirzopluk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

Ziynet

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "zîb" eş anlamlı sözcüktür.

Zulüm

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'deki "gadir", "sitem", "cevir" ve TS'deki "kıygı", "acımasızlık", "eziyet", "cefa" eş anlamlı sözcüklerdir.

Zühre

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

DEĞERLENDİRME

Çalışmamızın esasını teşkil eden **Kâmûs-ı Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri** bölümünde elde edilen veriler, aşağıda tablolar halinde düzenlenip değerlendirmeleri yapılmıştır.

1. ANLAM EŞLEŞMELERİ

Tablo 1. KT1'in eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
1	1	479	92.82	
	2	30	5.81	
	3	5	0.96	
	4	2	0.41	
		516	100	**TOPLAM**

KT1'in 516 anlamının 479'u %92.82 oranıyla TS1 ile; 30'u %5.81 oranıyla TS2 ile; 5'i %0.96 oranıyla TS3 ile ve 2'si %0.41 oranıyla TS4 ile eşleşmiştir. Bu durumda en yüksek eşleşme TS1 ile, en düşük eşleşme ise TS4 iledir.

Tablo 2. KT2'nin eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
2	1	66	47.82	
	2	53	38.42	
	3	11	7.97	
	4	5	3.62	
	5	3	2.17	
		138	100	**TOPLAM**

KT2'in 138 anlamının 66'sı %47.82 oranıyla TS1 ile; 53'ü %38.42 oranıyla TS2 ile; 11'i %7.97 oranıyla TS3 ile, 5'i %3.62 oranıyla TS4 ile ve 3'ü %2.17 oranıyla TS5 ile eşleşmiştir. Bu durumda en yüksek eşleşme TS1 ile, en düşük eşleşme ise TS5 iledir.

Tablo 3. KT3'ün eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
3	1	6	15	
	2	18	45	
	3	12	30	
	4	3	7.5	
	5	1	2.5	
		40	100	**TOPLAM**

KT3'ün 40 anlamından 6'sı %15 oranıyla TS1 ile, 18'i %45 oranıyla TS2 ile, 12'si %30 oranıyla TS3 ile, 3'ü %7.5 oranıyla TS4 ile ve 1'i %2.5 oranıyla TS5 ile eşleşmiştir. Bu durumda en yüksek eşleşme TS2 ile, en düşük eşleşme TS5 iledir.

Tablo 4. KT4'ün eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
4	1	4	16	
	2	9	36	
	3	6	24	
	4	4	16	
	5	2	8	
		25	100	**TOPLAM**

KT4'ün 25 anlamından 4'ü %16 oranıyla TS1 ile, 9'u %36 oranıyla TS2 ile, 6'sı %24 oranıyla TS3 ile, 4'ü %16 oranıyla TS4 ile ve 2'si %8 oranıyla TS5 ile eşleşmiştir. Bu durumda en yüksek eşleşme TS2 ile, en düşük eşleşme TS5 iledir.

Tablo 5. KT5'in eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
5	1	1	12.5	
	3	2	25	
	4	4	50	
	6	1	12.5	
		8	100	**TOPLAM**

KT5'in 8 anlamından 1'i %12.5 oranıyla TS1 ile, 2'si %25 oranıyla TS3 ile, 4'ü %50 oranıyla TS4 ile ve 1'i %12.5 oranıyla TS6 ile eşleşmiştir. Bu durumda en yüksek eşleşme TS4 ile, en düşük eşleşme ise TS1 ve TS6 iledir.

Tablo 6. KT6'nın eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
6	2	1	33.3	
	3	1	33.3	
	6	1	33.3	
		3	100	**TOPLAM**

KT6'nın 3 anlamının 1'i %33.3 oranıyla TS2 ile, 1'i %33.3 oranıyla TS3 ile ve 1'i %33.3 oranıyla TS6 ile eşleşmektedir.

Tablo 7. KT7'nin eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
7	3	1	33.3	
	4	1	33.3	
	5	1	33.3	
		3	100	**TOPLAM**

KT7'nin 3 anlamının 1'i %33.3 oranıyla TS3 ile, 1'i %33.3 oranıyla TS4 ile ve 1'i %33.3 oranıyla TS5 ile eşleşmektedir.

Tablo 8. KT10'un eşleşmeleri

KT	**TS**	**SAYI**	**%**	
10	5	1	100	
		1	100	**TOPLAM**

KT10'un eşleştiği tek anlam TS5'tir.

Tablo 9. KT12'nin eşleşmeleri

KT	**TS**	**SAYI**	**%**	
12	4	1	100	
		1	100	**TOPLAM**

KT12'nin eşleştiği tek anlam TS4'tür.

Tablo 10. Anlam Eşleşmelerinde Eklenme ve Eksilme Oranları

	EKLENME		**EKSİLME**	
ANLAM EŞLEŞMELERİ	**SAYI**	**%**	**SAYI**	**%**
777	93 (176)*	11.96	120 (155)*	15.44

* Anlam Eşleşmelerinde Eklenen ve Eksilen Anlambirimcik Sayısı

777 anlam eşleşmesinde %11.96 oranıyla 93 eklenme ve %15.44 oranıyla 120 eksilme olmuştur. Toplamda 176 anlambirimcik eklenmiş, 155 anlambirimcik eksilmiştir.

Tablo 11. Anlam Eşleşmelerinde Eş Anlamlı Sözcük Oranları

	EŞ ANLAMLI SÖZCÜK	
ANLAM EŞLEŞMELERİ	**SAYI**	**%**
777	201 (387)*	25.86

*Eş anlamlı sözcük sayısı

777 anlam eşleşmesinde %25. 86 oranıyla 201 eşleşmede, 387 eş anlamlı sözcük vardır.

Tablo 12. Sözlükbirimlerde Anlam Eşleşmeleri/Eşleşmezlikleri

	ANLAM EŞLEŞMELERİ		**ANLAM EŞLEŞMEZLİKLERİ**	
	SAYI	**%**	**SAYI**	**%**
SÖZLÜKBİRİM (629)	622	98.8	7	1.2

629 sözlükbirimin 622'sinde %98.8 oranıyla anlam eşleşmesi; 7'sinde %1.2 oranıyla anlam eşleşmezliği vardır.

2. ANLAM DEĞİŞMELERİ VE OLAYLARI

Tablo 13. Anlam Genişlemeleri/1[14]

	BENZETME				**DEYİM AKTARMASI**								**AD AKTARMASI**					
	YAG		**UAG**		**YAG**				**UAG**				**YAG**			**UAG**		
	B	E	B	E	DD	Dİ	İD	HD	DD	Dİ	İD	HD	BP	PB	NS	BP	PB	NS
AG	15	17	3	8	1	2	-	1	-	-	1	-	3	3	1	-	-	-

Biçimsel bezetmeyle 15 anlam yakın anlama, 3 anlam uzak anlama; eylemsel benzetmeyle 17 anlam yakın anlama ve 8 anlam uzak anlama geçmiş ve sözlükbirimlerde 43 anlam genişlemesi olmuştur.

Doğadan doğaya deyim aktarması ile 1 anlam, doğadan insana deyim aktarmasıyla 2 anlam, hareketten doğaya deyim aktarmasıyla 1 anlam yakın anlama; insandan doğaya deyim aktarmasıyla 1 anlam uzak anlama geçmiş ve sözlükbirimlerde 4 anlam genişlemesi olmuştur.

Bütün parça ad aktarması ile 3 anlam, parça bütün ad aktarmasıyla 3 anlam, neden sonuç ad aktarmasıyla 1 anlam yakın anlama geçmiş ve sözlükbirimlerde 7 anlam genişlemesi olmuştur.

Tablo 14. Anlam Genişlemeleri/2

	TERİMLEŞME		**MECAZLAŞMA**		**ARGOLAŞMA**		**ÖRTMECE**		**ANL. AYR.**	**BAG**
	+	-	+	-	+	-	+	-	17	1
AG	51	24	30	-	11	1	1	-		

+: Belirtilen -: Belirtilmeyen

[14] YAG: yakın anlama geçiş, UAG: uzak anlama geçiş, B: biçimsel, E: eylemsel, DD: doğadan doğaya, Dİ: doğadan insana, İD: insandan doğaya, HD: hareketten doğaya, BP: bütün parça, PB: parça bütüm, NS: neden sonuç.

24'ü belirtilmemiş 75 terimleşme, 30 mecazlaşma, 1'i belirtilmemiş 12 argolaşma, 1 örtmece, 17 anlam ayrışması ve 1 başka anlama geçiş ile 136 anlam genişlemesi olmuştur.

Tablo 15. Anlam Genişlemeleri/3

	SÖZCÜK TÜRÜ DEĞİŞMESİ (DAG)					
	+			-		
	S	Z	Ü	S	Z	Ü
AG	40	5	5	-	-	-

S: Sıfat, Z: Zarf, Ü: Ünlem

Adken sözcük türü sıfat olan 40, zarf olan 5 ve ünlem olan 5 anlam ile sözlükbirimde 50 anlam genişlemesi olmuştur.

Tablo 16. Anlam Genişlemeleri/4

	HALK AĞZINA GEÇ.	**ŞAKA YOLLU İFADE**	**SÖZ EKSİLTME**
AG	5	1	18

5 halk ağzına geçiş, 1 şaka yollu ifade ve 18 söz eksiltme ile sözlükbirimlerde 24 anlam genişlemesi olmuştur.

Tablo 17. Sözlükbirimlerde Anlam Değişmeleri/Değişmezlikleri

	ANLAM DEĞİŞMELERİ		**ANLAM DEĞİŞMEZLİKLERİ**	
	SAYI	**%**	**SAYI**	**%**
SÖZLÜKBİRİM (629)	350	55.64	279	44.36

629 sözlükbirimin 350'sinde % 55.64 oranıyla anlam değişmesi; 279'unda % 44.36 oranıyla anlam değişmezliği vardır.

Tablo 18. Anlam Daralmaları

	ANLAM KAYBOLMASI	**ANLAM BİRLEŞMESİ**
ANLAM DARALMASI	164	14

164 anlam kaybolması ve 14 anlam birleşmesi ile sözlükbirimlerde 178 anlam daralması olmuştur.

SONUÇ

Çalışmamızdan elde ettiğimiz verilerin değerlendirilmesinden sonra aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Buna göre **anlam eşleşmelerinin** durumu şöyledir.

En çok eşleşme 1. anlamlar arasında olmuştur. Bunu sırasıyla KT2'nin TS1 ile, KT2'nin TS2 ile ve KT1'in TS' ile eşleşmesi izlemektedir. Bazı anlamlarda hiç eşleşme olmamış, en az eşleşme olarak da KT3'ün TS5 ile, KT5'in TS1 ve TS6 ile; KT6'nın TS2, TS3 ve TS6 ile; KT7'nin TS3, TS4 ve TS5 ile; KT10'un TS5 ile ve KT12'nin TS4 ile birer kez eşleştiği saptanmıştır.

Eşleşmelerdeki anlambirimciklerde ise eksilme sayısı eklenme sayısından fazla iken eklenen anlambirimcik sayısının, eksilen anlambirimcik sayısından fazla olduğu ve çalışmamızda anlambirimcik sayısının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak *anlam eşleşmeleri*nde *eklenme* ve *eksilme*den daha çok karşılaşılan durum *eş anlamlı sözcük*lerin kullanılmasıdır.

Anlam eşleşmelerinde eklenen (176) ve eksilen (155) anlambirimcik sayıları arasında eklenen yönünde %11'lik bir artış vardır.

Anlam eşleşmelerine bakıldığında KT'den TS'ye yüz yıllık süreç içinde temel anlamın (1. anlamın) büyük oranda (%92.82) değişmediği veya %8 oranında değiştiği görülmüştür.

Anlam değişmelerinin durumu ise şöyledir:

Çalışmamızda, *anlam genişlemeleri*nin toplam 13 anlam olayıyla gerçekleştiği tespit edilmiştir. *Anlam genişlemeleri* en çok *terimleşme*, daha sonra sırasıyla *sözcük türü değişmesiyle dilbilgisel anlama geçiş*, *benzetme, mecazlaşma, söz eksiltme, anlam ayrışması, argolaşma, ad aktarması, deyim aktarması, halk ağzına geçiş, şaka yollu ifade , başka anlama geçiş* ve *örtmece* ile olmuştur.

Anlam daralması ise toplam 2 anlam olayıyla gerçekleşmiştir. En çok *anlam kaybolması,* en az da *anlam birleşmesi* ile olmuştur.

Çalışmamızda *anlam iyileşmesi* ve *anlam kötüleşmesi*ne rastlanmamıştır.

Anlam genişlemeleri, yüzde 32.57 oranında *anlam daralmaları*ndan fazladır. Buna göre sözlükbirimler yukarıda geçen oranda yeni anlamlar kazanmışlardır.

TERİM SÖZLÜĞÜ

Ad aktarması: Eğretilemeye karşıt olarak, tümcede dizimsel bir bağlantı kuran ya da belirten gerçeklik düzleminde yan yana bulunan öğeleri ilişkin olarak, benzetme yapılmaksızın sonucun neden, kapsayanın kapsanan, bütünün parça, genelin özel, somut adın soyut kavram yerine kullanılmasıyla oluşan değişmece türü. Vardar (2002: 85)

Anlam: Sözcüğün tek başına veya söz içindeki öteki öğeler ile bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biri. (Korkmaz, 2007: 19)

Anlam ayrışması: Sözlükbirimin tanımında geçen anlambirimlerin ayrışarak iki ya da daha fazla sözlükbirimde yer alması olayı.

Anlambirimcik: Göstergenin anlam yanını oluşturan bileşenlerden her biri. (Toklu, 2009: 107)

Anlam birleşmesi: Birden çok sözlükbirimin tanımında geçen anlambirimciklerin birleşerek bir sözlükbirimde yer alması olayı.

Anlam boşalması: Kimi sözlerin ilgeçleşme yoluyla anlamlarını kaybetmeleri. (Karaağaç, 2001: 126)

Anlam daralması: Sözcüğünün kavram ve anlam kapsamı bakımından bir daralmaya uğrayarak, eskiden anlattığı şeyin, bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesi; bir sözcüğünün genel bir anlamdan özel bir anlama geçişi. (Kormaz, 2007: 19)

Anlam değişmesi: Bir kelimenin gösterdiği anlamdan az veya çok uzaklaşarak yeni bir anlam kazanması olayı. (Korkmaz, 2007: 19)

Anlam eşleşmesi: Anlamların birbiriyle eş olması durumu.

Anlam genişlemesi: Anlam kapsamı dar olan bir kelimenin zamanla ilgili bulunduğu kavram alanı içinde yayılarak daha geniş, daha genel bir anlam kazanması olayı. (Korkmaz, 2007: 20)

Anlam iyileşmesi: Kötü anlamlı bir kelimenin zamanla daha iyi bir anlam kazanması olayı. (Korkmaz, 2007:21)

Anlam kötüleşmesi: İyi anlamlı bir sözcüğünün kötü veya kötüye doğru giden bir anlam kazanması; bu yönde bir zayıflamaya uğraması olayı. (Korkmaz, 2007: 21)

Anlam olayı: Kelimelerin bağlı bulundukları kavramların ve gösterdikleri anlamların zamanla ve çeşitli sebeplerle değişmesi olayı. (Korkmaz, 2007: 22)

Argolaşma: Bir kelimenin zaman içinde temel anlamının yanında argo bir anlam kazanması.

Başka anlama geçiş: Sözcüklerin eskiden yansıttığı kavramdan tümüyle ayrılarak yeni bir kavrama ad olması. (Sav, 2003: 161)

Benzetme: Bir şeyin niteliğini anlatmak için, o niteliği eksiksiz taşıyan bir şeyi örnek olarak gösterme, teşbih. (TDK, 2010: 245)

Deyim aktarması: Aralarında uzaktan veya yakından ilgi bulunan iki şey arasında bir benzetme ilişkisi kurarak, bunlardan birinin adını, geçici olarak kendisine benzetilen diğer şeyin adıyla karşılama olayı. (Korkmaz, 2007: 66)

Dilbilgisel anlama geçiş: Sözcüklerin kazandıkları yeni görevler dolayısıyla türlerinin değişmesi.

Eklenme: Sözlükbirimlerin tanımlarındaki anlambirimciklerin eklenmesi olayı.

Eksilme: Sözlükbirim tanımlarına yeni anlambirimciklerin eksilmesi olayı.

Geri düzenleme: Bir sözcükten belli bir parçayı atarak başka bir sözcük ortaya çıkması işi. (Uzun, 2006: 45)

Halk ağzına geçiş: Sözcüğün "aynı lehçe içinde daha küçük ayrılıklar gösteren ve belli yerleşim bölgelerine özgü olan konuşma dili" (TDK, 2010: 836) olarak tanımlanan halk ağzında farklı bir anlam kazanarak dile yerleşmesi olayı.

Genelleşme: Anlamlı bir birimin içeriğinin daha kapsamlı bir duruma geçmesi. (Vardar: 2002: 106)

Kaybolma: Sözcüğün taşıdığı anlamlardan bir ya da birkaçının zamanla ortadan kalması ve sözcüğün taşıdığı anlamların sayıca azalması olayı.

Kırpma: Anlamında ve sözcük türünde değişiklik olmadan sözcüğün belli bir parçasının atılması olayı. (Uzun, 2006: 45)

Mecazlaşma: Bir sözcüğün gerçek anlamından bütünüyle uzaklaşarak mecaz anlam kazanmasıdır. Mecazlaşma bir dilin zenginliğini gösteren anlam olayı.

Örtmece: Bir nesnenin ya da olgunun adını doğrudan söylemek, kaba veya ayıp olabileceği için, yumuşak ve nazik sözlerle değiştirilerek söylenmesi olayı. (Arslan Erol, 2008: 81)

Özelleşme: anlamlı bir birimin içeriğinin daha dar bir kapsama geçmesi olayı. (Vardar, 2002: 157)

Sözcük türü değişmesi: Sözcüklerin yüklendiği yeni görevler dolayısıyla farklı bir sözcük türüne geçmesi olayı.

Söz eksiltme: Birleşik bir deyimin öğelerinden birinin atılması olayı. (Guıraud, 1999: 58)

Sözlük: Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış sözcük ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lûgat. (TDK, 2010: 1806)

Sözlükbilimi: Bir dilin veya karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlığını sözlük biçimde ortaya koyma yöntemlerini ve uygulama yollarını gösteren dil bilimi dalı. (Korkmaz, 2007: 199)

Sözlükbirim: Sözlükte madde başı olarak yer alacak anlamlı söz varlığı, madde başı. (TDK, 2010: 1806)

Sözlükbirimcik: Alt madde başı.

Sözlükçülük: Sözlük yapımıyla ve bu etkinliğe ilişkin ilke, yöntem vb. ile uğraşan uygulamalı sözlükbilim dalı. (Vardar, 2002: 184)

Söz varlığı: Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, vokabüler, kelime hazinesi. (TDK, 2010: 1807)

Şaka yollu ifade: Bir sözlükbirimin bağlam gereği şaka yollu kullanılması olayı.

Terimleşme: Sözcüğün genele ait bir anlam taşırken, sadece bir mesleğe, bilim dalına vb. ait hale gelmesi olayı.

Unvanlaşma: Sözlükbirimin bir unvan öbeği içinde yeni bir görev yüklenmesi olayı.

Uzak anlama geçiş: Uzak anlama geçiş, bir sözcüğün herhangi bir anlam olayıyla, temel anlamdan ayrılarak aynı kavram alanı içinde; ancak anlam ölçütleri en az olan başka bir anlama geçmesi.

Yakın anlama geçiş: Yakın anlama geçiş, bir sözcüğün herhangi bir anlam olayıyla temel anlamdan ayrılarak aynı kavram alanı içinde, ortak anlam ölçütleri sayıca çok olan başka bir anlama geçmesi.

Zıt anlama geçiş: Sözcüğün anlamının zamanla ifade ettiği anlamın karşıt anlamlısı haline gelmesi.

KAYNAKÇA

Akalın, Şükrü Halûk (2009), "Sözcük Bilimi ve Sözlükçülük", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi,* S. 678, s. 162-169.

Aksan, Doğan (1998), "Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye'de Sözlük", *Kebikeç*, S. 6, s. 115-118.

Aksan, Doğan (2004), *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*, Multilingual Yayınları, İstanbul.

Aksan, Doğan (2009), *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayınevi, Ankara.

Aksan, Doğan (2009), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Âlî Nazimâ ve Faik Reşad (2002), *Mükemmel Osmanlı Lûgatı*, (Haz. Necat Birinci, Kazım Yetiş, Fatih Andı vd.), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Aliyeva Esen, Minara (2009), "Rus Sözlükbilimine Genel Bir Bakış", *Turkish Studies,* s. 465-480.

Arslan Erol, Hülya (2005), *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Ayverdi, İlhan (2010), Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.

Batur, Zekerya ve Gülseren Cemil (2009), "Sözlüklerin Niteliği ve İşlevsel Özelliği Bağlamında Sözlük Okuma Alışkanlığının Anadili Becerilerine Etkisi Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume,* Ankara, s. 133-147.

Boz, Erdoğan (2006), "Sözlük ve Sözcüklük Sorunu", *Türkçenin Çağdaş Sorunları*, s. 1-4, Gazi Kitabevi, Ankara.

Boz, Erdoğan (2007), *Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Boz, Erdoğan (2009), "Sözlükbirimlerin Tanımlanmasına Anlambilimsel Bir Bakış", *Turkish Studies*, s. 173-183.

Boz, Erdoğan (2011), "Leksikografi Teriminin Tanımı ve Türkçe Karşılığı Üzerine", Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, s. 9-14.

Çatıkkaş, Ata (1986), "Türk Dili Lûgatçiliği ve Bazı Türkçe Lûgatler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S.41, Ankara, s. 207-251.

Çeri, Bahriye (1998), "XIX. Yüzyıldan Osmanlıca Bir Sözlük Lehçe-i Osmânî" *Kebikeç*, S. 6, s. 169-174.

Demirci, Jale (1998), "Kıpçak Sözlükleri", *Kebikeç*, S. 6, s. 145-151.

Durmuş, İsmail (2010), "Arapça Sözlük Yazımı: Farklı Yöntem ve Türler", *Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslar Arası Sempozyumu*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, s. 334-342.

Erdağı, Binnur (1998), "Eski Anadolu Türkçesinin Sözvarlığı ve Sözlükler", *Kebikeç*, S. 6, 153-156.

Guiraud, Pierre (1999), *Anlambilim La Sémantique* (Çev. Berke Vardar), Multilingual Yayınları, İstanbul.

Huber, Emel (2008), *Dilbilime Giriş*, Multilingual Yayınları, İstanbul.

İlhan, Nadir (2007), *Geçmişten Günümüze Sözlükçülük Geleneği ve Türk Dili Sözlükleri*, Manas Yayıncılık.

İlhan, Nadir (2009), "Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri", *Turkish Studies*, s. 534-554.

Karaağaç, Günay (2001), "Sözlük Yapısı", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S: 596, s. 120-127.

Kargı Ölmez, Zuhal (1998), "Çağatayca Sözlükler", *Kebikeç*, S. 6, s. 137-144.

Kalsın, Şirvan (1998), "Harezm Türkçesi ve Sözlükleri", Kebikeç, S.6, s. 131-135.

Kılıç, Veysel (2009), *Anlambilime Giriş Temel Kavramlar*, Papatya Yayıncılık, İstanbul.

Kocaman, Ahmet (1998), "Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük", *Kebikeç*, S. 6, s. 111-113.

Korkmaz, Zeynep (2007), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 575, Ankara.

Kültüral, Zühal (2009), "Sözlük Bilimi Açısından Dîvânü Lugâti't-Türk", *Turkish Studies*, C: II., s. 797-813.

Levend, Agâh Sırrı (1957), "Türkçe Sözlük Üzerine", *Türk Dili*, C. VI., S. 67, s. 365-367

Öbek, Ali İhsan (2009), "Tarihî Türk Sözlükçülüğünde Dönüm Noktası: [Büyük] Türk Lûgati", *Turkish Studies*, C: II., s. 845-855.

Ölmez, Mehmet (1998), "Dosya: Tarihi Türk Dillerinin Sözlükleri", *Kebikeç*, S. 6, s. 109-110.

Ölmez, Mehmet (1998), "Eski Türkçenin Sözlükleri", *Kebikeç*, S. 6, s. 119-123.

Özer, Filiz (1998), "Orta Türkçe Döneminin Eserleri ve Sözlükleri", *Kebikeç*, S. 6, s. 125-130.

Parlatır, İsmail (1995), "Türkçe Sözlük Çalışmaları ve Sorunlarımız", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: I., S. 517, s. 3-19.

Şemseddin Sami (2010), *Kâmûs-ı Türkî*, (Haz. Paşa Yavuzarslan), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Savran, Hülya (2010), "Türk Dilinin Kavram ve Anlatım Zenginliği", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: XCIX, s. 492-507.

Tezcan Aksu, Belgin (2002), "Türk Dil Kurumunun Sözlük Çalışmaları 1932-2002", *Türk Dili*, S. 657, s. 140-174.

Tezcan Aksu, Belgin (2010), "Türk Dil Kurumu Sözlük Geleneği ve Türkçe Sözlük" *Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslar Arası Sempozyumu*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, s. 425-441.

Topaloğlu, Ahmet (2010), "Türkçe' de Genel ve Özel Sözlükler ile Sözlük Yazımı", *Türkiye' de ve Dünyada Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslar Arası Sempozyumu*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, s. 25-27.

Toven, Mehmet Bahaeddin (2004), *Yeni Türkçe Lûgat*, (Haz. Abdülkadir Hayber), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Türkçe Sözlük (2009), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Usta, Halil İbrahim (2010), "Sözlükçülük ve Sözlük Araştırmacılığı, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, S.2, s. 92-101.

Uzun, Nadir Engin (2006), *Biçimbilim Temel Kavramlar*, Papatya Yayıncılık, İstanbul.

Uzuntaş, Aysel (2010), "Türkçe ve Almanca Sözlüklerde Fiiller", *Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslar Arası Sempozyumu*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, s. 280-301.

Wilson, John (2002), *Dil, Anlam ve Doğruluk*, (Çev. Abdüllatif Tüzer ve İbrahim Emiroğlu), Ankara Okulu Yayınları, Ankara.

Vardar, Berke (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü,* Multilingual Yayınları, İstanbul.

Yavuzarslan, Paşa (2007), "Türk Sözlükçülük Geleneği Açısından Osmanlı Dönemi Sözlükleri Ve Şemseddin Sâmî'nin *Kâmûs-I Türkî*'si", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,* s. 185-202

Yavuzarslan, Paşa (2009), *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü*, Tiydem Yayıncılık, Ankara.

Zengin, Dursun (2010), "Türkçenin Tersine Sözlüğü", *Türkiye' de ve Dünyada Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslar Arası Sempozyumu*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, s. 226-238.